

DOM IN SVET

List
s podobami
za
leposlovje
in
znanstvo.

Urednika:
dr. M. Opeka
in
dr. E. Lampe.

L. XVI. 1903

ŠTEV. 3.

Ant. Kozelj

VSEBINA.

	Stran
Bogdan Vened: Naš stari greh. Polabska povest. (Dalje)	129
J. Andrejev: Duša je tožila	136
Silvin Sardenko: Gorski viri in verzi. (Dalje)	138
Ksaver Meško: Človek, ki stoji ob grobovih in plaka	140
Roman Romanov: Padaj, beli sneg!	151
Fr. Štingl: Franko Vit'azoslav Sasinek. K petdesetletnici njegovega pisateljevanja	152
Euricius: Sveti Kum. 3.	157
F. S. Finžgar: Moja duša vasuje (Dalje)	158
Peter Žmitek: Rusko slikarstvo. Zgodovinske črtice iz XVIII. in XIX. stoletja. (Dalje)	163
Cvetko Slavin: Skrivnost	165
Roman Romanov: Na valovih mladosti. (Konec)	166
Ivo Danič: Pesem zapuščenega	176
Zvoran: K rojstni koči	176
K. Sojanov: Izza kulis življenja. Črtice. (Dalje)	177
Dr. Fr. Kos: Rokopis Simona Jenka. (Dalje)	179
Književnost	182
To in ono	185

SLIKE.

Pri naboru. M. Gaspari. — Sodoma in Gomora. H. Siemiradzki. — Frančišek Ks. Meško. — Fr. Ks. Meška rojstni dom. — Franko Vit'azoslav Sasinek. — „Plaščanica“ — Žalostna Mati božja. V. Vasnecov. — Pogreb v Rusiji. Fritz van der Venne. — „Dobri pastir.“ Jubilejni dar cesarja Franca Jožefa papežu Leonu XIII. — Fran Naval-Pogačnik, slovenski operni pevec. — Fr. Marešič. — Vasilij Andrejevič Žukovskij.

NOVE KNJIGE.

„Slovenska krščansko-socialna zveza“ je izdala v obliki brošur:

Naš društveni in shodni zakon. — Dr. Viljem Schweitzer.

Poročilo o prvem shodu katoliških slovenskih nepolitičnih društev. — Luka Smolnikar.

Početek protialkoholnega gibanja na Slovenskem. — Janez Kalan.

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „**Marijanišče**“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2.5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravnništvo v „**Marijanišču**“

M. Gaspari.

PRI NABORU.

BOGDAN VENED:

NAŠ STARI GREH.

POLABSKA POVEST.

IV.

Velik je bil zares bodriški nadknez Gotšalk! — Kajne, ti nemški svečenik-zgodopisec, Helmold, da mu pristuje pridevek Velikega? Saj si komaj sto let po njegovi smrti ti sam pisal, da brez dvoma v celi Sloveniji ni nikoli vstal tako mogočen in za krščansko vero tako goreč knez kot on. Saj si ti sam naravnost velel: Proslavlja naj se in v vsi hvali povišuje oni kar najbolj zaslužni Gotšalk, ki je, dasi iz barbarskega rodu, dar krščanstva, milost vere zopet naklonil svojemu rodu z vso gorečnostjo in ljubeznijo! . . . Kajpada v svoji mladosti ni zaslužil tvoje pohvale, kakor tudi naše ne — —

Da bi bil krščansko odgojen in bi se izobrazil v pismenih, ga je poslal oče Pribignev, ali kakor so ga imenovali Nemci, Udo, v svetega Mihaela samostan v Glin, glavno mesto Glinjanov, ki so ga pa Nemci prekrstili v Lunenburg in še kasneje v Lüneburg. Predstojnik samostanu je bil takrat Gotšalk. Njegovo ime si je privzel tudi bodriški knezovič, podobno kakor nekdanji Vojteh ime Adalbert, v znamenje ljubezni napram svojemu učitelju. Torej je bil knezovič popolnoma zadovoljen s samostanom

in svojimi nemškimi učitelji-redovniki. A ta zadovoljnost ni trajala dolgo.

Vtem ko se je mladi Gotšalk v samostanu izobraževal v krščanskih resnicah in v pismenih, je njegovega očeta Pribigneva zavratno umoril neki saksonski uskok. Nekateri so tolmačili ta umor kot posledico strogosti in grozovitosti Pribignevove, drugi so pa dejali, da je bil umor političen, da so Saksonci zato hoteli odstraniti bodriškega kneza, da bi se lažje polastili bodriške zemlje. In takih misli je bil tudi Gotšalk.

Ko je knezovič izvedel, da je njegovega očeta ubila nemška roka, je prisegel strašno maščevanje ne le morilcu, ampak vsemu saksonskemu narodu. Zavrgel je krščansko vero, ubežal iz samostana čez Labo reko k svojim rojakom — in iz vijolice, lepo dehteče v samostanskem zatišju, je kar čez noč postala bodeča trnolica.

Gotšalk je svoje rojake kmalu znal pridobiti zase in za svoje načrte. Z močno vojsko je vdrl v saksonsko zemljo in jo grozno opustošil; požgal je gradove in sela, prebivavce pa pomoril. Nič ni ušlo njegovi maščevalni in zmagoviti roki.

Že je padlo dokaj tisočev Saksoncev. Kar je moških sploh še ostalo sposobnih za orožje, so se z ženami, z otroki in z rešenim imetjem zaprli v trdnjavi Ezeho in

Bokeldeburg. Lahko bi si bil torej Gotšalk zdaj mel roke: delo osvete mu je šlo krasno izpod rok. A za hip sladko čuvstvo osvete je kmalu izpodrinilo — bridko kesanje.

Nekega dne je s svojci jahal po polju. Zadnji žarki zahajajočega solnca so se vsipali z nebesnega svoda in se poslavljali od krajine. In od kakšne krajine! Gotšalk se je ustavil, gledal po krajini naokrog — in kaj je videl? Kjer so se belila prej lepa in številno obljudena sela, in so se v njihovih sredah dvigali veličastni božji hramovi, kjer se je prej v večerni tihi sapici zibalo brnito žito, tam je vsepovsod vladala neznanska pustota, samota in tihota: vse, vse je bilo opustošeno, pomendrano, poteptano.

Gledal je Gotšalk, gledal — delo svoje roke, delo svoje grozovitosti, in čimdalje bolj je gledal, tembolj ga je bilo strah tega dela, te njegove grozovitosti. Obšla ga je bridka žalost, pa je začel premišljevati, kako bi naredil konec groznemu svojemu početju. Oddaljil se je nekoliko od svojih tovarišev pod pretvezo, da hoče preiskati kraj, ali ne bi bil morda ugoden za kako zasedo; v resnici se je pa odstranil od njih samo zato, da bi bil sam s svojimi mislimi. Toda komaj se je oddaljil od svojih sobojevnikov nekoliko korakov, pa je srečal nekega Saksonca. Ta je zbežal nazaj, ko je videl, da mu prihaja nasproti oboroženec; toda Gotšalk mu je zaklical, naj le postoji, in mu je prisegel, da mu ne stori nič žalega. Mož se je naposled ustavil. Gotšalk ga vpraša, kdo je in kaj ve novega.

In mož je odgovoril:

„Jaz sem ubog človek iz Holzacije. Vsak dan dobimo novih zlih poročil, ker oni knez Slovanov, Gotšalk, prizadene naši deželi in našemu rodu toliko hudega ter želi utešiti svojo grozovitost z našo krvjo. Bilo bi zares že čas, da bi maščevavec Bog maščeval nam storjene krivice . . .“

Gotšalk je pazno poslušal, nekaj časa potem premišljeval te besede pa odgovoril neznancu resno-žalostno:

„Hudo dolžiš onega moža, slovenskega kneza. Res je vaši zemlji in vašemu rodu

provzročil mnogo težav, ker je hotel postati glasovit maščevavec očetovega umora. Pa glej, ravno jaz sem oni mož, in sem prišel sem, da govorim s teboj. Zakaj žal mi je, da sem započel tak zločin proti Gospodu in čestilcem Kristusovim in silno hrepenim, da bi zopet prišel v milost pri onih, ki sem jim — sam pripoznam — po krivem toliko zla učinil. Sprejmi torej moje besede, vrni se domov pa sporoči svojim rojakom, naj na določen kraj pošljejo zanesljive može, da se z menoj zaupno pogajajo o miru in zvezi.“

Po teh besedah je označil Gotšalk Saksoncu kraj in čas sestanka.

Saksonec je šel nemudoma v trdnjavo, kjer so bili v velikem strahu še zbrani njegovi rojaki, ki so še ostali pri življenju. Sporočil je starejšinam ono tajno oznanilo in jih izkušal na vsak način pregovoriti, da bi poslali nekaj mož na kraj, ki je bil določen za dogovor. Saksonci pa niso bili voljni odzvati se temu vabilu. Mislili so, da jim je pripravljena zanjka.

Nesreča ali sreča pa je hotela, da je nekaj dni potem padel Gotšalk, ko je zopet sam samcat, v mračne misli zatopljen, jahal po poljani, v roke Saksoncev. Prežali so nanj iz zasede, in ko je, nič hudega sluteč, prijezdil do njihovega skrivališča, so planili nanj, ga obkolili, se ga po kratkem boju živega polastili in ga odvedli v svojo trdnjavo.

Saksonski vojvoda Bernhard ga je dal vkovati v železje kot preprostega roparskega načelnika. Že je bil Gotšalk nekaj dni v vezeh, pričakujoč sleherni trenutek smrti. Njegovo smrt so tudi zahtevali od vojvode vsi Saksonci. A vendar ni prišlo do usmrtitve Gotšalkove.

Vojvoda Bernhard je bil sicer spočetka tudi teh misli, da se mora človek, ki je pobil toliko tisočev Saksoncev, na vsak način kaznovati s smrtjo, ker drugega ne zasluži. Tudi je treba Slovenom pokazati svarilen zgled, da jih bo enkrat za vselej minilo veselje za taka početja, kakršno je bilo Gotšalkovo. Toda kmalu je začel stvar pretresati z druge strani.

„Kaj mi hasne“, si je dejal, „če dam Gotšalka usmrtiti? Njegov rod stoji oborožen proti meni; še besneje bo divjal, če vzamemo življenje njegovemu ljubljencu. Nasprotno pa, če oprostim kneza, ali ne bo bodriški narod, zlasti pa še oproščenec sam, znal ceniti te moje veledušnosti? Zatrdno! Pridobil bom na ta način zase vse Bodriče in Gotšalka, tega mladega kneza-junaka.“

In vojvoda Bernhard je stopil v jetniški stolp k vklenjenemu Gotšalku in ga vprašal:

„Česa pričakuješ v teh dneh, odkar smo te ujeli in zaprli v ta stolp?“

„Smrti“, je odgovoril mladi ujetnik mirnovdano.

„In kaj, da si pri spominu na smrt tako miren?“

„Ker vem, da drugega nisem zaslužil nego smrt.“

„Kaj pa, če bi te jaz oprostil? Povej mi odkrito kot mlad vitez-junak, kaj bi ti storil potem? Ali bi še plenil po mojem ozemlju?“

„Ti veš, vojvoda, zakaj sem plenil in pustošil tvojo zemljo: osvetiti sem se hotel za očetovo smrt.“

„Osveto si je pridržal Bog sam, to bi moral ti tudi vedeti. Vendar jaz ne obsojam prehudo tvojega početja. Ravnal si sicer grozovito proti nam in ravnal po krivici. Pa delal si po svojem, dasi popolnoma neutemeljenem, prepričanju. In prepričanje in naziranje lahko zavede človeka daleč, daleč, dasi ni morda čisto nič opravičeno in utemeljeno. In poleg tega si še mlad. In mladost je nespamet. Zato te še enkrat vprašam: Kaj bi ti storil potem, če bi te jaz oprostil?“

„Popraviti bi hotel, kar sem storil zla. Verjemi mi, vojvoda: kot živa žerjavica me peče zadnje dni vest, ker sem pogazil krščansko vero in divjal proti vam, kristjanom, kot barbar. In najbolj me peče zaveš, da sem zavedel toliko svojih rojakov v tako divje početje proti vam.“

„Torej ti je žal, da si tako barbarsko ravnal?“

„Žal!“

„In obljubiš, da se proti nam nikdar več ne bodeš vojskoval?“

„Obljubim s prisego sveto.“

„Z jutrajšnjim dnem si prost!“ — — —

Drugi dan pa je res šel Gotšalk prost iz trdnjave. — — —

Začudili so se njegovi rojaki-vojaki, ko so ga zagledali prihajajočega iz saksonske trdnjave. Odkar so ga pogrešili, so čakali dan na dan, da se vrne od te ali one strani. Čudno se je zdelo vsem, kam bi bil izginil. In iskali so ga po krajini pridno, a zaman. Nekateri so mislili, da je šel njihov poveljnik — nalašč skrivaj, da bo iznenadenje tem večje — k bližnjemu ljutiškemu plemenu, da ga pridobi zase in se potem nenadoma s podvojeno močjo tem ljutejše zažene v Saksonce. Drugi so bili pa takih misli, da najbrže leži kje bolan, da si je kam predaleč upal pa tam obležal: zadnje dni je tako hodil okoli ves zamišljen in potr, duševno in telesno vidno bolesten; najbrže je našel kako samotno kočjo pa si tam odpočiva. In ti, ki so tako mislili, so bili zadovoljni z njegovo odsotnostjo, saj so sedaj tem svobodneje živeli in tem prosteje plenili po krajini. Da bi ga bili zajeli Saksonci, to še na misel ni prišlo nikomur: kako neki, saj so bili dejansko sami gospodarji saksonske zemlje!

Lahko so se torej čudili, ko so ga videli prihajati od saksonske trdnjave sèm. In še bolj so se morali čuditi, ko je, v njih tabor prišedši, kratko — odločno zapovedal, naj se hitro pripravijo na pot — v domačijo, ker so v zemlji saksonski že opravili, kar so se bili namenili.

Čudili so se temu povelju. Toda ugovarjati se ni nihče upal. Še tisti dan je odpeljal Gotšalk svoje vojake iz saksonske zemlje.

* * *

Jezdil je pred njimi in molčal celo pot. Zdajpazdaj se mu je sicer pridružil kak bližnji prijatelj in ga radovedno začel popraševati, kaj mu je, zakaj je tako redkobeseden in zakaj je tako nepričakovano zapustil saksonsko zemljo, ko jo je imel takorekoč že vso v oblasti. Toda Gotšalk

je drugega za drugim kratko odslovil in samo to rekel vsakemu, da je najbolje tako, in da ga lepo prosi, naj ga pusti v miru.

Prišedši v domačijo jih je s kratkimi besedami lepo zahvalil za bratsko ljubezen pa jim velel oditi na svoje domove.

Sam je šel v svoje rojstno mesto Lenčin, ali kakor so je imenovali Nemci, Leontium, in kasneje Lenzen. Toda dolgo se ni mudil tu in sploh ne v bodriški zemlji. Med tem časom namreč, ko je on pustošil Saksonijo, so zavladali bodriškim plemenom Ratibor, Anatrog in Gnev kot soknezi. Gotšalk se ni maral s silo polastiti prestola in izzvati državljanske vojske ter zločestega bratomorstva. Šel je rajši na Dansko, v rojstno deželo svoje matere, ki je bila iz kraljevega danskega rodu.

Takrat je vladal Dancem Knut Veliki, ki pa ni bil samo danski kralj, ampak se je že od l. 1018. v listinah popolnoma opravičeno podpisaval za ‚cesarja in gospodarja angleškega sveta‘ — saj si je bil res podvrgel celo Anglijo s Šotskim vred.

Njemu se je kmalu po svojem prihodu na Dansko pridružil Gotšalk in ga je spremljal v njegovih vojnah po Norveškem in Angleškem. Kmalu si je pridobil ime velikega junaka in je zaslovel po vsem severu. Bivanje na Danskem in njegovo druženje s Knutom pa je tudi drugače rodilo zanj dobre posledice.

Danci so bili takrat že krščeni. In ko je bodriški knezovič opazoval njih lepo življenje, tisto pomladno sveže in zorno življenje, ki je navadno kažejo spočetka vsi novoizpreobrnjenci, pa je to življenje primerjal z njihovim prejšnjim sirovim življenjem, o katerem je toliko čul — je moral reči: „Ah, lepo je krščanstvo, in srečen je rod, ki ga je sprejel! Zakaj, ah, zakaj tudi Bodriči niso kristjani? Zakaj tudi oni ne uživajo sadov krščanske prosvete?“

In še nekaj družega je bilo. Gotšalk je dobro vedel, kakšen je bil Knut v mladosti — velik junak, a tudi velik brezbožnik, ki je kot silovit morski ropar in neizprosno trd osvojitelj zavdajal vsem severnim na-

rodom evropskim strah in trepet. Šele v devetnajstem letu življenja se je dal krstiti. A po krstu se je popolnoma predrugačil. Postal je goreč kristjan: prepovedal je na Angleškem in Danskem poganske običaje, popravljaj razrušene samostane in zidal nove, gradil hramove božje po vseh bojnih poljanah, na katerih se je kdaj vojskoval, postavil nad grobom svetega Edmunda krasno cerkev, sam samoroč vzdignil iz gomile kosti nadškofa Elfega, ki so ga bili ubili njegovi rojaki, prepovedal strogo običaj prodajati kristjane kot sužnje v tuje dežele, ostro ukazal uradnikom, da morajo postopati pravično in milo — skratka: izkušal je zaceliti vse rane, ki sta jih bila zadala narodom njegov oče in on kot pogan. Gospodnjega l. 1026. je popotoval kot pobožen romar celo v Rim, medpotoma obiskal in obdaroval vsa sloveča svetišča in ostal v Rimu celo zimo.

Gotšalk je bil sam navzoč pri onem pretresljivem prizoru, ki se je vršil na obali pri Southamptonu. Ko so namreč priliznjeni dvorniki hvalili velikansko moč svojega kralja Knuta, si je dal le-ta postaviti na morsko obrežje svoj prestol in je nagovoril morje: „Ti si moja last, in tudi kopno je moje, bodi mirno in poslušaj moje zapovedi!“ Toda valovi so rastle in rastle ter se privalili že do njegovih nog. In tedaj je zapovedal Knut svojim podložnikom, naj pripoznajo, kako slaba je moč zemskega kralja v primeri z močjo Onega, kateremu so poslušni elementi. In vzel si je krono z glave, jo del na veliko Kristusovo podobo v stolnici v Winchestru ter je odslej nikdar ni več nosil.

Na bodriškega knezoviča je Knutovo krščansko vedenje vplivalo silno blažeče. Primerjal je s Knutom sebe in našel precej podobnosti. Ali ni bil, prav kakor Knut, tudi on v svoji mladosti silovit ropar in neizprosno trd osvojitelj, ki je razširjal strah in grozo pred seboj in zapuščal puščobo in razdejanje za seboj? Toda Knut se je izpokoril, izpreobrnil in svoje mladostne grehe opral z belino krščanskih čednosti, ki jih

je po krstu tako lepo gojil. A on? Pač se tudi on kesa, ali kdaj bo popravil, kar je zagrešil? . . .

Sklepal je in obnavljal svoje sklepe — a prilike za izvršitev dolgo ni bilo.

Knut je umrl Gospodnjega l. 1035. vsled sušice. Gotšalk bi se bil takrat rad vrnil domov. Pa zopet ni hotel kaliti miru. Rati-bor je bil med tem časom postal v bodriški zemlji nadknez in je bil krščanstvu še dokaj prijazen: večkrat se je šel v Hamburg k nadškofu Bezelinu Alebrandu posvetovat o verskih razmerah v Bodričih. Zato ga Gotšalk ni hotel nadlegovati. Ostal je rajši na Danskem.

Danski kralj je postal po Knutovi smrti, res da ne gladko, marveč po precejšnjih težavah — Hardiknut. Imel pa ni nikakor tiste moči kakor Knut.

Norvežani so proglasili za kralja enajst-letnega sina svetega Olafa, Magnusa. Hardiknut je sklenil z njim pogodbo, po kateri obdrži vsak izmed njiju svoje kraljestvo in dobi v slučaju, če umrje kdo izmed njiju brez otrok, njegovo deželo tisti, ki ga je preživel. Hardiknut je umrl že l. 1042., star šele dvajset let. In danski kralj je postal vsled one pogodbe Magnus. Ta je bil hud črtivec Slovenov. Ko je l. 1043. zopet prišel z Norveškega na Dansko in je tu slišal, da so se mu uprli Sloveni v Jumni, slovečem primorskem mestu na Pomorskem blizu Volina, ki so ga bili ustanovili Pomorani l. 970., pa je prišlo kasneje pod dansko oblast — se je takoj napravil z veliko vojsko in mo-gočnim brodovjem nad nje. Oblegel je mesto in ga osvojil z ognjem in mečem.

Z ognjem in mečem pa ni divjal samo proti Jumni — mesto so nazivali Nemci Jomsburg —, ampak sploh proti vsem Polabskim Slovanom. Precej po osvojitvi Jumne se je vzdignil nad bodriškega nadkneza Rati-bora. Le-ta je po smrti Anatroga in Gneva sam vladal Bodričem kot njih vrhovni knez, svoje sinove pa — bilo jih je osem — je imenoval za svoje sokneze in jih kot take poslal: štiri k bodriškim plemenom Vagrom, Polabljanom, Varnom in Glinjanom, ostale

štiri pa k onim ljutiškim rodovom, ki si jih je bil upokoril.

V vojski z Danci je bil Ratibor nesrečen: bil je premagan in ubit. Magnus se je z bogatim plenom vrnil v Jütland, kjer je, razpustivši dansko vojsko in tudi del norveške, sklenil prezimovati. Kar so ga nenadoma napadli Sloveni.

Ratiborovi sinovi so namreč hoteli osvetiti očetovo smrt; zato so nabrali veliko vojsko in šli nad njega. Moreč in pleneč so prišli že do Ripena.

Magnus je hitro zbral okrog sebe Dance in prosil tudi Ordulfa, sina saksonskega vojvoda Bernharda, ki je bil oženjen z njegovo sestro Ulfhildo, naj mu pride na pomoč. Vojvoda Ordulf je prišel, in kmalu so si stali Sloveni in Danci ter Saksonci pri Skotborgari nasproti.

Ogledniki, ki jih je bil Magnus poslal naprej, so mu sporočili, da sovražnikova vojska po številu daleko presega Dance, in so mu svetovali, naj se hitro pomakne nazaj. Takih misli so bili tudi mnogi danski četovodje. Magnus in Ordulf pa sta bila odločno za bitko. Dne 28. septembra l. 1043. zjutraj je dal kralj Magnus trobiti za boj, ker so Sloveni od juga sèm že prihajali čez reko. Magnus si je nadel oklep, se oblekel počrez v rdečo, svileno obleko in z bojno sekiro svojega očeta v roki je šel pred vsemi svojimi vojaki v boj. Boj je bil hud. Zmagali so naposled Danci, in zmagali sijajno. Okoli 15.000 Slovenov je padlo, in med njimi vseh osem sinov Ratiborovih.

Sloves o tej bitki se je razširil po vsem severu. Takega poraza Sloveni še niso bili doživeli. Kralj Magnus bi si bil po tej svoji zmagi lahko brez težave podvrgel vse Baltiške Slovence. A sreča je bila za te, da je bil Magnus oviran izrabiti ugodno priliko, in sicer oviran na domačih tleh. Proti njemu se je uprl Sven Astridson, sin Ulfa in Astride, sestre Knuta Velikega, ki je bil, še bolj kot Knut, prijateljsko naklonjen Gotšalku.

Gotšalk se umevno kot navdušen Sloven po Knutovi smrti ni maral pridružiti Hardi-

knutu, velikemu nasprotniku Slovenov, in še manj Magnusu. Pridružil se je rajši Svenu, ki je dobil po imenu svoje matere priimek Astridson, in ga spremljal v njega vojnih pohodih po Angleškem in kasneje tudi pri njega uporih proti Magnusu na Danskem. Uprl se je bil namreč Sven proti Magnusu že pred l. 1043. večkrat.

Po bitki pri Skotborgari, kjer so padli vsi Ratiborovi sinovi, pa je Gotšalk porabil ugodno priliko, se ločil od Svena in se vrnil v svojo domovino. Prisvojil si je kmalu vse očinsko imetje in tudi knežjo čast. Leta 1044. so ga že vsa bodriška plemena priznala za svojega vrhovnega kneza.

Kot bodriški nadknez pa je začel precej izvrševati načrte, ki si jih je bil zasnoval še kot ujetnik saksonskega vojvoda Bernharda in jih odobril ter še natančneje določil občujoč s Knutom in Svenom. Začel je popravljati, kar je bil zagrešil v mladosti; zopet je hotel uvesti v deželo krščanstvo, ki je bilo prišlo že skoraj popolnoma v pozabo, in odpreti svojemu narodu vse krasne vire krščanske prosvete. In delo mu je šlo dosti gladko izpod rok. Zakaj rojaki so ga spoštovali kot proslulega junaka, velenadarjenega moža in za srečo svojega ljudstva iskreno vnetega Slovana.

V deželi so se začeli zopet dvigati v prejšnjih nemirih razrušeni božji hramovi. In zidali so tudi nove. Vse pokrajine so v kratkem času imele polno cerkva in v teh cerkvah vse polno duhovnikov, ki so ljudstvu z vneto besedo oznanovali krščanske resnice. Duhovniki in redovniki so na vabilo Gotšalkovo prihajali od raznih strani v deželo bodriško, zlasti mnogo pa jih je Gotšalku poslal hamburški nadškof Adalbert, od l. 1045. naslednik nadškofa Bezelina Alebranda, ki se je zelo zanimal za pokristjanjevanje Slovenov in Gotšalkovo plemenito teženje pospeševal, kar je mogel. Gorečnost Gotšalkova je bila tako velika, da je, ne glede na svoj stan, večkrat sam govoril preprostemu narodu v cerkvah in mu v njegovem materinem jeziku tolmačil propovedi tujih duhovnikov.

In uspeh te Gotšalkove verske gorečnosti je bil velikanski. Vsak dan se je dalo krstiti mnogo poganov. Versko življenje je bujno rastlo. Že so se v Ljubeku in Starigradu, v Lenčinu, Ratiboru in v Velegradu naselili številni redovniki in redovnice, ki so prevzeli pouk bodriške mladine. In stari-grajska škofija je sčasoma imela toliko vernikov, da sta nadškof Adalbert in nadknez Gotšalk začela resno misliti, ali ne bi kazalo ustanoviti dveh novih škofij: v Ratiboru in Velegradu. In Adalbert je že določil šotskega škofa Janeza za škofa v Velegradu, Bona pa za škofa v Ratiboru.

Po dvajsetletnem knezovanju je Gotšalk lahko z velikim zadovoljstvom gledal nazaj na svoje delovanje. Kar je hotel popraviti, je popravil krasno. In tudi drugače je bil srečen. Lakomnost saksonskega vojvoda Bernharda je znal utešiti z velikimi darovi, ki mu jih je pošiljal kot nekak danj. In tudi z družinskimi razmerami je bil lahko zadovoljen. Prva soproga, Slovenka, mu je rodila Viljenico in Budivoja, druga, Sirit, hči danskega kralja Svena Astridsona, pa Henrika —

Z zares velikim zadovoljstvom je lahko gledal v svoje preteklo, poboljšano življenje nadknez Gotšalk, ki smo ga spoznali oni viharni večer v nadknežjem dvorcu v Ljubeku. Že je bilo blizu polnoči v tisti noči, ko je še stal pri oknu, ki je gledalo čez mesto in daleč tja po deželi, in šepetal tihe molitve za svoje rojake. Ravno se je mislil odpraviti v spalnico, pa je zagledal, da je prišla pred dvorec mladenka, spremljana od postarnega moža. Gledal je, gledal — in spoznal v mladenki svojo hčer Viljenico. Spremljevalca ni mogel razločiti: bil je tesno zavrt v svoj plašč, in pokrivalo si je bil potegnjen globoko doli čez oči. In pa tudi časa ni bilo, da bi si ga mogel podrobneje ogledati: koj ko sta zavila mimo vogala sëm, pogledala kvišku, zagledala v gorenji — njegovi — sobani luč, se je mož poslovil od mladenke in izginil v mesto.

Gotšalka se je polastila velika razburjenost in še večja plašnost. Kaj neki to pomeni, da se njegova hči vrača domov tako

pozno v spremstvu tujega človeka. Da je ni bilo pri večerji, da je sploh že od popoldneva ni bilo doma, o tem ni nič vedel: bil je celo popoldne preobložen z delom in večerjal je sam s svojima sinovoma. Dvorna straža je morala knežnjo hitro spoznati: brez vsake zapreke ji je dovolila vhod v dvorec.

Nadknez je tekel ves preplašen proti onemu oddelku dvorca, kjer so stanovale ženske.

„Za Boga, kje si pa bila, odkod prihajaš tako kasno?“ je razburjeno vprašal hčer, ko jo je srečal.

„Ujela me je na šetnji nevihta, pa nisem mogla domov“, je odgovorila mladenka in hotela hitro stopiti v svojo sobo.

„In kje si vedrila?“

„V neki koči v gozdu.“

„In kdo te je spremil do doma?“

„Gospodar one kočice.“

„In kako je ime tistemu gospodarju?“

„Ne vem, ga nisem vprašala.“

„In kam je šel sedaj?“

„Ne vem; menda domov.“

„Ti mi nečeš povedati gole resnice, ti mi hočeš nekaj prikriti. To ni lepo od tebe. Pa — pustimo stvar nocoj; govorila bodeva jutri dalje. Lahko noč!“

In Gotšalk se je obrnil in šel v svoje sobane, mladenka pa s kljubovalnim molkom v svoje — — —

* * *

Izza viharne noči je vzšel nad Ljubek krasen dan, dan s sijajnim solncem in svetlo-modrim lazrom razgaljenega neba, s prečiščenim zrakom in z blago toploto ter s svežim dihanjem v biserni rosi se kopajoče zemlje.

Po zraku in po tleh je vse mrgolelo raznovrstnih živalc, ki so se prišle oddahniti od groze nočnega viharja in se naužiti solnca in lepega jutra. In po ulicah in v hišah je vladalo vsepovsod živahno življenje. Otroci so pri vodi, ki je tekla po ulicah vsled nočnega naliva, delali mlinčke in jezove, zraven pa cvrčali kot ptički v zraku.

Ljubek je bil takrat še mlado mesto, vendar že jako obljudeno, kot ugodno pristanišče in tržišče. Na Travni reki, kjer je stalo prvotno mesto, so se dan za dnevom množile trgovske ladje z Danskega, iz Švedije, Norvegije in iz Rusije. In mesto je imelo tudi že vse polno obrtnikov. Iz hiš se je od ranega jutra slišalo švrketanje tkalčeve snovalnice, zveneče kladivo kovačevo, enolično nabijanje kolarjevo in oblič mizarjev.

Le v Gradišču je vladal nekoliko večji mir. Solnce je sušilo lisaste stene in strehe, ki jih je bila snoči naprala ploha, da se je kar kadilo od njih. Po precej stisnjenih ulicah so se odtekale mlake in luže. V hišah samih je pa kraljeval svečan, le semtertja pretrgan mir. In zlasti tiho je bilo v mogočnem poslopju sredi Gradišča, ki se je po visokosti in lepoti na prvi pogled razločevalo od vseh drugih — v nadknežjem dvorcu.

V gorenji sobani je hodil gori in doli nadknez Gotšalk, zaglobljen v resne misli. Slabo je spal: mučil ga je spomin na Slavomira, in pa misel, kje neki je bila njegova hči Viljenica.

Poklical je bil zjutraj načelnika dvorne straže, ki je stražila prejšnji večer, in ga vprašal, ali je morda spoznal onega moža, ki je snoči spremil do dvorca knežnjo Viljenico.

Načelnik straže, že postaren mož, odkrito vdan svojemu knezu, kateremu je služil že v njegovih vojnih pohodih po Danskem in Angleškem, se je pri vprašanju zdrzil, in beseda mu ni hotela prav iz ust. Šele ko ga je Gotšalk drugič in resnejše vprašal, je odgovoril:

„Ker me vprašaš, gospodar, ti moram odgovoriti. Sam od sebe bi ti tega nikoli ne povedal, kar ti moram povedati na tvoje vprašanje. Knežnja Viljenica je prišla snoči domov v spremstvu — Slavomira, svečenika starih bogov.“

Gotšalk se je prijel za glavo, potem pogledal vojaka s pogledom ostrim, s kakršnim je znal pogledati samo on, in ga vprašal:

„Ali veš, kako grozno obdolžitev moje hčere si izrekel s tem odgovorom?“

„Vem. Toda ti si mi velel, gospodar, naj govorim!“ je dejal vojak resno-žalostno.

„Pa si ga dobro videl? Ali te ni morda varalo tvoje oko?“

„Gospodar, menim, da po tolikih izkušnjah v raznih bitkah nimaš vzroka dvomiti o bistrosti mojega očesa. Videl sem ga različno vkljub temu, da se je bil tesno zavil v plašč in je imel pokrivalo potegnjeno doli na oči.“

„Dobro! Opravil si. Hodi z Bogom! A ne govori nikomur o tej stvari!“

„Ti si ukazal, gospodar . . .“

Vojak je odšel, Gotšalk pa dolgo hodil po sobi gori in doli premišljajoč, kaj bi naredil.

Morda je pa le slučajno prišla skupaj s Slavomirom — si je dejal naposled in po slugi velel poklicati knežnjo.

„Ti si mi snoči povedala neresnico“, jo je nagovoril, ko je prišla v njegovo sobo.

Viljenica je zardela, a ni izgubila poguma. „Kakšno neresnico?“ je vprašala drzno.

„Jaz vem, kdo te je spremil snoči v dvorec . . . Slavomir. Kot tvoj oče te vprašam resno-odločno: Povej odkrito: kako si upaš hoditi ti, nadkneza Gotšalka hči, ponoči z zakletim pristašem starih bogov?“

„Dobro! Če to veš, kdo me je spremil, pa izvedi še to, da jaz nisem več otrok in mislim, da lahko delam, kar sama hočem, in govorim, s komur hočem!“ . . .

Razburjeno je govorila deklica te besede za odgovor. Lica ji je podplula kri, oči so ji žarele in na vsem životu se je tresla.

„Nesrečnica!“ je bolestno vzkliknil Gotšalk in se sesedel na bližnji stol — — —

(Dalje.)

J. ANDREJEV :

DUŠA JE TOŽILA . . .

Duša je moja
snoči tožila:

„Za-me, ah, za-me
ni ga zdravila,
naj si ga iščem
križem svetá . . .“

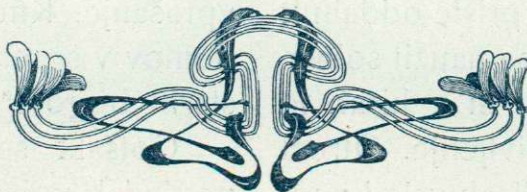
Pa sem dejal ji,
duši trpeči:

„Duša pogledi,
kak se tam v dalji,
v dalji nebesni
zvezde bleste.

Gori poplavaj
si po zdravila,
v mrzlem tem svetu,
duša, ne tavaj,
v svetu zdravila
našla ne boš . . .“

In pohitele
mislil in želje,

upi so moji
k zvezdam odšli . . .

SODOMA IN GOMORA.

Zingerep & Göschl

H. SIEMIRADZKI.

SILVIN SARDENKO:

GORSKI VIRI IN VERZI.

Izliv iz utolaženega srca.

1.

K meni v sobo gleda,
sključena in bleda,
pepelnična sreda.
In me nagovarja:
Mir s teboj, devica!
Tožnega si lica
letos kakor lani.

O, razumem žalost!
Prstan, pas in venec,
same dragotine —
pa ti zaročenec
kakor sen izgine . . .

Da te utolažim,
deva moja mila,
te bom pepelila
z oljkinim pepelom.

Kaj ti hoče venec bel,
ko si vendarle pepel;
kaj ti hoče prstan drag,
ko si le nevreden prah;
kaj ti more svilen pas:
kmalu bo zazvonil čas,
ko se spet povrneš v prah.

2.

Oj, kolikrat
pomlad bo morala nastlati
zelenih trav po tisti trati,
ki šel po njej si vasovat,
oj, tolikrat . . .

Enkràt samó
pomlad naj pride čez goró,
in spet bo lišček mi zapel,
kako na svetu je lepo
enkràt samó:

Dokler nedolžno med seboj
praznujeta poročni dan
nevesta — ljubljena mladost
in ženin — ljubi samski stan.

3.

Kadar vidim mlado ženo,
kak umira ji v očeh
zadnja solnčnojasna misel
o zakonskih njenih dneh,
kak upadlega ji lica
radost ne razvnema več,
prstan vrlega ji prsta
tesno ne objema več,
kak se ji med zlate lasce
že srebrni družijo,
in poročni beli prti
za plenice služijo —

Kadar vidim tako ženo,
takrat moja duša ve:
taka žena mimo deve
kakor noč je mimo dne.

4.

Izvedela sem o Ivanki,
o dražestni nekdanji znanki,
kako da se je v novem stanu
postarala,
kako se je nad novim domom
ovarala.

Na tihem si obraz zakriva,
da mož ne zna,
li joka se mu gospodinja,
mar se smehlja.

Na skrivnem gre na bližnji holmec
premnogokdaj:
oddaleč belo jo pozdravlja
domači kraj.

Odtamkaj cerkev jo domača
prijazno zre — — —
Ah! cerkev še je kot devica,
Ivanka pa ni več dekle.

Na tihem si obraz zakriva,
da mož ne zna,
li joka se mu gospodinja
mar se smehlja.

5.

Poglejte, gori v tisti bajti
nikoli ni se pesem čula,
nocoj pa so si bajtna mati
zapeli redko pesmico:

Moj mož je zjutraj v daljno stran
odromal izmed gorskih koč,
s seboj je nesel beli dan,
doma je pustil črno noč.
S seboj je bele krone vzel,
doma je pustil prazen hram,
in od slabosti dan za dnem
na strehi poka trhli tram.
Le padi . . . padi tram na tram
in me pokoplji pod seboj:
če „blagi“ mož se vrne spet,
naj pa na grob poklekne moj! . . .

Da vedela sem v mladih dneh,
kaj stari dnevi prinesó,
poskrila bi se v zadnji kot,
če bi me v zakon prosil kdo!

Stoterna hvala ti, nezvesti,
da vodiš drugo pred oltar,
vsaj žalostinke bajtne mamke
ne bom prepevala nikdar.

6.

In s plamenom zagorele
spet so želje mi vesele.
Ali to so želje čiste,
niso več to želje tiste
po poljubih sladkosnedih,
po zaljubljenih pogledih.
Niso želje več brezmejne,
niso več ljubezni žejne,
K bajtni materi bi v gore
rade šle na tihe dvore.
Kakor valčke si studenec,
bajtna mati rožni venec
vedno vije si med prsti
in premoli vse po vrsti . . .
Tja me želja vsaka sili,
da bi z mamko vkup molili
za nezvestih src zvestost,
za mladostnih src modrost.

KSAVER MEŠKO:

ČLOVEK, KI STOJI OB GROBOVIH IN PLAKA.

akor moje srce je morje, zato ga ljubim s tako veliko in iskreno ljubeznijo.

Kakor moje srce je: polno skritih globočin in polno velikih, nerazvozljivih tajen, v veke nemirno, drhteče in trepetajoče v neutešenem in neutešljivem hrepenenju.

Včasih mi pride od nekod čudovita, nekoliko bizarna misel: ali moje srce ni morebiti rojeno iz morja, iz njegovih tajnostnih globočin, ali ni morebiti otrok njegovega tisočletnega nemira, dete večnega hrepenenja njegovega? — Zelo bližnja in sorodna sva si vsekakor. Zato tako ljubim neskončno morje in tako rad zahajam na njegovo obal, gledat njegov drhteči nemir, poslušat večno šumno njegovo pesem, divit se njegovi neskončnosti in opojni lepoti — — —

Z zamišljeno in sanjavo dušo sem nekoč hodil ob morju, ko sem videl prvokrat njo: na obrežnem potu v Opatiji je bilo.

Marsikaj čudežnega je v našem življenju. Čudežne so tudi simpatije, ki jih dostikrat čutijo povsem si tuje duše ob prvem srečanju. Tako je bilo tudi z nama. Šla je mimo mene, krasna kakor solnce nad menoj,

cvetoča kakor pomlad ob meni. Pogledal sem jo z začudenim pogledom: dvoje velikih oči in modrih, kakor najkrasnejše potočnice, se je vpiralo vame. Pogled sem odvrnil in povetil ter šel svoj pot. —

A ob ovinku sem se ozrl; najini duši sta si bili sorodni, zato sem se moral okreniti. In glej, tudi ona je čutila to sorodstvo: stala je s spremljevalko ob morju nedaleč od mesta, kjer smo se srečali, in zrli sta sem po potu.

Duša se mi je vznemirila. Vrnil sem se na dom in legel na zofo, da se umirim. A moja duša je bila preveč vzburkana, ker je šla mimo sorodne duše. Hrepenela je po nji in ni našla miru . . .

Odtedaj sva se srečavala večkrat. Simpatije in sorodstvo naših duš nas vodijo na ene in iste poti, da se vidimo in srečujemo. In naši pogledi se srečujejo — za trenutke, nemirno,

vprašajoče, kakor v strahu in dvomih. Srce nam vzdrhti, stopimo hitreje — a le nekaj korakov, in že hodimo počasneje, kakor bi se bali, da se prenaglo oddaljimo drug od drugega, da se izgubimo in se morda nikdar več ne srečamo. V naših srcih pa se zibljejo valovi, ki tajinstveno vzburkavajo vso

J. K. Meško

našo notranjost, valovi, mogočnejši kakor oni v neizmernem oceanu, ki v svojem hrepenenju drhti in trepetu pod nami...

* * *

S prijateljem sva se namenila na izlet v Lošinj. Ko sva v Lovrani vstopila, je bila tudi ona med izletniki. Njene modre oči so me prve pozdravile pri vstopu. — Bila je z materjo.

Lep dan je bil to v mojem življenju, in vendar mučen. Bila sva si blizu, a vendar naju je ločil globok prepad. Čutila sva se sorodna, in vendar sva si bila tuja. Seveda: predstaviti se ji — kaj bi bilo naravnejše. A ne! S tem se človek priklene. In tega ne maram. V kratkem morda te vezi postanejo mučne, a ne moreš jih pretrgati. Sam in prostovoljno si se zapletel vanje in sedaj te držijo močno in trdno — ne pusté in ne izpustijo te. Zato ne maram.

Dan je potekal naglo. Lepota morja in slikovitost obrežja me ta dan ni posebno zanimala: čutil sem njeno bližino, videl njeno krasoto, in ob nji je temnelo vse drugo.

Povsod sem jo videl. — Ponesel sem si stolec čisto na konec ladje, sedel ter se zagledal v vodovje, kako se peni ob ostrem grebenu parnikovem. A čez malo časa sem začutil nemir, skoro tesnobo. Dvignil sem pogled: stala je na mostu, in njene krasne oči so se z nenavadno milino vpirale sem doli v mene...

Šel sem v salon. In nalašč sem prijatelja zvalil s seboj, za slučaj, da nikogar ne bi bilo spodaj. Udobno sva se poslonila po rdečih blazinah ter kramljala o tem in onem; odzunaj se je slišalo enozvočno pluskanje valovja ob strani parnikove. — Hipoma pa se je zgoraj ob vhodu pojavila vitka dekliška postava. Pogledal sem —: modre oči znane tujke so mi zrle pozorno in nekako vdano naproti. Srce mi je zatripalo hitreje. Ozrl sem se na prijatelja — glej, ali me ne motri z nekim nenavadnim, novim pogledom...

Okoli poldneva smo se izkrcali. Nalašč sem se dolgo mudil v salonu, da popotniki,

in tudi ona, odidejo. A ko sva s tovarišem stopila na ulico ter se ogledala, kod naj kreneva — glej jo, tam ob uličnem ovinku stoji z materjo ter naju opazuje.

Po najbližjem potu sva krenila v cerkev. Kratko sva pomolila k Bogu in si ogledala svetišče. Ravno sva odhajala, ko se srečava pri vratih z večjo družbo izletnikov, in med njimi je bila tuja znanka...

Na povratku isto. Njena bližina mi je budila v srcu mehko čuvstvo. A vendar sem želel, da bi bila daleč od mene. Dozdevalo se mi je, da vidijo vsi sopotniki, kako da se srečujejo najine oči. In zato sem si želel, da si najini duši ne bi bili sorodni, da se vobče nikdar ne bi srečala, in se v najinih srcih nikoli ne bi vzdramile one na skrivnem speče simpatije...

Tako je potekal dan v nekaki mučni polradosti. Čimbolj se je bližal mrak in konec našega pota, tem nemirnejše sem se oklepal prijatelja. Bilo mi je, kakor bi on stal med nama ter nama branil ožje zblížanje.

Parnik je zapiskal — naša postaja. Hitel sem v salon po suknjo in palico. Ko sem se vračal, je ob vratih stala tuja znanka. V mraku se mi je dozdevala bledejša kakor sicer. Z levico se je opirala ob ograjo, v desnici pa je mečkala rokavico. Pogledal sem ji v oči in nehote in nevede sem segel po klobuku ter pozdravil.

Ne da bi odzdravila, se je nagnila nekoliko naprej ter vprašala naglo:

„Oprostite gospod — a kdo ste?“

Postal sem, pomislil, kaj ji naj odgovorim. Njene oči so zrle name preseče in polne ljubezni. Naproti mi jo je prinesla, svojo ljubezen, ponujala mi jo je.

Zaželel sem si ljubezni. Že dolgo je bilo mrzlo in pusto v mojem srcu. Zdaj — se mi je zazdelo — prihaja pomlad vanj. In ob dihu pomladanskem se v nerodovitni puščavi razcvete čudežno cvetje, na suhem drevesu požene novo zelenje. Pomlad je prihajala s tihimi koraki, s smehljajočimi ustmi, vence v laseh, v očeh srečo in smeh na licih. Zagledal sem to pomlad, ostrmel in se razradostil...

Gledala me je, čakala je odgovora. Že sem zamislil besedo, da ji povem nekaj lepega, prijetnega, toplega — kar je prišlo odnekod, na naglem, kakor bi se mu mudilo, je prišlo — grozno in strašno. In prvokrat v življenju mi je pošepetalo na uho trdo in neusmiljeno: „Kdo si? — Človek, ki stoji ob grobovih in plaka!“

Prestrašil sem se nad resničnostjo in neusmiljenostjo onega, ki mi je govorilo in ki je stalo ob meni ter čakalo, ali povem resnico. In nisem mogel drugače, moral sem povedati resnico trdo in neusmiljeno:

„Človek, ki stoji ob grobovih ter plaka.“

Videl sem, kako so ji lica prebledela — kakor bi jih udaril s stisnjeno pestjo. Modre oči so me pogledale začudeno, plaho, s tihim očitanjem, ker sem jo ranil. Osolzile so se: moje trde besede so ji izsilile te solze.

A nisem mogel drugače: govoril sem resnico. In šel sem.

Parnik je plul dalje. Zazdelo se mi je in spomnil sem se, da sem na njem pozabil nekaj, kar bi naj vzela s seboj, nekaj zelo lepega in neizmerno dragocenega. Žalost se mi je razlila po vsem srcu, in obrnil sem se.

Videl sem jo stati na krovu, samo, ločeno od drugih. Nepremično je zrla sem na obrežje. Bilo mi je, da še gledam, kako ji bledé lica, kakor bi jih udaril s trdo in sovražno pestjo. Modre oči me zró začudeno, plaho, s tihim, pritajenim očitanjem, da sem jo zadela v srce in jo ranil. Solze jih rosijo, plaka nad mojimi trdimi in neusmiljenimi besedami.

A parnik je hitel naglo po valovju. Vsi obrazi so postajali nejasni, izgubljali so se v mraku. Tudi njen se je izgubil v mraku ter mi izginil za vedno.

Prihodnje dni je vila in brila burja, da nisem mogel iz sobe. Ko pa sem spet hodil po znanih potih, je nisem več srečal. Od-potovala je, odšla.

Tako je šla mimo — krasna kakor južno solnce nad menoj, cvetoča kakor pomlad ob meni. Šla je mimo, ter se s svojo ljubeznijo doteknila mračnega mojega srca.

Doteknila se ga je in čakala, da vzbrsti v njem čudežen cvet, roža stotista. A ni vzbrstela, ker v mojem srcu ne poganjajo več rože. Zaman je čakala; in zato je šla mimo in je odšla ter se plaha skrila, da se nikoli več ne vidiva, ker se je zbala človeka, ki stoji ob grobovih in plaka . . .

* * *

„Vaše oči niso, kakor so bile nekdanj . . .“ Nedolgo po onem dogodku ob morju mi je govorila tako oseba, ki je bila nekdanj bližnja in draga mojemu srcu. Govorila mi je tiho in žalostno. Njene besede so bile brez očitanja, a bile so polne razočaranja in polne boli. Čutil sem, da hočejo povedati dosti več, kakor govoré v resnici. „In Vaše srce ni isto, kakor je bilo nekdanj, in Vaša duša ni ista. In Vaše misli niso iste, in Vaše besede ne iste . . .“ Ni izgovorila tega, a vedel sem, da sama sebi govori tako, globoko v duši govori tako z glasnimi in trpkimi besedami, ki ji padajo na misli, kakor bi ji iz podnebesne višine kapljala kaplja za kapljo na teme, kapljala ter ji povzročala neizmerno bol, tako veliko, da niti zavpiti ne more, ne zakričati in ne zaklicati na pomoč.

Videl sem njeno bol, tiho, a veliko in neizmerno, kakor je bila njena ljubezen, in molčal sem. Kaj naj bi ji tudi rekel? Tolažiti je nisem mogel. In če bi ji povedal vso resnico, me ne bi umela, ker navzlic svojemu razočaranju in svoji boli še stoji v življenju, jaz pa stojim ob grobovih in plakam . . . Sam čutim z boleščjo in trpkostjo, da moje oči niso več, kakor so bile nekdanj: izprane so od solz, izplakanih na skrivnem v tihih nočeh, ker sem človek, ki stoji ob grobovih in plaka grenko in bridko . . .

In moje srce ni, kakor je bilo nekdanj. Polno veselja in radosti je bilo nekdanj, in polno ljubezni in usmiljenja je bilo. Vse je verovalo, vse upalo, vse ljubilo in vse odpuščalo. A zdaj je vse lepo veselje pokopano, in pokopana vsa mladostna radost. In solnčne ljubezni ni, in oživljajočega in krepčajočega upanja ni, in vsega velikega

usmiljenja ni več. Vse je pokopano — in jaz stojim s praznim in mračnim srcem ob grobovih in plakam . . .

In moja duša ni več, kakor je bila nekdanj. Ah, ko bi bila še vsa radostna, spletena iz jasnih in veselih solnčnih žarkov, kakor je bila nekdanj! Kako bi je bili vsi veseli, kako bi jo vsi ljubili. A zdaj je ne ljubijo, ker je ne umevajo . . . Ne umevajo je, ker jim je tuja njena bol in neznano njeno trpljenje in njene solze nerazumljive. — Ne vedó, da sem človek, ki stoji ob grobovih in plaka . . .

In moje misli niso več iste, kot so bile nekdanj. Nekdanj so hodile po solnčnih potih, po rajskolepih stezah so hodile gori do nebes. Z zvezdami na nebu so se poigravale; ves svet so videle pod seboj preplavljen s krasoto in lepoto — ves svet so obsegale in objemale z ljubeznijo, ves svet je bil njihov. Dandanes pa so samotne in revne, zapuščene in izgnane iz sveta veselja in sreče. Plahe in sključene hodijo po temnih potih, plazijo se ob robu cest, ker se čutijo povsod tuje in se bojijo, da se ob koga ne zadenejo. Prijel bi jih s trdo in sirovo roko ter jih pahnil v jarek ob cesti, v lužo, v blato . . .

Take mračne in težke, tuje in plahe misli mislijo le ljudje, ki stojé ob grobovih in plakajo . . .

In moje besede niso kakor so bile nekdanj. Vse lepe so bile nekdanj in sladke, nežne in božajoče so bile. Kakor tih šepet majniške noči so bile, kakor čarovit odmev njenih sanj. Nič zlovoljnega ni bilo nikdar v njih, nič sovražnega, kar bi prijelo srce trdo ter ga ranilo s sirovo, neusmiljeno roko.

A glej, te lepe in nežne in ljubeznipolne besede so mi bile v nesrečo, v bridkost in v pogubo. Zato zdaj molčim; in ko govorim, govorim resno in trdo in bridko, z besedami, ki prijemajo srca s težko roko ter jim brez usmiljenja sekajo rane . . . Tako govorijo le ljudje, ki z neštetimi prevarami in z veliko boljo stojé ob grobovih in plakajo . . .

Vse to bi ji moral povedati in raztolmačiti. A ne bi me umela, ker oni, ki še stojé v življenju, ki še hodijo po življenja pisanih potih, ne umevajo in ne morejo umeti nas, ki stojimo ob grobovih in plakamo.

* * *

Včasih se vračam tja daleč nazaj, tja v mlade dni. Vrnem se na dom, ki so me izgnali in vrgli iz njega, ko so me poslali v veliki, mrzli in neusmiljeni svet. Isti dan, ko so me poslali po beli vaški cesti v tuji svet, so me s trdo roko odtrgali od doma, vzeli so mi ga, ki sem ga tako ljubil in ki je bil tako prijeten in gorak in dobrotljiv, poln usmiljenja in poln ljubezni.

A včasih pozabim, da so mi ga vzeli, da so me izgnali in zapodili v svet — in se vrnem.

Vstopim v sobo. Vsa družina sedi ob mizi — kakor ob nedeljah in praznikih — ne, kakor ob največjem, najlepšem prazniku, v sveti noči. Vsi sedé ob mizi: oče in mati in deca, vsi polni pričakovanja in polni hrepenenja. Vstopim v sobo, in z menoj vstopi velika radost. V vseh očeh zasije, na vseh licih zardi, na vseh ustih zatrepeče — resnično, svetonočna radost je to . . .

„Ali si prišel? Da si le prišel!“ — In naredijo mi prostor. Mati s predpasnikom skrbno obriše moj stol, dasi na njem ni niti misli o prahu. Gotovo ga je obrisala danes že dvajsetkrat; saj me je pričakovala. Pričakovala me je ona, pričakoval me je oče, kateremu se je sicer resno oko ob mojem vstopu omililo, in me gleda zadovoljno in veselo in ponosno; pozdravlja me s tihim pogledom . . . In sestra in bratci so me pričakovali. Vse njihove misli so bile ves ta čas in ves dan pri meni, iskale so me, hitele mi naproti — na obrazih jih še berem, na licih; lepe sledove so zapustile na njih one misli: „Saj pride . . . da bi le kmalu prišel!“

Sedimo ob mizi in govorimo kakor deca. Nihče se ne spominja, da so me kdaj vrgli iz rodnega doma, me izgnali iz očetovske

hiše in me zapodili v svet, ki je tako velik in brez srca in brez usmiljenja in brez sreče. Nihče nič ne ve o tem — saj je sveta noč, polna radosti in veselja.

In nihče se ne spomni in ne vpraša, kaj sem pretrpel tam zunaj v svetu, polnem trpljenja, in kako sem jokal in plakal in vzdihoval tam zunaj v življenju, polnem vzdihov in solz. O tem nihče nič ne ve — kakor nikoli ne bi bil odšel v svet, kakor bi vedno sedel tukaj ob domači mizi, ob očetu in materi, ob sestrici in bratcih, otrok, dete . . . Nihče ne vpraša — saj je sveti božič, ki celi vse rane, ki vse boli zagrinja s pozabnostjo.

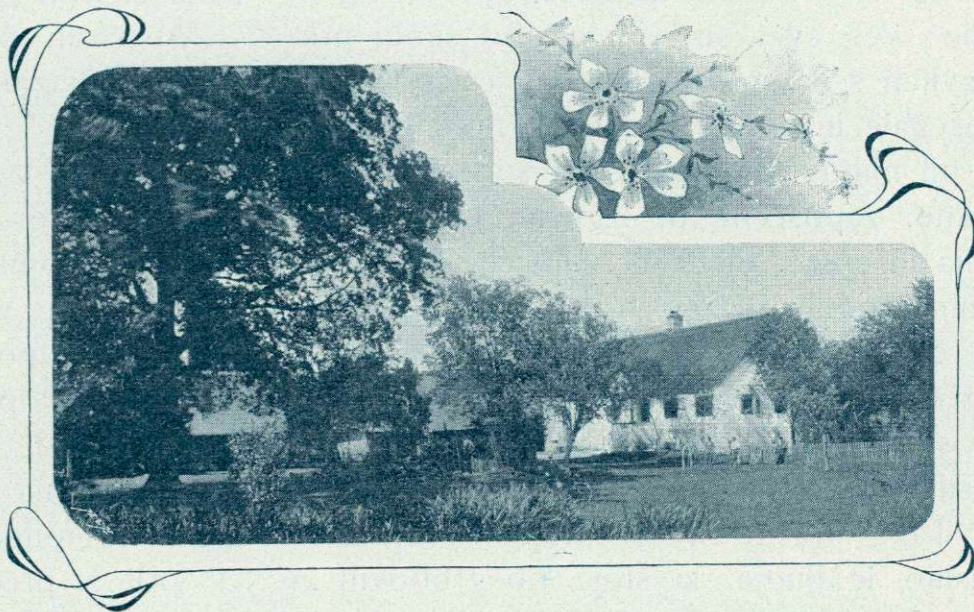
In nihče se ne spomni in ne vpraša, kaj sem grešil v življenju, odkar so me izgnali, kaj sem storil hudega in zlega tam zunaj v zlobnem in hudobnem svetu. Nihče ne vpraša; nihče se ne dotakne strune, ki bi zaplakala in zaihtela in tožila in očitala obenem. Nihče ne vpraša, ker se nihče ne spominja, da sem kdaj šel v svet — nihče, saj je sveta noč nocoj, polna milosti, in vse hudo in vse zmote in vsi grehi so nocoj izbrisani in pozabljeni! —

A kaj bi vprašali — saj nisem nikoli odšel v svet. Saj sem še otrok, dete, ki še vedno sedi v kratkih hlačicah za mizo, ob očetu, ob materi, ob sestrici in bratcih, čisto, nedolžno in srečno dete . . .

Vse ono pa o zmotah in grehah, o trpljenju in solzah — vse to so bile le sanje. Nikdar še nisem bil z doma. Nikoli še mi ni zašlo domače solnce, ki sije tako lepo in toplo in božajoče, ter mi vzšlo tuje, ki sije mrko in mrzlo. Vse to so bile le sanje . . . Nikoli mi še ni postiljala postelje druga roka kakor ljubeča materina, ki zrahlja posteljo, da se spi v njej tako gorko in prijetno, kakor na rokah angelov nebeških — nikoli! Vse ono o tujih rokah, o ljudeh brez ljubezni in sočutja, so bile le sanje.

Nikoli mi ni rezala in delila kruha druga roka kakor roka očetova — ne, nikoli. Resen mož je moj oče, a zlato srce. Vse ono o tujcih, ki so mi dajali kruha z mrzlo roko, s hudobnimi obrazi in s sovražnimi pogledi — vse ono so sanje, lažnjive in goljufile sanje.

Nikoli nisem hodil sam in zapuščen po neznanih cestah in ulicah, sam med tujimi ljudmi, sam med mrzlim svetom — nikoli! Nikoli nisem plakal med ljudmi, ki so gledali náme zlovolljno in zaničljivo in prezirljivo; nikoli nisem jokal s pritajenimi solzami v duši, ker sem bil tujec med tujci, odtrgan od doma, kakor veja od rodnega debla, ker sem bil izgnan in zavržen in

Fr. Ks. Meška rojstni dom.

vržen v hudobni in sovražni svet — nikoli!

Nikoli nisem klical v obupu: „Oče, mati, zakaj sta me pahnila izpod rodne strehe, iz tople sobe? Zakaj sta me izgnala in se nista usmilila in me pustila ob ogrevajoči vajini ljubezni?“ — Nikoli, nikoli!

Nikoli nisem z bolnim in drhtečim srcem hrepenel po sestrici in bratcih, da bi se poigral z njimi. Nikoli — saj sem bil vedno pri njih, vedno sem igral z njimi, se smejal z njimi.

Vse ono o daljnih, neprijaznih krajih, vse ono o tujih ljudeh, o mrzlih srcih brez ljubezni in sočutja, vse ono o izgnanstvu in samoti in zapuščenosti — vse to so bile

sanje, hude in mučne, a neistinite in grdo lažnjive sanje. — In vse ono o grehah in zmotah — saj ni resnica! Nikoli mi noga ni stopila na stranpoti, nikoli! Vedno je hodila proti svetiščem, proti nebesom in Bogu in z Bogom ob strani. Vse drugo so bile le grde prevare, hudobne sanje.

Ah, dete sem, otrok; ob meni je mladost: zlata, srečna, neomadeževana in sveta mladost. Vse je še pred menoj, vse lepo življenje, dolgo in solnčno, s stoterimi upi, s tisočnimi velikimi deli in s stotisočero srečo.

Dete sem, otrok, z dušo, spleteno iz solnčnih žarkov, in vse je pred menoj. — Ob mizi sedimo v domači sobi: oče, resen, a dober, mati, vesela in srečna, sestra in bratci in jaz — vsi majhni in vsi z nedolžnimi očmi, smehljajočimi usti in obrazi. In vse je pred nami, vse lepo in dolgo življenje s stoterimi upi, s tisočnimi velikimi deli in s stotisočero srečo. In ves svet je tako lep in solnčen, brez vsega mraka in brez vse hudobije je. In tako neizmerno vesel in prazničen je, nam na čast, ki sedimo ob mizi skupaj, radostni, smejoči se in mladi — sami otroci, sama brezskrbna deca s čistimi srci in z angelsko-svetimi dušami . . .

Hipoma pa pride od nekod, kakor tat se priplazi odnekod. In prime me za ramo ter me strese s trdo in neusmiljeno roko. Plah se ogledam, vztrepetam — in vsa lepota zbeži, in zbeži vse veselje in vsa radost, popolnoma nič je ne ostane ob meni.

Bile so le sanje, sanje o moji mladosti. — Ah, kje je že ta mladost! Kje je rodna hiša, kje tiha domača izbica, ki smo v njej posedali za mizo: oče, mati in mi deca, vsi praznično veseli, vsi božično radostni . . .

Zdaj sem v tujem svetu. In ta svet je tako velik, da se izgubljam v njem; in ta svet je tako mrzel, da mi v njem nikdar nihče ne ogreje srca z žarom toplega sočutja. Ves trd je, sovražen, brez ljubezni in brez usmiljenja.

Izgnan sem izpod rodnega krova, vržen v trdo življenje, med ljudi brez ljubezni in

brez sočutja in brez usmiljenja . . . V tem svetu mi bolnega čela in vročih lic nikdar ljubeče ne poboža draga, mehka roka. Nikoli mi sočutna duša ne govori tolažečih besed — med mračnimi in samoljubnimi ljudmi samotni stopam svoj pot, izgnan in zavržen in kakor proklet — z mračno dušo in s pekočo vestjo: življenje v tujini mi je naprtilo na njo težko breme velikih zmot in grehov . . .

Izgnan in zavržen in kakor proklet — kakor človek, ki stopa med samimi grobovi, grobovi mladostne sreče, grobovi nekdanjih upov in nad — in plaka bolešno in neutešljivo . . .

* * *

In vi — zakaj ste me varali vi, ki ste mi prisegli večno prijateljstvo? Zakaj zdaj stojim ob grobovih tega prijateljstva ter plakam? Ali sem vas prosil prijateljstva? Naj vstane, kogar sem kdaj prosil ljubezni, ter naj poreče pred vsem ljudstvom: „Mene!“ Naj vstane! —

Ali ne vstane nihče? Nihče se ne dvigne, da poreče: „Kakor slabo dete si prišel in si beračil. Nič ponosa ni bilo v tebi in nič moči. Kakor otrok si prišel in kakor slabotna ženska in si prosjačil kakor berač. Iz usmiljenja smo ti darovali svojo ljubezen in svoje prijateljstvo — za teboj smo ju vrgli . . .“

Dvignite se, pridite! In če vam rečem: „Vedno sem bil sam sebi dovolj. Nikogar nisem iskal, pri nikomur beračil. Ko nisem imel ničesar več, sem imel še svoj ponos in moči dovolj, da sem sam nosil svojo bol, da nisem obremenjal z njo tujih src in duš. Sam stojim v življenju, a dovolj sem sam sebi in pred nikomer ne klonim . . .“ Dvignite se in pridite, in ko govorim take smeje besede, mi zalučajte naravnost v obraz in v oči: „Lažnik!“ — Nihče ne vstane, nihče ne pride? — Ne pridejo, ker nikogar nisem ničesar prosil, ker sem bil vedno sam sebi dovolj . . .

Sami ste prišli. Svoja srca ste mi prinesli na rokah naproti in me prosili: „Sprejmi!“

In sprejel sem jih, kakor sprejme kralj darila podložnikov. A to vam ni bilo dovolj: v moje misli ste se hoteli vriniti, v velike in mnoge skrivnosti mojega srca.

Zakaj ste storili to? Moja duša je močna dovolj, da vse svoje skrivnosti nosi sama, dokler jih sprejme molčeči grob v svojo temo in v svoj mir.

A vi ste jih hoteli poznati. Oddaleč ste videli, kako težak je pot mojega življenja. In ne da bi vas prosil, ste prišli, pristopili k meni, ki sem samotni šel svoj pot, in govorili: „Pešaš, omaguješ. Dovolj, da te podpremo mi s svojimi rokami, s svojo ljubeznijo.“

In mojo bol ste videli. Nisem vam je tožil, tožim jo le svojemu Bogu. A videli ste jo v mojih očeh, na mojih licih ste jo videli in iz mojih besed ste jo slišali trepetati. In prišli ste: „Žalosten si? Prišli smo, da te potolažimo... Trpiš? Glej, s teboj naj delimo trpljenje, pol naj ti ga odvezamemo.“

Tako ste prišli in tako ste se vkradli v moje misli. In v trpljenje mojega srca in v skrivnosti moje duše ste se vtihotapili. In jaz sem vam verjel, ker sem imel mehko in otroško-zaupajočo dušo.

In ko ste vedeli vse moje tajnosti in ko ste poznali mojo bol, moje trpljenje in njihove vzroke, me niste ne podprli in ne tolažili. Ko sem omagoval, ste me še sunili s trdo roko, udarili ste me s sirovo in neusmiljeno pestjo, naravnost v lice in v oči ste me udarili, da so me polile solze in kri... „Kaj sem vam storil, bratje, da me sujete in bijete in mi režete srce, ki vam je zaupalo in vas ljubilo?“ — A vi se niste usmilili. Tepli ste silneje in suvali ste me s sirovo in neusmiljeno roko. In šli ste ter me izdali in prodali kakor Judež izdajavec svojega prijatelja in Gospoda.

Tako ste mi vrnili — in jaz vas nisem prosil ne vašega prijateljstva in ne vaše ljubezni. Sami ste prišli in ste se vkradli v moje misli, vtihotapili ste se v mojo bol in v moje trpljenje in v moje skrivnosti in ste me udarili in ste šli ter me izdali in prodali...

Odpuščam vam.

In ne odpuščam samo — včasih se mi celo zazdi, da bi ob teh grobovih naj ne plakal. Kajti dobro je za človeka, da ima ob potu svojega življenja tudi take grobove: z vsakim dnem, ki mu izkoplje nov tak grob, z vsakim dnem, ki doživi ob njem novih prevar in novih razočaranj, se bolj bliža svojemu Bogu.

A navzlic temu mi tako ob tihih nočeh, ko se v svoji samoti, osamelosti in zapuščenosti zamislim nazaj v življenje in gledam dolgo vrsto onih, ki so mi govorili, da so mi prijatelji in me ljubijo, a so me udarili v lice in me izdali in prodali — v takih tihih in samotnih nočeh se mi srce nehote in nevede razžalosti, in iz oči mi privró solze. Ne plakam nad prevaro samo — premnogo sem jih že doživel v življenju, da bi plakal nad vsako — plakam pa, da so me varali ravno oni, ki sem jim najbolj zaupal in jih ljubil z najiskrenejšo in največjo ljubeznijo.

Kakor oplakuje šestnajstletna deva nenadno smrt svoje prve ljubezni, tako plakam jaz zavoljo vas, ki ste prišli in ste se vkradli v moje misli in se vtihotapili v mojo bol in v moje trpljenje in v mnoge moje skrivnosti in ste me sunili, da sem padel pred vami na kolena, in ste me udarili s trdo in neusmiljeno roko in ste šli in ste me izdali in prodali kakor Judež izdajavec svojega prijatelja in Gospoda.

* * *

Bil sem v hribih in sem se vračal že v noči.

V tihi poletni noči jezdit po samotnih potih, sam, in le naše misli in naše sanjarije gredó z nami — nekaj čudovitega je v tem: kakor bi človek bral odlomek romance osvetljene z magičnim svitom luninim. — Vse naokoli dremlje, spi in sanja: spi noč ob tebi, spijo lesovi, njive in lehe in dobrave spijo, spijo hribi in spé doline pod teboj — le bele megle se kuhajo v njih ter se dvigajo počasi ob lesih navzgor. A te ne dramijo tihega spanja vsemira, saj so le njegove sanje.

Vse spi in vse molči, le peket konjskih kopit zveni v tiho, dremajočo noč. Sinje nebo zre s stoterimi in tisočerimi očmi malone začudeno na nočnega popotnika. Tupačam se kje pred teboj — ob cesti ali pa kje tam preko gozda na nasprotnem hribu, hipoma odpre plamteče oko. Venomer in mirno ti strmi naproti, kakor bi te pričakovalo, vabilo in prosilo: luč v kmetiški hiši je.

A jezdiš mimo, speš dalje, ne meniš se, da te pričakuje, vabi in prosi: „Vstopi in počij!“ Speš znani pot in misliš, a te misli blodijo daleč. Ob tebi ni ničesar, na vse ob sebi zabljaš, zabljaš na samega sebe. Je ti, kakor bi v polsnu plaval po vsemiru, lahek in prost kakor angel nebeški. Plavaš — prijetno in prosto — dalje, vedno dalje k nekemu lepemu cilju, ki si želi k njemu tvoje srce in tvoje hrepenenje in ki hité k njemu tvoje lehkokrile misli . . .

„Nela!“ — V srcu se je spočelo, tam globoko doli, kjer so dremali spomini izza nekdanjih dni. In iz srca se je dvigalo, kipel mi je navzgor više in više, in nevede sem tihi noči polglasno razodel svoje sanjave misli. Zdrznil sem se, kakor bi izdal skrivnost, ki bi naj na veke počivala v grobu mojega srca. Kobilica je privzdignila ušesa ter posluhnila. Na drevju ob potu se je nekaj zgenilo, zatrepetal, zašuštelo.

Ali je bila tica, ali je moj vzdih motil drevje v tihih sanjah in jih splašil, ali je ob potu nekaj prežalo nevidno in sovražno na skrivnost moje duše, a se je prestrašilo, ko mi jo je ukradlo?

„Nela!“ — Spomini na njo so mi sledili ves večer, nevidni sopotniki so mi bili na samotnem potu. V začetku sem jih odganjal, se jih branil, a glej, prihajali so še bliže. Jasnejše in jasnejše so vstajali pred menoj nekdanji dnevi, spomini na nje so se me oklepali z močnimi rokami. Treba se jih silo in osorno otresti — a glej, ne odstopijo. V srce in v dušo silijo in napolnijo vse kotičke in se uredé po domače kakor stari znanci.

„Nela!“ — Dolgo je že nisem videl. — Lep, tih večer je bil; solnce je padalo v

zaton, viselo je še v zraku, kakor bi se ob padcu zadelo na ostre čeri gorovja in bi se nasadilo, da ne more dalje. Da, glej, nasadilo se je in ranilo se je ob tem — iz rane vre kri in se v mogočnih veletokih razliva po vsem stvarstvu, preplavlja jezero od brega do brega, v širini in dolžini ter se z modrino vodovja zliva v čudežne barvne akorde.

Ob tem krasnem večeru sem jo srečal ob jezeru — ko je solnce krvavelo, in je molčala in se čudila vsa priroda.

Z bratom Rudijem je šla na izprehod. Rudi je ravno dan poprej dobil mladega psa. Brigal se je le zanj, za naju se ni dosti menil.

Počasi sva stopala po obrežni cesti. Zrla ni v me, gledala je doli na jezero in mi pripovedovala, kako jej je potekalo življenje v Krakovu, odkar sva se videla zadnjikrat. Njen govor je bil mehak in nežen kakor govor otroka. Danes je govorila še tiše kakor sicer. Nemir je zvenel iz njenih besed . . . Ali se je česa bala, ali je nečesa pričakovala?

Poslušal sem jo s sklonjeno glavo in z nemirno dušo. Bilo mi je težko. Nekaj se mi je budilo v duši, sililo na dan, v življenje. A življenje ni postalo; bolešno je vzdihovalo, plakalo in umiralo neizgovorjeno.

Stopal sem ob njej z upognjeno glavo in poslušal srebrne njene besede. Včasih sem jo za trenutek pogledal po strani. Začutila je moj pogled in se ozrla vame. A jaz sem povetil oči — in bilo mi je težko.

Čutil sem in videl sem: njene besede so nežne, božajo me, nobena mi ničesar ne očita. A njeno srce ni mirno, ni solnčno. Pod navidez mirno zunanostjo še krvavi rana izza minulih dni in boli in skeli še hudo. Skrbno sem se čuval, da se je nisem doteknil z neprevidno besedo — kri bi privrela globoko iz srca, in rana bi zbolela in zaskelela, da bi nežno dete od bolečine zaihtelo, omagalo in se zgrudilo . . . Skrbno sem se varoval . . .

„In Vi? In Vaše življenje?“

Koliko skrbi je zvenelo iz teh besedic in koliko ljubezni in kako veliko pričakovanje!

„Hvala, komtesa! Moje življenje? Poteka kakor potok v skriti dolini, enakomerno, neopaženo od sveta, pozabljeno.“

Postala je in me pogledala začudena in razočarana. Pričakovala je pač drugačnega odgovora — besed polnih nekdanje ljubezni in hrepenenja.

„Vedno enaki, vedno trdi . . .“ A to ni bilo očitane; govorila je le s svojimi mislimi, s svojo dušo. Očitala ni ničesar, njene oči so bile polne usmiljenja, in celo iz bolestnih njenih besed mi je zvenela naproti oprostitev in odpuščanje.

Z vsakdanjim glasom sem ji pripovedoval vsakdanje reči izza časa, kar sva se ločila. A bilo mi je težko. Zahotelo se mi je, da bi razkril pred njo vso dušo, da bi ji govoril z vznesenimi besedami psalmov in z drhtečim koprnenjem.

Zamislil sem čudovito krasne in smeje besede, da se dotaknem z njimi njenega srca in njene ljubezni, da zopet privre na dan kakor vesel gorski vir. A ne — bilo bi hudo delstvo, prostaško lopovstvo bi bilo, varati nedolžno dete in ji govoriti o solncu, ki je zašlo in nikdar več ne vzide, slepiti jo s pomladjo, ki je že odcvetela in ne vzbrsti in ne omladi nikoli več . . . Vse to je bilo nekdanj, a je minilo, šlo je mimo — da se ne vrne nikoli več . . .

Mračilo se je. Nela in Rudolf sta se vračala. Pri slovesu se je njena roka oklenila moje. Zazdelo se mi je, kot da je ta nežna roka že utrujena in si hoče odpočiti v moji.

Odšla je tiho in razočarana, tiho sem odhajal tudi jaz . . . Kakor sèn je bilo najino srečanje, kakor žarek, blisk v temni noči. Švigne od izhoda do zahoda in razsvetli temo, da je za njim še groznejša . . . Kakor sèn je bilo najino srečanje: šla je mimo kakor misel o topli sreči in izginila je kakor bogastvo in sreča pravljic . . . Tako prihajajo včasih k nam dragi mrtvi, v tihih, skrivnostnih nočnih urah. Pridejo, a komaj jih pogledamo, jih že ni . . .

Tega srečanja sem se spominjal, ko sem jezdil že proti domu . . . Kobilica je obstala pred hišo, vzdramil sem se . . . „Spet sanjaril? Otrok! Vse je končano, vse je šlo mimo“ . . .

Na mizi me je čakala pošta. Med drugimi majhno lilasto pisemce.

„Danes smo prišli na jezero. Ostanemo le štirinajst dni. Če bi izvolili priti gori, bi me zelo veselilo. Če mogoče, pridite v četrtek popoldne.“

Strandvila.

Nela.“

„Zato nocoj te moje misli! Čutile so njeno bližino.“

V srcu mi je vztrepetal. Ni bila ne radost, ne žalost, bila je velika tesnoba, strah — strah pred njo, pred njeno lepoto, njeno ljubeznijo in strah pred menoj samim.

Ugasnil sem luč in stopil k oknu . . . Zunaj še vedno ista tiha, sanjava noč. Le nekoliko jasnejša in prozornejša je bila —: nad lesi, stoječimi na hribih proti jutru, se je ravno dvigal lunin ščip, bled, zaspan in mrk. Odsev njegove medle, bele svetlobe se je v mirnih, komaj vidnih valovih razlival po vse-miru. Iz dolin so kipele megle, tanke, blede in raztrgane kakor bi jih razčesala razposajena ali jezna roka.

Naslonil sem se ob oknu ter zasanjal.

Spodaj šumi jezero. Površje njegovo se blišči, kakor bi ležalo v dolini neizmerno ogledalo, da se ogleduje v njem popoldansko solnce; samoljubno opazuje svojo krasoto, koketno se poigrava samo s seboj in s svojo veselo, zlatolaso deco, s svojimi žarki . . . Tam proti Otoku pluje parnik; dolg, sivkastočrn pas se vije nad njim . . .

„Hvala Vam, da ste prišli. Pričakovala sem Vas vse popoldne.“

Stoji v gozdíču nad vilo, v lehkí, rumeni obleki, brez klobuka. Solnčni žarki lijejo med vejevjem na njene zlate kodre, da se lesketajo kakor krona na glavi kraljičini. Usteca se ji smehljajo z znanim smehljajem. — Drobno roko mi proži v pozdrav . . . „Pričakovala sem Vas.“

„Hvala, komtesa.“

Smehlja se v tihi radosti, in njene oči zro vame polne sreče: „Vedela sem, da me ne pozabite!“

Kako naj izbrišem iz srca njo, ki sem jo ljubil z največjo ljubeznijo svojega življenja!“

Njene oči so takó srečne in zadovoljne... „Vračali ste le mojo ljubezen... In vendar...“

Njene oči postajajo zamišljene in otožne.

„In vendar sem Vas žalil. A Vi mi oprostite in odpustite, ker ste tako dobri in blagi. Vedno ste mi odpuščali — in tudi zdaj se ne srdite náme?“

Njene oči me zró z velikim usmiljenjem. Vidim, — vse mi odpuščajo.

„Ne srdim se. Že davno sem Vam oprostila. In vedno sem mislila na Vas in zdaj sem prišla, da veste, da sem Vam odpustila.“

„Hvala! — Vedel sem: poleti pridete in mi poveste, da ste mi odpustili. In prišel sem, da Vas prosim odpuščanja in Vam povem, da Vas še vedno ljubim z ono veliko ljubeznijo...“

Čuj, kako šumi spodaj jezero. In hipoma vstane iz njega kakor je nekoč vstalo iz morja, veliko in strašno, pride k meni, me s trdo roko zgrabi za ramo ter mi z bridkim očitanjem pogleda naravnost v oči: „Kaj budiš mrtve?“

Ah res, grobe odpiram, mrtve budim! Govoriti hočem o solncu — a to solnce je zašlo in ne vzide nikoli več, krasno romanco o pomladi ji kanim pripovedovati — a ta pomlad je že davno odcvetela in ne vzbrsti nikdar več — slepiti jo hočem... Kako lopovstvo! — „Ne!“ —

Zdrznil sem se in dvignil glavo, ki mi je zlezla na prsi.

„Ne!“ — Glasno sem izgovoril in odleglo mi je... „Ne — ker jo res ljubim.“

Obrisal sem si čelo — bilo je vroče navzlic mlačnemu nočnemu zraku. Ni čuda; bil je težak trenutek, ki sem ga preživel ravnokar. Bil je to eden izmed onih trenutkov, ki nam pridejo v življenju in ki mora človek biti v njih bog, da premaga samega sebe. Hipi so to, ko nudi življenje človeku vse, česar si želi njegovo srce, katero toliko-

krat ne pozna pravih ciljev. Iztegniti je treba le roko, in vse dosežemo — še zvezde bi nam z neba padle v naročje, če bi si jih poželeli. Storiti je treba le korak — in ob cilju smo, ki nekdam niti misliti nismo upali nanj. Zavrtelo se nam je v glavi, če smo pogledali proti njemu, tako oddaljen je bil in tako visoko nad nami... A ta trenutek nam nudi vse. Resnično, bog mora biti človek, in Bog mora biti z njim, da ne iztegne roke in ne stori usodnega koraka.

V tisti noči si bil z menoj, moj Bog, dal si mi svojo moč, da nisem iztegnil roke in ne pogubil njene in svoje, v kesu se očiščujoče duše.

Neizmerno, z odpovedjo posvečeno ljubezen sem čutil v sebi, ko sem stopil od okna, in neizmerno, nadčloveško moč obenem. Prižgal sem luč, sedel k mizi in pisal z odločno roko.

„... Odpustite, ker ste mi vedno odpuščali, a ne morem! Ne srdite se name: prišel bo dan, ko boste spoznali, kako prav sem storil, da nisem prišel. In ljubili me boste s tem večjo ljubeznijo, ker Vaša duša bo polna hvaležnosti, da sem Vas ljubil tako mogočno, da nisem prišel. Dotedaj pa odpustite — saj ste mi vedno odpuščali in ste bili vedno usmiljeni z menoj — in zaradi tega usmiljenja bodite blagoslovljeni“...

Grob, ki spi v njem najina ljubezen, je bil s tem zaprt za veke. Vidiva se šele onkraj groba, kjer za najino ljubezen ne bo ne mej in ne ovir in ne konca in ne smrti in ne groba...

* * *

Ko se solnce bliža k pokoju in umira dan, rad zahajam h kapelici nad mojim domom. Sedem pod lipo in strmeče oko si opajam s krasoto, ki jo zrem pred seboj.

Nasproti pitoreskne kulise, naše nebotične gore. Ogrinja jih že senca, kakor temen plašč se jih oprijemlje ozko in tesno. Le vrhovi še goré v rdečem svitu: nizko nad njimi plava krvava solnčna obla. Spodaj po dolini še trepetata in se valovi solnčna svetloba. Vsa dolina trepetata in drhti v njej:

pisano polje, temotne šume, bele hiše, raztresene po polju, kakor piščeta, ki je planil med nje grabeči kragulj ter jih razgnal. Med njimi sanjari tuintam cerkvice z vitkim stolpom. Vse to drhti in trepetava v soju zahajajočega solnca, kakor bi se balo sence in balo noči in balo smrti, ki v temni noči prihaja neopazena, s plazečimi in tihimi koraki.

A zastonj ves strah, ves trepet je zastonj — sence se širijo, segajo dalje in dalje, s stoterimi rokami objemljejo njive in travnike in livade in šume in bele hiše, ki bledé v njihovem objemu, in zamišljene cerkve, ki vdano pričakujejo svoje usode . . . Noč prihaja s tihimi in plazečimi koraki, a prihaja neizprosna in neusmiljena, in z njo prihaja poguba in smrt . . .

A ne boj se, zemlja domača, zemlja teptana in zaslužnjena! Ne bojte se, mirna sela, ne ve, zamišljene, sanjave cerkve! Ta noč prirode vam ne bo v smrt in pogubo, le v odpočitek vam bo. Spet se prebudite iz nje in vstanete v novi krasoti in v novi moči k novemu življenju in k novemu veselju in k novim upom.

A drugo noč zrem, drugo pogubo vidim, drugi smrti gledam v trdi, neusmiljeni obraz. Vidim, kako prihaja z velikimi in naglimi koraki, kako stega trde roke po tebi, domača naša zemlja, napojena z našimi solzami, orošena z našim potom, oškropljena z našo srčno krvjo. In po tebi stega svoje neusmiljene roke, mukotrpní naš narod. S stotisočnimi rokami se te oklepa in te davi, da krvaviš iz stoterih ran in omedlevaš in mreš. Kličeš in prosiš usmiljenja, a ne sluša tvojih obupnih klicev, in tvoje prošnje so ji v zasmeh. Njeno srce je brez usmiljenja; brez milosti in brez usmiljenja hlepi po tvojem poginu in žeja po tvoji krvi.

Narod moj, smrti si zapisan! — Gledam in vidim, kako se stegajo gladne tuje roke po naši zemlji, in kako nas premaguje in davi tuja moč. Vidim, kako pod krivičnimi in krutimi udarci v potokih teče tvoja srčna kri, sužnje naše ljudstvo, in kako obupano, izmučeno, smrtno-ranjeno legaš v grob.

Vidim in ne morem ti pomagati. V veliki boli stojim ob tvojem grobu in plakam, kakor plaka ljubeči sin ob odprtem grobu materinem. — Včasih me obide, da bi vstal, obrisal solze, dvignil roke ter z vznesenimi besedami govoril višjeduhovniški blagoslov nad tvojim grobom, da vsaj po smrti spiš tiho in mirno in brez bolesti in toge . . . A ne morem in ne smem — ne dvignem rok in ne govorim velikega blagoslova. V neblagoslovljenem grobu počivaj, umorjeni rod, da vso večnost ne najdeš miru, ampak da vstajaš ob svojih velikih dneh in nočeh, da stopaš pred svoje morilce in jim begaš krivično, s tvojo krvjo omadeževano vest. In tudi oni naj ne okusijo miru. V prokletstvo jim bodi tvoja smrt in zemlja, ki so ti jo ugrabili in oropali in te zagrebli v njo . . .

Zato ne blagoslavljam tega groba! S povešeno glavo stojim ob njem, kakor je stal Jeremija prerok na razvalinah mesta jeruzalemskega, in plakam s plačem bridkim in neutešljivim, kakor zapuščena, osamela sirota ob odprtem grobu materinem . . .

* * *

Tako vsepovsod, kamorkoli obrnem pogled, vidim le grobove, grobove svojih dragih in ljubljeneh. Ko stojim ob teh grobovih, mi vsakikrat leže na srce težko in bolno, da zaplakam in zaihtim. Vsi oni, ki so legli in legajo v te grobe, so bili del mojega srca in del moje duše, odlomek mojega življenja so vzeli s seboj v grob; zato stojim ob teh grobovih in oplakujem svoje drage in ljubljene in nad samim seboj plakam . . .

In še en grob zrem. In ko stojim ob tem grobu, ne plakam. To je grob, ki nekoč sam ležem vanj.

Ob tihih večerih, ko mi je duh utrujen in duša željna pokoja in miru, često zaidem na pokopališče. Drago mi je in ljubo, saj je moj dom, moj zadnji tihi stan je, luka, ki me pričakuje in me sprejme v se, ko se vrnem z zlomljenimi jambori in s strtimi vesli z oceana življenja. Tukaj najde mir srce, ki je vse življenje bilo nemirno kakor

vzburkano in do dna vzvalovano morje. Tukaj dobi pokoj, tih mir, večni mir, mir grobov, mir mrtvih.

Veliki moj dan se bliža: grob je odprt. Čaka . . . Lehko bom legel vanj. Sveta ne ljubim, nikoli ga nisem ljubil, in ne daj, Vseusmiljeni, da bi ga vzljubil ob koncu svojih dni. Ne daj! — Lehko bom legel, ker ničesar ne pričakujem od življenja, ničesar več ne zahtevam od njega. Dalo mi je, kar mi je moglo dati — razočaranj dolgo vrsto, in ran mi je vsekalo brez števila in bolesti mi je vlilo v srce, da bi je ne izplakal vso večnost . . . Lehko bom legel v grob: nikogar nimam na vsej širni zemlji, na kogar bi bilo navezано moje srce. Vsi, ki smo se nekdanj ljubili, smo se oddaljili drug drugemu, odtujili smo se. Ločili smo se brez slovesa, zapustili smo drug drugega kakor užaljeni, odšli smo na oddaljene poti

in poizgubili smo se. Umrli smo drug drugemu in se pozabili . . .

A ne — jaz nisem pozabil. Jaz postajam često ob grobovih svojih nekdanjih dragih in ljubljenih ter žalujem ob njih z veliko žalostjo, s trpečo bolestjo in s pekočimi solzami, kakršne plakajo zapuščeni, osameli, osiroteli.

Žalujem in plakam ter čakam, da tudi sam ležem v grob . . .

In ko ležem v grob, in me Ti, Vsevečni, pokličeš pred svoj sodni stol, da govoriš z menoj ostre besede pravične sodbe, spominjaj se po svojem neskončnem usmiljenju, da sem bil človek, ki vse življenje ni okusil radosti in veselja in ne solnca in ne sreče, ker sem vse življenje stal ob grobovih ter plakal. Spominjaj se, prosim, in po svoji prizanesljivosti, ki ji ni mere in ne meje, me sodi dobrotno in milostno . . .

ROMAN ROMANOV:

PADAJ, BELI SNEG!

Padaj, padaj, beli sneg,
na ravno polje —
Zadnji up ustavlja mi
žalostno srce . . .

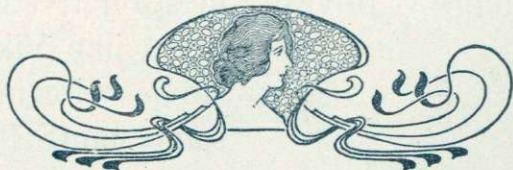
Čez snežene kraje te
grem tak sam, tak sam,
pa nihče ne praša me:
— Dragi, kam li, kam?

Pa se nič ne dvignejo
mili prsti mi:
— Tja je sreča splavala
s krili čvrstimi!

— Stopi na ta ravni pot
in po njem naprej,
prej ko zora jutranja
bodeš ti pri njej! . . .

Name se ozirajo
tuje vse oči,
mrzle kakor jezero,
ki pod ledom spi . . .

Padaj, padaj, beli sneg,
na ravno polje —
Zadnji up ostavlja mi
žalostno srce.

FR. ŠTINGL:

FRANKO VIT'AZOSLAV SASINEK.

K PETDESETLETNICI NJEGOVEGA PISATELJEVANJA.

Slavme slavně slávu Slávův slavných.

Jan Kollár: „Slávy dcera.“

Uboga tlačena Slovaška se ponaša z možem, ki požrtvovalno in marljivo deluje za prebujenje slovaškega ljudstva, z možem, kateri

letos obhaja petdesetletnico svojega pisateljskega delovanja. Ta mož je duhovnik Fran V. Sasinek, pisatelj in zgodovinar. Sasinek je zaslužen veteran, ki

je preživel požrtvovalne probuditelje in marljive narodne slovaške

delavce in kot pridna mravlja še zdaj nabira od vseh stranj brez prenehanja dušne hrane za slovaško ljudstvo. Kakor večina slovanskih probuditeljev, je tudi Sasinek izšel iz revnega rodu; celih petdeset let svoje javne delavnosti za slovaški narod in za cerkev je samo stradal, neumorno

deloval, svoje življenje ter premoženje žrtvoval za narod in za cerkev. V teh besedah je obsežen ves njegov življenjepis — povest nesrečnega Slovaka - trpina.

* * *

Fr. V. Sasinek je bil rojen 11. dec. l. 1830. v Skalici, v nitranskem okraju. Njegov oče je bil Frančišek in mati Ana, rojena Tichá. Oče je umrl v septembru l. 1831., in revna mati Sasinkova se je vdruživ z rokodelcem Imrihom Blaháčkom. V šolah se je

moral deček večkrat boriti z revščino. Da bi starišem olajšal breme, je hodil mladi Sasinek vsako soboto v premožnejše hiše „na kantáciu“ in ob počitnicah je delal s tesarji ali pa je doma svojemu očetu pomagal pri čevljarstvu. Tako marljiv in žilav je ostal celo življenje. V rojstnem mestu je dovršil prve štiri gimnazijske razrede, peti in šesti pa v Solnoku, kjer se je naučil tudi madjarščine. Po končanem šestem razredu je Sasinek vstopil v Požunu v kapucinski red; vsprejel ga je znani slovaški rodo-

Franko Vit'azoslav Sasinek.

ljub, o. Lev Čepka. Noviciat je opravil v Dunajskem Novem mestu; 30. avgusta l. 1846. je sprejel redovniško haljo in dobil redovniško ime Viktor. Potem je študiral modroslovje v Pezinku in v Tati, bogoslovje pa v samostanu Scheibbs na Spodnjem Avstrijskem.

L. 1852. je bil v Ostrogonu posvečen za diakona. V tem času se je začelo Sasinkovo javno delovanje.

je bil posvečen za duhovnika. Iz Tate so Sasinka kot učitelja modroslovja in aritmetike poslali v Požun in odtod v Pezink kot

V. VASNECOV.

„PLAŠČANICA“ — ŽALOSTNA MATI BOŽJA.

Ko je dovršil bogoslovje, so ga poslali predstojniki v Tato, da bi predaval klerikom modroslovje in aritmetiko. 9. oktobra l. 1853.

učitelja občne zgodovine in geometrije. Takrat je bila posvečena stolna cerkev v Ostrogonu; k slavnosti je Sasinek poslal slovaško

pesem, katera je bila tiskana tudi v latin-skem, madjarskem in nemškem jeziku. Primas Scitovský je poslal pisatelju honorar in v lastnoročnem pismu bratsko zahvalo. Iz Pezinka je bil zopet poslan s kleriki vred v Požun, kjer je bil tudi slovaški propovednik pri cerkvi presv. Trojice. Dalje je deloval v Budim-Pešti, kjer se je vdeleževal tudi političnega življenja. S svojim zgledom in s svojo požrtvovalnostjo je Sasinek pripomogel k temu, da so rodoljubi podpisali in nabrali kavcijo za list „Pešťbudinské Vědomosti“.

Ker v kapucinskem redu ni mogel tako delovati, kakor si je želel, je prosil za sekularizacijo. Od sv. Očeta Pija IX. je 10. decembra l. 1864. to tudi dosegel s pomočjo rodoljubnega in vnetega slovaškega škofa Moysesa. Plemeniti banjsko-bistriški škof Moyses ga je sprejel v svojo škofijo ter imenoval za profesorja v banjsko-bistriškem semenišču. V maju l. 1866. je Sasinek na praški univerzi napravil rigoroz iz dogmatike.

Svoje bivanje v Banjski Bistrici imenuje Sasinek sam blagoslovljeno in prijetno. A ta doba je bila zelo kratka: trajala je do l. 1869., do smrti škofa Štefana Moysesa. Tudi za Banjsko Bistrico so nastopili potem drugačni časi. Sasinka so pri tretjem občnem zboru „Slovaške Matice“ izvolili za oskrbnika „Matičnih“ knjig in zbirk, ki so bile shranjene v Bistrici v škofovski palači. Po Moysesovi smrti je postal tajnik tega slovaškega društvenega zavoda. Zato se je preselil v Turčanski Sv. Martin.

Njegovo slovstveno delovanje je bilo sicer že v Banjski Bistrici zelo plodovito, toda pri Sv. Martinu je postalo vsestransko. Nadaljeval je svoje „Dějiny“, urejeval „Matični“ „Letopis“, pisal za časnike, objavljaj, če je bilo treba, poljudne brošure, sestavljal koledar in nabiral v škofiji gradivo za nov šematizem. Od avgusta l. 1872. je bil Sasinek blagajnik klaštorske slovaške gimnazije. L. 1874. je pri slovesnem otvorjenju zagrebškega vseučilišča zastopal z Martinom Čulenom „Slovaško Matico“.

A srečni dnevi so kmalu minili. Začelo se je brezobzirno pregajanje. Najprej je madjarska vlada zaprla slovaške gimnazije in za njimi uničila „Matico“. V februarju l. 1876. se je že moral Sasinek posloviti od Turčanskega Sv. Martina. Škof Ipolyi, pristaš madjarske ideje, ni imel za Sasinka mesta v bistriški škofiji. Že prej je ponudil Sasinku župnijo v Bacurovu, ki se oddaja samo za kazen, in ko je bila „Matica“ uničena, ga je hotel bojda poslati za kaplana v Sučiane k župniku Pauloviču, ki je bil mlajši nego Sasinek in prenapet madjaron. A tajnik zatrti „Matice“ si je izprosil dovoljenja, da sme živeti privatno. Tega mu ni mogel odreči niti Ipolyi, in Sasinek je odšel k svoji materi v Skalico, v svoje rojstno mesto.

Tu je v najžalostnejši dobi slovaškega duševnega življenja ustanovil sam slovstveno podjetje „Slovenský Letopis“; izdal ga je šest letnikov, v katerih so objavljeni dragoceni članki in zelo važno gradivo za slovaško zgodovino. Okoli Skalice je pomagal župnikom v duhovnem pastirstvu. Bil je nadarjen cerkven govornik in propovedoval je v čistem slovaškem jeziku. To mu je naklonilo ljudstvo, a tudi razljutilo tamošnje madjaronske oblastnike. Zatožili so Sasinka pri glavnem županu, češ da hujska ljudstvo zoper državo. Župan je ukazal župniku, naj ne dovoli več Sasinku, ne propovedovati ne maševati. Župnik se je ustrašil madjarske nasilnosti in ustregel županovi želji. Za Sasinka se ni nihče potegnil. Ni mu torej preostalo drugega, kakor zapustiti Skalico. L. 1882. je odšel v Prago, in nekaj časa tu deloval v uredništvu katoliškega dnevnika „Čech“, dokler ni postal duhovni oskrbnik v bolnišnici usmiljenih sester na Mali strani v Pragi. Radi bi ga bili sprejeli v praško nadškofijo, toda Sasinek ni hotel izstopiti iz ogrskega občanstva, ker hoče biti pokopan v slovaški zemlji. V Pragi je živel deset let; v svojo domovino se je vrnil l. 1892. in je prebival po smrti svoje matere v Kutih. Štiri leta pozneje je odšel na Štajersko v Marijino Celje, kjer je bil izpovednik pri znani, sloveči romarski poti. Visoka starost in bridke iz-

kušnje niso junaškega moža potrle, kakor se vidi še iz njegovih najnovejših pesmi. Od oktobra l. 1901. živi v Gradcu pri usmiljenih bratih. ¹⁾

* * *

Kot prvo slovstveno delo Sasinkovo smatrajo pesem o sv. Cirilu in Metodu, natisnjeno v 35. številki lista „Cyril a Method“ z dne 4. septembra 1852. Sasinek, ki so ga tisto leto posvetili v diakona, je kot kapucin živel v požunskem samostanu. „Cyril a Method“ je izhajal pod pokroviteljstvom škofijskega urada banjsko-bistriškega; urednik mu je bil takrat Miha Chrástek. Pesem o slovanskih apostolih se začinja: „Budte zvelebeni a večne sláveni Cyrille, Methode, bratia svátí.“ Le-to pesem je bojda Sasinek prinesel Martinu Hattalu, takrat profesorju na požunski gimnaziji, da bi jo ocenil. Hattala jo je poslal svojemu prijatelju Chrástku v Bistrice, ki jo je v 35. številki „Cyrilla a Methoda“ objavil s to-le opazko: „Prav bi bilo, ko bi se ta-le pesem, zložena od nekega mladega sorojaka, vdomačila v našem narodu.“ Ko je najzvestejši Sasinkov prijatelj, dr. Radlinský, zlagal svoj „Spevník“, je objavil v njem ono pesem; sedaj je po Slovaškem povsod razširjena. To je bila prva pesem Sasinkova; a že l. 1850. je bil pod imenom Vojteh Sirotčín objavil v „Katolických Novinách“ dolg zabavno-verski članek. Od l. 1852. je deloval čimdalje z večjo marljivostjo.

Kot pisatelj je deloval Sasinek rodoljubno in versko; v obeh smeréh se je trudil nele ustmeno z živo besedo, ampak tudi pismeno z izbornimi članki v raznih časnikih ter spisih, katere je izdajal še posebej. Kot glavno pisateljsko nalogo, katero še zdaj neumorno izvršuje, si je izbral to, da dokaže avtohtonijo slovanskih narodov zlasti na Ogrskem in Moravskem. Zato je

¹⁾ Primeri: „Vlast“ letnik VI. Praha 1889—1890; „Náš Domov“ letnik II. 1893; J. Vlček, „Literatura na Slovensku“, Praha 1881; „Slovenske Pohľady“, VII. 1887; Fr. R. Osvald „Pamiatka na štyridsaťročie literárnej činnosti Fr. V. Sasinka“ 1892; „Narodnie Noviny“ iz l. 1901. št. 151.

temeljito proučil ogrsko zgodovino, katero so ogrski pisatelji kvarili v korist svojemu narodu in zanesli v njo različne neresnice v škodo Slovanom. Njegovi zgodovinski spisi so sestavljeni z neutrudnim delom in z izvirnim preiskavanjem; iz vseh odseva ljubezen do resnice in resnobno razmišljanje.

Sasinkove zasluge je priznal češki sloveči zgodovinar Fr. Palacký, ko je dne 7. decembra l. 1870. v seji „Češkega znanstvenega društva“ („Česká společnost nauková“) predlagal, da bi ga društvo zaradi njegovih zaslug, ki si jih je pridobil za zgodovino, imenovalo za dopisovalnega člana. Predlog so soglasno sprejeli.

Sasinku, prvemu svojemu zgodovinarju, morajo biti Slovaki hvaležni, ker je jasno pokazal, kako važen činitelj so bili Slovaki v ogrski zgodovini. Oni na Ogrskem niso vsiljenci, niti tujci, temveč resnični prvi naselniki od pamtiveka. Sasinkova ideja o avtohtoniji Slovačkov prodira vedno bolj med učenjaškimi krogi.

Zanimivo je izvedeti, kaj je Sasinka napotilo, da se je začel baviti z zgodovino svoje ogrske domovine.

Ko je stanoval v Budimu in svojemu prijatelju dr. Radlinskemu pošiljal prispevke za list „Priateľ školy a literatury“, je dobil nekoč brezimen dopis, v katerem ga pošiljatelj vprašuje, kaj sodi o imenu V a y k, ki ga je imel sv. Štefan I., kralj ogrski, pred svojim krstom. Sasinku se je posrečilo rešiti to vprašanje, ko je prišel v Moor. Tam je v samostanski knjižnici našel pri Nemcu Ditmaru napisano ime W a i c. Nekoč po noči po dolgem premišljevanju je došel k prepričanju, da so si Nemci slovaški V a c o m pretvorili v W a i t z e n, dasi izhaja od slovaškega puščavnika V á c a (V á c - V a c l a v). S tem se je v njem zbudila misel, da se je prvi ogrski kralj imenoval V á c l a v (V e n c e s l a v), in to ime si je izpremenil pri krstu v grško-latinsko S t e p h a n u s. Dr. Rösler iz Gradca je Sasinku pisal, da je s tem pojasnilom imena W a i c izkazal ogrski zgodovini neprecenljivo uslugo.

Ko je bil Sasinek tajnik „Matice Slovaške“, je izdal knjigo „Dejiny drevných národov na území terajšieho Uhorska“. Knjigi je pridal litografiran zemljevid; ker pa na njem ni pred 9. stoletjem zaznamoval še Madjarov, so jo zaplenili! In še zdaj se Sasinkova preiskovanja o avtohtoniji ogrskih Slovanov na Ogrskem smatrajo za nevarna ogrski državni ideji in „madjárorszagu“!

Sasinek pa se ni le trudil, da bi poučeval in omikal katoliško slovaško ljudstvo, ampak bil je tudi voditelj in učitelj duhovniškemu naraščanju na Slovaškem. Tam bodočemu duhovniku ni dovoljeno niti na srednjih šolah niti v semenišču, da bi se pismeno izobraževal v slovaškem jeziku. V homiletičnih spisih Sasinkovih pa ima slovaško duhovništvo zaklad, iz katerega more zajemati za svoje potrebe. Fr. R. Osvald je l. 1891. in l. 1892. izdal njegove propovedi v štirih zvezkih pod naslovom „Poklad kazateľský“. Njegove propovedi sta prinašala tudi slovaška „Kazateľňa“ in češki „Pastýř duchovní“.

Sasinek je urejeval ali pa je bil glavni sotrudnik sledečih časopisov:

„Cyrill a Method.“ Katolícké noviny pre Církev a Dom. Od l. 1860—1865.

„Priatel' Školy.“ Príloha k Cyrillo-Methodovi. Letnika l. 1860—1861.

„Vojteh.“ Katolícké noviny. Letnik I. in II.
„Slovesnost.“ Príloha k Cyrillu-Methodovi. Od l. 1863—1865.

„Slovenský Letopís“ pre historiu, topografiu, archaeologiu a ethnografiu.“ Od leta 1876—1882.

Razen tega je spisal mnogo političnih člankov v časnike: „Ost und West“, „Zukunft“ in „Parlamentär“.

Slovaški list „Narodnie Noviny“ iz l. 1901. (števí. 151.) je objavil imenik del, katere je izdal Sasinek v posebnih knjigah in knjižicah; v tem imeniku je 48 spisov v slovaškem, 6 v latinskem, 1 v madjarskem, 7 v češkem in 2 v nemškem jeziku.¹⁾

¹⁾ Večji spisi so: a) V slovaškem jeziku: „Fabiola.“ Kresťanská spěvohra v trogom jednaní. W Budíně. 1857. Str. 276. „Kresťansko-katolícký Spěvník“ W Budíne. 1858. Str. 392. „Dejiny drevných národov

To priča zares o občudovanja vredni marljivosti, katera je tem zaslužnejša, čím večje so bile težave.

* * *

Iz tega kratkega življenjepisa se pač vidi, da je Sasinek zares „velkým vyhnancem“, kakor ga imenujejo slovaške „Narodnie Noviny“. In zakaj je moral iz domovine? Sasinek je storil v očeh nasprotnikov neodpustljivi greh, da se je pogumno potegoval za svoj narod in hotel krščansko izobraziti svoje ljudstvo v materinem jeziku. Čudna stvar! Ako kdo na Rumunskem stopi Judu na nogo, občutijo to ne le na sosednem Ogrskem, ampak tudi na Nemškem, Francoskem, Angleškem, celo v Ameriki; ako kdo v Aziji grdo pogleda Nemca, takoj so pripravljene vojne ladje, da bi kaznovale krivico; ako se v Afriki ljudstva nočejo podvreči zlata željnim kupcem, se začne krvava vojska, katera vničuje pogumen narod in stane na tisoče vojakov in milijone funtov šterlingov. — Slovaka in njegove rojake pa predrzno žalijo vsak dan, in kdor se osmeli

na území terajšieho Uhorska.“ 1867. Str. 254. „Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska.“ 1868. Sešit I.—III. „Dejiny královstva Uhorského.“ Díel I. in II. Str. 354. „Wzdychy kresťana pre dospelých mužského pohlawia.“ 1874. Str. 330. „Archiw starých česko-slovenských listin, písemností a dejepisných pôvodin pre dejepis a literatúru Slovákov.“ Díel I in II. Str. 343. „Umučenie Pána našeho Ježíša Krista.“ Díel I. — III. 1888. „Dejepis Slovákov.“ Ružomberok. 1895. Str. 49. „Država Vel'komoravska.“ Ružomberok. 1896. Str. 37. „Hrsti prikládov.“ Snôpok I. 1897. Str. 172.

b) V latinskem jeziku: „Compendium arithmeticae vulgaris et literalis.“ 1858. Str. 36. „Compendium grammaticae latinae.“ Posonii 1858. Str. 68. „Praelectiones Philosophicae.“ Tomus I. Psychologia empyrica.“ Tom. II. „Logica formalis.“

c) V madjarskem jeziku: „Jézus drága szent vére társula tának szabályai és imai.“ Budán. 1860.

d) V češkem jeziku: „Čechy v X. století.“ V Praze 1886. „Záhody dějepisné.“ Sešit 1—4. 1887. „Ulřilas a glagolské písmo.“ 1885. „Založení biskupství latinského v Praze.“ 1886.

e) V nemškem jeziku: „Die Bruderschaft des heiligsten Blutes unseres Herrn Jesu Christi.“ Ofen 1859. „Die Slovaken.“ Turócz Sz. Marton 1875.

jih braniti, ta je nevaren človek, katerega preganjati je hvalevredno delo!

Pri vsem preganjanju pa se Sasinek ni nikoli pritoževal, nikogar ni nadlegoval — še druge je izpodbujal in podpiral. Iz sredstev, s katerimi bi kdo drugi niti sam živeti ne mogel, je Sasinek pri svoji skromnosti podpiral vsa slovaška kulturna podjetja.

Tak mož je že s svojo osebo in svojim značajem v čast slovaškemu narodu.

Leta 1881. se je tudi Sasinek udeležil slovanskega romanja v Rim. Ko ga je ob tej priliki sedaj že pokojni češki pesnik in kanonik Václav Stulc predstavil sv. Očetu kot slovaškega pisatelja, mu je rekel sveti Oče: „Dilecte fili, scribe bene, scribe feliciter! Ljubljeni sin, piši dobro, piši srečno!“

In to želimo tudi mi sivoglavemu častitljivemu pisatelju in domoljubu bratskega nam naroda slovaškega!

EURICIUS:

SVETI KUM.

3.

Na sivi skali naši so očetje
postavili svetišče v slavo križa.
Ta skala sveta in ves kraj ta svet je —
nebo se tukaj grešni zemlji bliža.

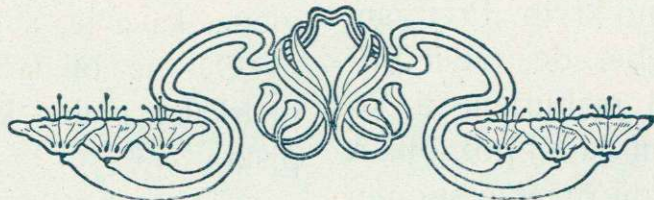
Na kraju tem naš bedni narod moli,
v trpljenju svojem išče tu rešitve,
in angelji se spuščajo sem doli
in naše nosijo v nebo molitve.

Tu v senci križa, v prsti posvečeni
očetje naši spijo smrtno spanje,
in sveti Kum, zaviti v ovoj megljeni,
molče stoletja zre zamišljen nanje.

Ti priča naših bojov in bolesi,
solzâ ti priča naših in molitev:
Doklej tlačani usodi bo zločesti
tvoj verni rod? — kdaj pride mu rešitev?

Ko našega trpljenja in nezgode
pred večnim bo prestolom polna mera,
usmililo nebo se sveto bode,
rešila narod naš njegova vera.

Očetov naših muke in molitve
rodile sinom bodo lepše čase —:
Srce, le upaj, prvi zor rešitve
nad našim svetim Kumom že smehljá se!

FR. S. FINŽGAR:

MOJA DUŠA VASUJE...

III.

Kletev zavrženega srca.

rog mojega doma se je pasla umazana, pepelkasta megla, ki je trdovratno in leno zapirala vsak razgled, zastirala ves božji dan solnce, da se je zdelo, kakor bi zaklenila vse vedre misli v svinčeno ječo. Ne vem, koliko reči sem se lotil, pa vse brez uspeha. Vse moči so bile ukovane v čudno stagnacijo; vun se mi ni hotelo, v sobi sem bil zopet nervozno-nemiren, da sem se presedel s stola na stol. Težko sem čakal noči, ki je, dasi temnejša, vendar bolj prijetna kot tak leni dan brez življenja in brez luči.

In prišla je noč — prav zgodaj.

Sedel sem k pultu in iskal po miznici rokopis nekega prijatelja. Ko tako iščem, zadenem prav na dnu miznice na šop pisem, ki so bila povezana z obledelim rdečim trakom. Deset let jih že nisem pogledal. Kar pozabil sem iskanega rokopisa, razvezal šop in začel pregledavati liste davnih spominov.

„Nikomur nisem pisal. Samo tebi. Jaz grem tako daleč, da me ne vidi nikdar več znano lice. Veš, zakaj grem? Saj ti je znano, zaradi nje, zaradi Mine. Nikoli nisem klel, nocoj pa kolnem — njo, samo njo. Vso srečo sem ji uklel — boš videl — — —“

Tako pričetek pisma, katerega ni pisala roka, ki se je mnogo trudila s peresom. Črke so bile dokaj šolarske. A slog je kazal, da je pismo pisano s srčno krvjo. Pretrgani stavki, vzkliki, izpuščene besede, vse je pričalo, da je Tone drgetal razburjenosti, ko je to pisal. Da, skoraj sem ga bil pozabil. A po tem pismu se je zbudil preživo spomin na prijatelja. Bil je posebnejš, toda plemenita duša in neskončno rahlega srca. Jaz dijak — on tesar, pa sem vendar preživel lepe ure z njim. — Posvečujem mu — ta večer.

* * *

Stari, nadušljivi oče je kašljal pri peči. Po sobi je vladala tema. „O, para ti parasta!“ Tako je vzdihoval stari, ko se je odkašljaj in prizdigoval kapaste trepalnice pod mogočnimi sivimi obrvmi in gledal topo skozi okno, ki je bilo kakor siva lisa v steni. Zunaj je svetila mrkla mesečina.

„Ga ne bo, kali?“

Ob palici je drsal skozi duri v vežo in se kašljaje ustavil na pragu ter strmел s širokoodprtimi očmi po shojeni stezi, ki je vodila do kajžice.

„Ko bi vsaj umrl! — — Ali pa naj bi bila Urša malo še potrpela na svetu — — Treba ji še ni bilo umirati. — — — O, para ti, para — — Aha, zdaj — —“

Zagnal je deda kašelj, da se je krčevito sključil in se trdo oprl na rogljasto palico.

„Oče, zakaj pa niste v hiši? Zunaj še bolj kašljate.“

Sin krepke postave, s suknjičem čez ramo je ljubeznivo ogovoril očeta, ga prijel z eno roko pod pazduho in vedel v hišo. Stari je sedel v svoj oguljeni kot k peči, sin je pa prižgal lojevo svečo. Na mizo je postavil v plavo ruto zavezan lonec.

„Sem mislil, da te ne bo!“

„Par tramov smo morali še potegniti na zid. So pa težki, in podnevi ne utegnejo ljudje priti pomagat!“

„Seve, seve. — — — E, povsodi imajo dela!“

„Oče, večerjo sem Vam prinesel. Pogledajte, kava je, s pogačo podrobljena.“

Oče je bil lačen in hitro je zato vstal in trkal s palico k mizi. Slastno je jedel iz piskra.

„Ti ne boš?“ Oddahnil se je in postavil žlico pokoncu.

„Sem že, ta je vsa Vaša.“

Stari je brez obotavljanja nadaljeval, sin je pa vzela izpod trama oslo in začel brusiti tesarsko orodje.

Po večerji je risal oče zopet k peči. Precej dolgo sta molčala.

„Tone!“

„Kaj?“

Oče je zelo zakašljajal.

„Oh, tale naduha, kako me tare! — Tone, veš kaj, tako-le sem premišljeval danes: kaj ko bi se ti oženil . . .“

Starec je z nekim strahom in nekim velikim pričakovanjem izrekel to besedo. Sinu je roka zastala. Položil je na mizo oslo in sekuro, pomolčal dokaj dolgo in gledal v starca, potem pa rekel:

„Da bi se oženil? I, zakaj pa to?“

„Da ne bo vse narobe pri hiši. Ona bo lahko doma vse lepo pospravila in oprala nas bo, pa zašila in skuhala nam bo — saj vidiš, kako je nerodno, ko sva kar sama dedca pri hiši.“

Zopet molk.

Tone še ni na to nikdar mislil v življenju. Deset let že ni bilo Urše, rajnice matere; navadil se je kuhe in drugih ženskih del, pa je mislil, da je tako najbolje.

„Oženil? Katero bi pa jemal?“

„Danes je bila Marinčkova pri meni. Mino je ponujala.“

„Mino?“

Zategnjeno je bilo to vprašanje. Tone ni zinil nobene besede več. Pridno je drgnil z oslo po sekirah, stari je tudi molčal in zlezal počasi na trdo ležišče, sin je pa ugasnil luč in se zleknil na klopi pri peči. — —

Mina . . . Mina . . . Mina . . .

Poznal jo je dobro. Šivilja je bila Marinčkova Mina. Na koncu vasi sta imeli z materjo majhno kajžo in vrtec krog nje.

Mina — seve. Kako bi jo poprašal? Ali me bo marala? Prelepa je. Moj obraz je kozav, pa mustače mi stojé na dež. Drugi fantje imajo lepo sesvedrane, moje pa ne stojé drugače — — —

Potipal se je pod nosom . . .

Pa če je mati rekla, mora že Mina tudi biti zame. Saj me je zadnjič tako lepo pozdravila, ko sem prinesel nekaj šivat. — —

Da, šivala bi, jaz pa tesaril; pa bi se res lahko živelo — Mina — Marinčkova — —

Prvo noč je Tone prečul v svojem življenju, razen tistih dveh, ko je mati ležala na mrtvaškem odru — — — —

V soboto je prinesel Tone na večer domov kos platna. Ko je oče večerjal, si je šel sin pred vrata umivat smolaste roke. Potem je pospravil z mize, ogrnil suknjič, stisnil platno pod pazduho, zaklenil bajto in šel. Očetu ni nič povedal, kam da gre. Ej, mnogo je že hodil Tone, mnogo, ponoči in podnevu, nevihte so ga podile, bliski in gromi so ga spremljali po samotah, ko se je vračal z dela domov — a zanj ni bila nobena pot pregrda, nobeno vreme predivje . . . Toda nocoj mu je zastajala noga. Srce je menda prvič začutil v prsih, ki mu je bilo tako močno, da se je često ozrl, če ne gre morda kdo za njim. Zbiral je besede, iskal stavkov, izmišljal si izgovorov, kako bi začel pri Mini. Čim bliže je bila Marinčkova kajža, tem težja je bila njegova noga.

„Da so si morali oče izmisliti to sitnost! Ali mi je tega treba!“

Kar nazaj bi šel. Ali zopet ga je vleklo z nepoznano silo.

Skozi okna Marinčkove kajže je gledala luč. V sabotih je Mina šivala pozno v noč.

Pred durmi je Tone še nekoliko postal. Prisluškal je, če ni morda kaj ljudi v hiši. — Tihota.

Pokljukal je. Marinčkovka je prišlapala v vežo in odrinila lesenih zapah.

„Sem mislil, da ne boste več pokoncu, pa res ne utegnem sicer priti; to-le platno sem kupil, sem rekel, bo pa za srajce, jih bo Mina naredila, če kaj utegne.“

Tone je govoril hitro, kar ni bila njegova navada.

„Lej ga no, Toneta! Le noter pojdi! Pri nas ni izlepa delopust; ima deklič na pretege dela. Kar posuli bi jo.“

S trsko mu je svetila skozi vežo v čedno pobeljeno izbo, kjer je med belim platnom sedela za mizo — Mina, belih rok in belega lica — bolj od platna.

„Mina, za srajce sem prinesel. Na, poglej, če bo to-le pražnje!“

Mina je odložila šivanje na kolena, pogledala dobrovoljno Toneta, potem segla po tkanini — na sredincu se ji je svetil rumen naprstnik — potipala prazne pa se zopet ozrla v Toneta, ki si je popravljaj suknič, ker mu je lezel z ramen.

„Oho, Tone, to je za ženine! Kaj se boš?“ Krog precej bledih ustnic ji je igral čuden, sarkastičen smeh. Tone tega ni videl. Njeno sivo oko se je pa vprašajoče uprlo v Toneta.

„Že vse ve, sem že rešen!“ ...

„I, saj mi ne kaže drugače. Pri nas je tako nerodno, ker ni nikogar pri hiši.“

Sedel je za vogel mize, klobuk pomaknil nazaj in se naslonil na roko. Mina je pričela hitro vbadati in je strmela nepremično v šivanje.

Stara se je oglasila izza pečka:

„Le se, le, Tone! Kaj boš čakal!“

„Kaj ne, mati! Naš oča tudi tako pravijo!“

„Ali imaš že izbrano? Pri nas se veliko izve, ker vedno kdo pride, pa o tebi še nič ne govoré.“

Mina ga je zopet pogledala in z belimi zobmi hitro odtrgala dlakico nitke, katero je vdevala v šivanko.

Tone je brez potrebe zakašljaj, presedel se nekoliko ob mizi in že šel po sapo, da ji pove kar odkrito, čemu je pravzaprav prišel. Pa se je oglasila mati izza pečka in lezla govoreč na tla.

„Oh, tak-le delavec, tako priden, ki kaj zasluži, pa živ človek mu ne more reči napak besede — oh tak-le fant — deset na en prst! — Pomila še nisem. Le zmenita se za srajce!“

Stara je nateknila velikanske copate in se izmuzala v vežo pred peč.

Tone je bil v silni zadregi. Ni mogel takoj izpregovoriti.

„Mina!“ — Komaj je izpregovoril.

„Kaj?“ — Nič ni pogledala od dela.

„Veš, Mina, saj pri nas bi se ji res ne godilo slabo. Nekaj imam, zasluži se tudi vsak dan, pa bi se že živelo — ali ne, Mina?“

„Boljše bi se ji godilo, kakor pri najboljšem kmetu!“

„Kaj ne, Mina! No, kaj praviš?“

„I, saj sem rekla, da bi ji ne bilo nič sile!“ —

Mina ga je zopet pogledala vdevajoč v šivanko. Njene oči so žarele v svitu luči, krog ustnic je pa ležal pomilovalen smeh. A Tone ga ni videl in ga ni — umel.

„No, Mina, reci no!“

„Ali si čuden nocoj! Kaj naj rečem!“

„I no, da bi ji res ne bilo sile. Pa kako bi jo rad imel. Če bi ne mogla kdaj sama podelati, pa bi ji pomagal. Mina, jaz znam vse, še kuhati!“

„Mala nebesa bi imela pri tebi!“

„Kaj ne Mina! Kaj misliš? No!“

Mini je bilo jasno, kaj vpraša Tone. Rdečica ji je plula v belo lice.

„Ko te pa skoro nikoli ni k nam!“

„Saj me res ni bilo. No, zato nikar ne bodi huda. Pa pridem zdaj. Boš videla. Črez teden ne utegnem, takole ob nedeljah popoldne pa. Kaj ne, Mina, pa se bova pomenila?“

„Tone, le pridi, le“ — — —

„Ali oče še kašljajo?“

Mati se je vrnila v izbo in zadovoljna gledala Tonetovo razgreto lice. — S starim bova kašljala vsak na drugi strani peči. Kaj malega še tudi premakneva pri hiši, eno kajžo bomo prodali, on bo zunaj služil, ona pa notri. — Tako je računala starka.

„Naduha, saj veste, mati!“

„In pa leta, seve; le oženi se, le; bo tudi za starega bolje!“ — — — — —

Tone se je vračal domov; njegovo srce je vriskalo, prepojeno s čuvstvi, katerih doslej ni poznalo.

* * *

Tone je hojeval k Marinčkovim v vas, delal na vso moč, stiskal vsak krajcar, krog hiše pa popravljaj in pospravljaj, belil in snažil, da ne bi mogla reči nevesta tako ali tako. In ljudska sodba se je širila: Res, pripraven zakon bo to-le. — — — — —

V nedeljo je stala sredi vasi gruča fantov. Med njimi je bil zopet Kebrov Matevž, naj-

gorši fant cele vasi. Tako ni nihče nosil kastorca, tako niso nikomur pristojala kriva peresa za trakom, nihče ni znal tako plesati, tako vriskati in peti kakor Matevž. Njegovo lice je bilo nekoliko zagorelo, a lepo okroglo in gladko obrito. Pod nosom je imel navihano-zafirnjene brke, izpod kastorca so mu silili bujni, črni kodri. In kako je on hodil v visokih, škripajočih škornjih! Kakor vlit je bil v gamsovke, in rožast žametast telovnik se ga je oklepil kot bi z njim rastele.

„Kako je bilo, Matevž, povej no, ko si sedel celo leto?“

„Dobro! Več smo mesa pojedli kot vi doma. In še zaslužil sem. Poslušajte!“

Požvenketal je s tolarji v žepu.

„Pa res ni sile, če ga zapró!“

„A, kaj še! Ne veste, kakšni fantje smo bili skupaj! Take smo utrinjali včasih, da se je vrag čudil.“

„Ali te je bilo danes kaj sram, ko si prvič šel po vasi?“

Sram, šavra! Kako si otročji! Če si zato zaprt, ker si tat — seveda, potem beži in se skrij! Če pa na žegnansko nedeljo kakemu zabavljaču pošteno rebresca porahljaš, to pa vendar ni nič takega. O, le čakaj, če bo treba, saj se bomo še! Toda ne več tako neumno. Notri se vsega nauči, najbolj pa tega, kako moraš govoriti, da te ne zapró. To so vam tiči! Jezični dohtarji naj se kar skrijejo pred njimi!“

Nekaj fantov, vernih sodrugov bojevitega pretepača Matevža, se je glasno krohotalo njegovim besedam, drugi so se pa odmikali in kmalu tvorili gručo zase in odšli drugam.

„Nekaj si pa vendar na škodi, ker si sedel.“

„Kaj neki?“

„Dekle si izgubil!“

„Katero? Saj ne vem — ker so vse silile za menoj!“

Zopet prostaški smeh.

„I no, Mina se moži!“

„Marinčkova?“

„Da, tista!“

„Naj se, strdena punca! Maram zanjo!“

„Kako se dela! Lažeš! Jaz pa vem, kako si jo rad imel.“

„Ona mene — to je res. In da je res — čakajte — kdo jo pa jemlje?“

„Tone s kajže!“

„Tisti kozavi kozar! Hahaha! Da je res, kar sem rekel, vam povem, da ga ne bo vzela. Prej mene! Boste videli, kako bo temu trolastemu Tončku zajec pot pretekel! Hahahaha!“ — — — — —

Solnce je bilo še nad goro. Pošev so padali rdeči žarki skozi okno Marinčkove hišice in obsevali roke Mini, ki je zgrinjala belo obleko na mizi. Njene roke so bile tako nežne in bele, da so jih skoraj prosevali solnčni prameni. Matere ni bilo doma. Mina je bila zatopljena v misli na bodoče življenje. Ni trohice ni mogla očitati Tonetu. Spoznala je, da jo ljubi tako iskreno, da bi dal dušo zanjo, in da se ji bolje ne bo nikjer godilo, kakor ob njegovi strani. Da bi bil le nekoliko gorši . . . Ta kozavi obraz — lzkušnja je dvigala drzno črna krila nad njeno dušo — — —

Tedaj zaškriplje v veži urna, ponosna stopinja. Vrata se hitro odpró in pred Mino je stal Matevž. Srce ji je vztrepetaló, lica ji je podplula kri.

„Me še poznaš, Mina? Daj mi no roko, če se me ne bojiš, ker pridem iz zapora!“

Dala mu je roko. On pa je pričel svojo priliznjeno in hinavsko govorico.

„Mina, koliko sem mislil nate! Noč in dan sem se spominjal tebe in tvojih rdečih nageljnov — in ti — Mina — oj, le čakaj, nezvesta si postala . . .“

Njegov glas je bil mehak, in oči so mu žarele . . .

Mina je drhtela.

„Pusti me! Prepozno, Matevž! —

„Zakaj? Saj še nista poročena! Ali si ti, Mina, za takega, kot je on! Sram te ga bo, na sam poročni dan te ga bo sram — — — Mina, le pomisli — tisti grdi, kozavi obraz!“

Tisti grdi, kozavi obraz! — Kar zašumelo je po njeni glavi in na senceh je začutila utripanje žil. In na dnu duše jo je zapeklo . . . Sram je bo njega, sram . . . In vsi ljudje

bodo kazali za njim in za njo . . . Ona pa — tisti grdi, kozavi obraz!

Molk, molk strašnega boja. A Matevž je dosegel, kar je nameraval. Razpalil je strast njenega srca, ki je sežgala podobo Tonetovo in posadila na prestol — njegovo. Zmagoslavno je zapustil hišo prav tedaj, ko se je potopilo solnce za goro: njegovo jasno oko ni hotelo gledati, kako je bilo prevarjeno dekliško srce. — — — —

V mraku je prinesel Tone polič vina in vogel belega kruha za mater in zanjo, da si priboljšajo, ker je nedelja.

Mina ni upala pogledati ženina. Ob oknu je stala in trgala suhe lističe roženkravta.

„Mina, pij no!“

„Ne bom!“

„U, ali si huda?“

„Pusti me no!“

Toneta je zapeklo. Približal se ji je in jo rahlo prijel za roko.

„Mina, kaj ti je? Ali si bolna? Ali si huda? Lepo te prosim, povej no!“

Njegov glas je bil proseč in iskren, kot bi ne govorila usta, ampak bi govorila naravnost ljubeča duša sama.

„Pusti jo“, pravi mati. „Vsaka ženska se včasih kuja; posebno tako-le pred svatbo! Pa ga samá! Na dobro zdravje, Tone!“

Ženica je srknila krepko iz kozarca in si odrezala pogače.

Tone ni mogel piti. Gledal je Mino, in čuden strah mu je hotel stiskati dušo.

„Mina! Mina! Kaj me nimaš nič rada? Reci no!“

„Nič!“

Odgovor je bil rezek in kratek, da je ubijal.

Tone je obžedel z napolodprtimi ustmi, nekaj ga je hotelo zadaviti v grlu, srce se mu je skrčilo in topo je zazrl v Mino.

Šele za dokaj trenutkov se je zbral, da je vnovič vprašal:

„Mina, torej ne boš moja žena?“

„Ne!“

Zopet ista rezkost.

Tedaj je v Tonetu zavrelo.

Zobje so mu ostro šklepetali, ko je glasno zaprašal:

„In zakaj ne?“

„Ker si pregrd!“ — — —

Strašno kletev je izustil Tone, zagrabil polič in ga treščil njej pod noge, da je tisoč stekelc zazvenelo po podu in da je naširoko brizgnilo črno vino ter oškropilo s črnimi lisami belkasto obleko Mine. Ta je kriknila, mati je planila v sobo z vikom in jokom — Tone je pa odburil kot nevihta. — — — — — — — — — —

Drugi dan sem dobil pismo, katerega začetek sem zgoraj priobčil. Prinesel ga je neki pastir. V pismu je bil ves Tonetov prištedeni denar z napisom: Tega daj očetu! — Sam pa je izginil bogve kam, bržkone v bosanske šume.

* * *

Dve leti po tem dogodku sem srečal blede, mlado ženo, ki je pokašljevaje rinila pred seboj ročni voziček. V njem je bilo par buč in nekaj zelenjave, na vrhu pa malo, bolešno dete.

Mina! Bila je žena Matevževa. On je zopet sedel zaradi poboja . . . Srce me je zbolelo, a siloma se mi je vrivala misel: Ni li to kletev zavrženega srca? —

(Dalje.)

PETER ŽMITEK:

RUSKO SLIKARSTVO.

ZGODOVINSKE ČRTICE IZ XVIII. IN XIX. STOLETJA.

(DALJE.)

Izvrsten kompozitèr je bil slikar profesor N. Ge, njegove religiozne slike izražajo mnogo zgodovinske istine, toda malo verskega čuvstva. Za primer omenimo sliko „Zadnja večerja“ (gl. str. 105.); na sliki „Kristusovo življenje“ pa izraža Renanove ideje s precej živahno domišljijo.

Med temi slikarji je zbudil največjo pozornost Poljak Siemiradzki. Njegove bujno slikane scene iz starorimskega in grškega življenja „Baklje Nerone“ „Frina“ itd. napolnjuje množina zraka in svetlobe, toda po pravici se jim očita, da so preveč teatralne. Globoko zamišljene pa so njegove religiozne slike „Kristus pri Marti in Mariji“, „Grešnica“ i. dr., ki so zanimive tudi zaradi pravilno zgodovinskih narodnih noš; z največim zanimanjem je sprejel umetniški svet kompozicije „Sodoma in Gomora“, „Sodnji dan“ in „Moritev nedolžnih otročičev“.

Sploh se je razvijalo cerkveno slikarstvo od l. 1859. do 1872. zelo raznovrstno. Nekateri slikarji so se držali tradicionalnih akademičnih oblik, drugi se približevali bolj k žanru, a tretji so se trudili efektirati na razne načine. Le A. Beideman se je začel približevati bizantski umetnosti. Za njim pa je nastopil nadarjeni in znameniti slikar V. Vaznecov, kateri je spravil v pravoslavno cerkveno slikarstvo res nekaj originalno poetičnega duha in istiniti izraz pobožnih čuvstev, ki ga kaže na primer slika „Plaščanica“ (Žalostna Mati božja). V religioznem slikarstvu je ovekovečil mnogo znamenitih umotvorov v raznih katedralah na Ruskem, kakor v „Kijevskem soboru“ in mnogih drugih. Zelo globokomiselné so pa tudi njegove pravljíčne in zgodovinske slike, katere se odlikujejo po posebnem

sestavu in zanimivi tehniki. Najboljši njegov posnemovavec pa je M. V. Nesterov, od katerega je znana slika „Slovesna obljuba“.

Nov duh živahnejšega razvoja je prišel v rusko slikarstvo, ko so začeli mlajši slikarji zajemati svoje snovi iz domače preteklosti; vdali so se bolj realističnemu duhu ter uporabljali za svoje slike bogato literaturo. Komponirali so epizode preprosto in naravno, oziraje se na prirodno istinitost; trudili so se, da predočijo s čopičem ne samo davno prominulih oseb, ampak tudi razne dogodke iz vsakdanjega življenja, ki jih je obdajalo. Začetniki tega slikarstva, katero se lahko imenuje narodno-zgodovinska struja, so bili mladi umetniki, ki so dovršili „Akademijo“ po l. 1860. Odtlej ta struja vedno nastopa v ruskem slikarstvu, kakor v ruski umetnosti sploh; zato je pa tudi vedno bolj stopalo v ozadje antično posnemanje. K najboljšim rusko-zgodovinskim žanristom spadajo: P. Čistjakov s sliko „Sofija Vitovtovna na svatbi Vasilija Temnega“, G. Mjasvedov s slikami „Beg Otrepjeva iz litovske krčme“, „Ded ruske mornarice“ in „Pozdravljanje mladih v hiši pomeščika“, N. Sustov s sliko „Ivan III. trga hansko listino“, K. Flavicki s sliko „Knežnja Tarakanova“, A. Litovčenko s slikama „Ivan Grozni razkazuje svoje dragocenosti Gorseju“ in „Sokolniki“, K. Makovskij s slikama „Otroci Borisa Godunova“, „Običaj poljubovanja“ itd. V. Švarc je navadno slikal majhne prizore iz moskovskega življenja; N. Ge je znan po sliki „Peter Veliki sprašuje svojega sina careviča Alekseja“. Od V. Jakobija imamo mnogo prizorov iz vladanja Ane Ivanovne, izmed katerih navajamo kot primer slika „Ledena palača na Nevi“. V. Perov je znan po

slikah „Pugačovščina“ in „Nikita Pustosvet“. — Velik umetnik je I. E. Rěpin, od katerega imenujem tu znamenite slike „Zaporožci“, „Nikolaj Čudodelnik prepreči smrtno kazen“, „Ivan Grozni ubije svojega sina“, „Cesarično Zofijo Aleksejevno zapró v Novodevičji samostan“, „Nihilisti“, „Burlaki“ in mnogo drugih. N. Nevrev je znan po sliki „Roman Galickij“, V. Surikov pa je dovršil slike „Bojarinja Morozova“, „Kazen strelcev“, „Ermak“, itd.

Ruska družba iz XVIII. stoletja je najbolj cenila portretno slikarstvo. Poleg Losenka, Kozlova, Akimova in Ugrjumova so iz tedanje „zapetrovske“ dōbe še znameniti portretisti A. Urganov, J. Suvalov, K. Golonačevskij in J. Sablukov. Vsi ti so se še večinoma izobraževali pri inozemcih. Izmed onih pa, ki so pozneje dovršili že rusko „Akademijo umetnosti“, je bil zelo na glasu portretist F. Pokrov, učenec Lagrenov; pozneje pa se je odločil za maniro švedskega slikarja Eriksena, kateri je bival nekaj časa v Peterburgu. Toda mnogo boljša od njega sta bila znamenita portretista D. Levickij in B. Borovikovski, katera sploh prištevajo najboljšim portretistom v času carice Katarine.

Levickij pa je vzgojil še nekatere druge nadarjene portretiste, kakor: Šabanova, Novikova, Melnikova, zlasti pa S. Ščukina. Po francosko-ruski (Napoleonovi) vojni pa sta nastopila dobra portretista A. Varnek in O. Kiprenskij. Prvi je bil izvrsten kot risar in dober poznavavec svetlobe, senc in zračne perspektive, toda slabši kot kolorist, ker se je premalo oziral na prirodo. Drugi pa je bil, ravno nasprotno, površen risar, toda izvrsten kolorist. Njegovi portreti so tako slikoviti, da so ga imenovali ruskega Van-Dycka. Kot primero navajamo „Portret umetnikovega očeta“ in „Portret D. V. Davidova“. Poleg Varneka in Kiprenskega so sloveli v letih 1820.—1830. tudi še ruski portretisti P. Basin, V. Tropinin in A. Venecijanov.

Ko pa se je vrnil na Rusko K. Brjulov, je slava teh umetnikov kar otemnela. Ko je

bil avtor slike „Zadnji dan v Pompejih“ še v Italiji, je že slovel tudi kot izboren portretist; ko se je pa nastanil v Peterburgu, je napredoval še bolj. Dasi je nedovršena večina portretov, katere je slikal Brjulov, vendar pričajo mnogo bolj o veliki umetniški nadarjenosti, nego marsikatera druga njegova dela. Največji umetniški pomen imajo njegovi portreti zato, ker je dajal vsaki osebi tako pozo in razsvetljava, kakršna ji je najbolj prijala; sijajno je zadel značaje oseb z izborna tehniko.

Umevno je, da so ga mnogoteri mladi umetniki posnemali, kakor v zgodovinskem slikarstvu, tako tudi v portretih; toda nikomur se ni to posrečilo, razen portretistu A. Tiranovu.

Po smrti K. Brjulova sta se pa najbolj oslavila portretista S. Zarjanko in I. Markarov. Prvi je nepričakovano iz perspektivnega slikarja postal portretist, ki je očaroval občinstvo s plastično naslikanimi obrazi, ter z optično varajočimi barvnimi umetninami. Drugi pa je najrajši portretiral dame, deklice in otroke, ter jih slikal z najfinejšo tehniko, dasi z nekoliko preveč mrtvim koloritom. Od l. 1860.—1870. pa so se pojavili novi nadarjeni portretisti, kateri so z raznovrstnim tehničnim napredkom povzdignili portretno slikanje na visoko stopinjo.

V tej dōbi so pa posebno odločno nastopili žanristi in zgodovinski slikarji, kateri so sicer tudi slikali portrete, a jih oživljali z žanrovimi kompozicijami. Najznamenitejši izmed njih so ti-le: I. Keller, V. Perov, I. Kramskoj (portret V. S. Solovjeva), brata Konstantin in Vladimir Makovskij, A. Litovčenko, A. Harlamov, N. Jarošenko, I. E. Rěpin (portret Strahova) in nekateri drugi.

Med njimi razločujemo dve vrsti predočevanja: Glavni voditelj prve struje je bil I. Kramskoj, ki je gledal najbolj na karakteristiko in duševne izraze, a pri tem ni zanemarjal zunanjega efekta v barvah; drugo strujo sta pa vodila Konstantin Makovskij in Harlamov, ki sta se najbolj zanimala za živi efektne kolorit, ter za veselo in pri-

jetno duševno razpoloženje. — Popolnoma zediniti pa obeh slikarskih načinov ni mogel nobeden imenovanih umetnikov. Tudi med poznejšimi znamenitejšimi slikarji se ni to nikomur popolnoma posrečilo, dasi so med njimi tako izborni umetniki, kakor na primer Ilja Efimovič Rěpin in V. Sěrov.

Žanrovo slikanje so smatrali ta čas še kot druge vrste umetnost, kot postranski vir slikarstva, ker se je dolgo časaanimalo za umetnost le višje občinstvo, ki je cenilo bolj umotvore, izvršene po strogih akademičnih pravilih. O slikah iz preprostega življenja so mislili, da služijo umetniku le v zabavo, da si odpočije od drugih, vsakdanjih del. To je seveda napačna misel, ki more razvoju umetnosti le škodovati, saj je narodno življenje vedno pravi vir za umetnost, in ravno take slike postanejo lahko važen faktor za narodno prosveto.

V XVIII. in v začetku XIX. stoletja so žanrove slike še največ slikali zgodovinski

slikarji, kateri pa so jih na podlagi šolskih pravil izvrševali prav suhoparno. Dasi so že prej začeli v „Akademiji“ dajati naloge na nekatere tême iz domačega življenja, je vendar ostalo vse mrtvo, prenapeto in zmučeno po kompoziciji kakor tudi po koloritu. Od l. 1810. do 1830. je poljski slikar A. Orlovski naslikal marsikatero podobo iz ruskega narodnega življenja, ter s tem postal jako poljuden.

Vendar pa je na njegovih slikah in risbah malo tipično ruskega. (Prim. sliko „Kazačji bivnak.“) K pravim in prvim narodno-ruskim žanristom prištevamo A. Venecijanova, kateri je živel med preprostim ljudstvom, ga dobro poznal in ljubil ter iz njega zajel nekatere značilne tipe in prizore. (Primerjaj sliko „Na podu“.)

V „Akademiji“ se ni učil, ampak izobrazil se je v slikanju privatno in ostal še dolgo časa osamljen v tej slikarski stroki, ker mu drugi umetniki niso hoteli slediti.

(Dalje.)

CVETKO SLAVIN:

SKRIVNOST.

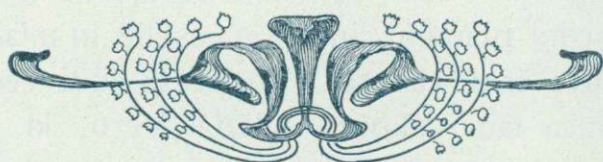
Čujte, meglice ve
sredi neba:
nekaj naročil vam
srčno bi rad.

Nekaj naročil bi —
ali ne vem,
boste li srečno ve
v daljo prišle . . .

Morda na potu kje
sapica sreča vas,
sapica vpraša vas:
kam pa, oj kam?

Pa bi nemara ve
vse razodele ji,
sámo da zdrave bi
dalje odšle . . .

Vedeti pa ne sme
sapica in nihče,
kar bi, meglice, vam
jaz razodél . . .

ROMAN ROMANOV:

NA VALOVIH MLADOSTI.

NOVELA.

(KONEC.)

V.

toril se je lep majniški dan. Prijazni solnčni žarki so se razlili po vsi široki krajini in tudi v veliko mesto so našli pot. Posijali so po vseh živih ulicah in belih cestah in sinili so čez visoka okna v visokostropne sobe, sinili so čez zamazana okna v stanovanje siromakovo, ki se jih je razveselil, da se je za trenutek poslovila od njega moreča skrb . . .

Dobravnik je bil truden od dolgotrajne vožnje in polprečute noči, in težke so bile njegove stopinje. Popolnoma mirno in počasi je šel proti svojemu stanovanju. Z zapanim pogledom se je oziral po mimoidočih. Kakor človek, ki je šel po ozki travnati stezi — in na desno je bila široka poljana z bujnodehtečimi cvetovi in senčnatimi drevesi, z veselimi prebivalci, polnimi mladega življenja, in na levo se je širila prijazna dobrava s tisočnimi rožami in zelenimi bori, in vse polno vesele mladosti je bilo na nji — on pa je šel po ozki travnati stezici in je pozabil utrgati eno samo rožo in je pozabil okusiti veselo mladost, ki je je bilo vse polno na široki poljani in na prijazni dobri . . .

Prišel je do doma. Stopal je po stopnicah gori v svoje stanovanje. V veži ga je spreletelo neprijetno čuvstvo: vse je bilo tiho in mirno, in mrtvaški duh je plaval vsepovsod. Odprl je vrata velike sobe in obstal je od začudenja: na mrtvaškem odru je ležala njegova gospodinja v črni obleki in s sklenjenimi, voščeniimi prsti. Sveče so gorele ob odru s trepetajočimi plameni, in po oknih so bile razprostrte črne zavese. Pozdravila ga je stara ženica tam v kotu, ali on je ni čul in opazil. Stal je poln začudenja in v tistem trenutku ni mogel zbrati

svojih misli. Mračilo se mu je pred očmi in s tresočimi koraki je odšel v sosednjo sobo. Tam sta sedeli Vera in njena teta. Majniški solnčni žarki so bili razliti po sobi, igrali so se na belih tleh in videti je bilo, kot da bi hoteli tolažiti . . .

Vera je sedela na zofi in tiščala robec k obrazu. Ko je vstopil Dobravnik, je dela robec od obraza in se ozrla po njem z objokanimi očmi. Njega je zbolelo, ko je videl njene tresoče ustnice in njen žalostni obraz . . . Na licih bledeba in sledovi solz, oči vse mokre in otožni kodri na čelu in senceh . . .

„Ali kaj se je dogodilo, prosim Vas!“ . . .

Izvedel je, kako je zadela Verino mater kap, in kako je umrla v nezavesti. Vse mu je bilo čudno in tuje, kakor da bi prišel v neznane, puste kraje, vse polne kamenja in sivih skal in brez cvetoče rože in senčnate loze . . . Od tega trenutka je postalo njegovo življenje mračno in zavito v megle. K njemu ni bilo nobene vesele misli, in njegove sanje so bile težke in vse mučne. Prihajale so k njemu vsakčas, in duša mu je bila vsa utrujena od njih. Hodil je v urad s trudnimi stopinjami, ves zamišljen in bledega obraza. Vse se mu je tam čudilo, in znanci so ga popraševali:

„Dobravnik, kaj pa je s teboj, Dobravnik?“ . . .

V resnici je bil videti težko bolan, ves tako prepadel in zamišljen. Ali to ni bila bolezen — to so bile težke ure njegovega življenja, ki so ga obiskale v tistih dneh. Dozdevalo se mu je, da je minilo zanj vse — veselje in mladost, in zdelo se mu je, da so prešli tudi veseli upi . . . Včasih je pogledal Vero, ki je šla mimo njega z objokanimi očmi in tresočimi ustnicami; a ona ni imela zanj nobene besede več . . . Težko

mu je bilo zaradi nje same, ki je prejkala vse spomladanske dni in majniške večere v žalosti in trpljenju. Rad bi se ji približal da bi jo tolažil ali videl je, kako ji je ves tuj in nepoznan . . .

Neke sobote večer se je namenil pisati Miri gorko in prisrčno pismo, vse polno prijaznosti in ljubezni. Hotel je izliti vanj globoko boleost vseh težkih ur, ki so ga obiskale v tistih dneh, in se jih ni vedel oprostiti . . . Ali pred oči mu je stopil Ozbilnikov obraz, bled in čisto mrliški z umirajočimi očmi: „Glej, Dobravnik, to je Mira! . . .“ Spreletelo ga je čuvstvo, ko da bi šel čez vroča bratska srca, in bi kri tekla iz njih — vroča bratska kri . . . In v istem trenutku je slišal Ozbilnikove besede: „Jaz stojim na holmu in se oziram nazaj v tisti mili obraz: blede lica, črne oči in par vlažnih kodrov na čelu . . . Glej, Dobravnik, to je Mira! . . .“

Sedél je pri mizi, glavo podprto in ves zamišljen. Tisoč misli je vstajalo v njegovi notranjosti in hitelo čez njegovo dušo. Spoznal je, kako mu je nemogoče pisati Miri ljubeznilpolno pismo, kako mu je nemogoče iti čez bratsko srce, ki bi krvavelo pod njegovimi nogami.

Prijel je peresnik in napisal hladen in kratkobeseden list. Ko je dokončal, je vstal in hodil po sobi in čutil je, kako mu je postalo lažje. Dozdevalo se mu je tudi v tistem trenutku, kot da bi odhajal iz njegove sobe mrliški duh, ki prej ni hotel iz nje. Šel je in odprl vsa okna in vrata, da bi prišel spomladanski vonj tudi v njegovo sobo in se razlil po vseh kotih . . . Naslonil se je na okno. Njegove oči so strmele doli na vrt, ves preroben od spomladanske lepote, in globoko je potegnil vase bogati vonj, ki se je dvigal iz kelihov tisočerih rož in iz košatih grmov in senčnatih dreves . . .

Zunaj je snivala majniška noč, vsa lepa in pesmi vredna, z bisernimi zvezdami v svojih višavah in s prijaznimi dihi v mirnih nižinah. Tam od drugega konca vrta je prihajala mehka pesem iz dekliških grl in se dvigala kvišku, plašna in pridržana.

Dobravnik je zaželel govoriti prijazne in odkrite besede, rad bi govoril o spomladanski lepoti in njenem čaru, ki pride, in ga je srce veselo . . .

Vstal je od okna in stopil v sosednjo sobo. Tu je sedela Vera na zofi, glavo podprto ob roko in žalostnega obraza.

„Gospica Vera, ali mi je prosto?“

„O — prosim, prosim, gospod Dobravnik!“

V njenem glasu je bila izražena istinita trpkost in užaljenost, in Dobravnik je vse to opazil. Ponudila mu je prostor, sama pa se je odmaknila od njega.

„Gospica Vera, kako smo si postali tako tuji in neznani!“

Dobravnik se je hotel nasmehniti čisto ljubeznilivo in prosto, in govoriti je hotel domače in prisrčno, ali spoznal je, kako mu manjka vseh tistih izrazov in vseh tistih domačih besed, kako so odšle od njune družčine daleč strani . . . On pa si je tako zaželel nazaj nekdanjih lepkih dni v tej hiši.

„Vi ste užaljeni, ker sam se Vas spomnil šele danes po vrnitvi . . . Ne bodite nejevoljni, glejte! — Včasih objamejo človeka temna čuvstva, pozabiti želi vse — svoje drage domače in svoje ljubeznilvredne znance, pozabiti želi samega sebe, ves truden od temnih čuvstev . . . Globoko čuteči ljudje imajo take momente, in jaz spadam med nje . . . Zato mi oprostite, Verica! . . .“

Vera je obrnila k njemu svoj obraz: ganil jo je njegov glas, ki je bil tako prisrčen in ljubezniliv . . .

„Gospod Feliks, oprostim Vam drugič; danes sem vsa žalostna in ne morem delati sprave . . .“

Pri teh besedah se je zdelo Feliksu, da se vračajo nekdanji dnevi z ljubeznilivimi dogodki, in da v njegovo dušo plavajo nazaj nekdanje domače in prijazne besede . . .

„Verica, jaz bi Vas rad tolažil. Ne bodite žalostni, Verica! — Bog je hotel, da je umrla Vaša mama. — Ali dajte se utolažiti, nasmejite se zopet s smehom mile mladosti! . . . Glejte, kdaj že nisem slišal Vašega veselega smeha!“

„Gospod Feliks! . . . Kakšen sladkobe-sednež!“ . . .

V tistem trenutku je objelo Vero čuvstvo, da bi oprostila Dobravniku veliko večji greh, vsa prijazna in s smehljajem na ustnih . . . Vrnilo se je k njima nekdanje prijateljstvo, in obema se je zdelo, da prihajajo zopet vesele urice mladosti druga za drugo.

VI.

Minil je lepi maj, in poletje je potekalo. Vrstili so se vroči dnevi s pekočimi in žgočimi solčnimi žarki in popoldansko soparnostjo. Prihajali so lepi večeri, ki so prinašali s seboj prijazen hlad in sladak pokoj: zvezde so gorele, narava je snivala, in lunin svit je trepetal po nji . . . Zgodnja jutra so privajala s seboj vse polno življenja. Prebudili so se sanjajoči gozdi, zašumelo je rosno listje, in iz gostih vrhov so priplavali veseli glasovi gozdnih prebivalcev . . . Solčni žarki so obsevali sanjajoča polja, in trave so se dvigale vse mokre, in rože so obračale svoje glavice pokoncu, vse rosne in zaspane . . . Zazibalo se je zlato žito plodonosnih njiv, in biseri so zablesteli . . .

Na nedeljsko jutro se je počutila Mira čudovito dobro. Vstala je, hodila po sobi in zaželela je, da bi šla daleč vun na izprehod. Šla bi po travnati stezi sredi njiv in trat in prišla bi v senčnato hosto. Stopila bi na mehki mah, nasproti bi ji privedlo vse polno gozdnega vonja, vesele pesmi bi ji udarile na uho, in objele bi jo prijazne sence . . .

Prosila je, da bi smela vun. „Gizela, poj-dimo tja za uto samo za trenutek! . . . Kdaj že nisem bila tam!“ . . .

Mirin stolec je še stal med temnovejnimi smrekami, in Mira je sedla nanj vsa blede in prepadena. Objeli so jo spomini na ure, ki so ji potekle tukaj, in vstala je vznemirjena.

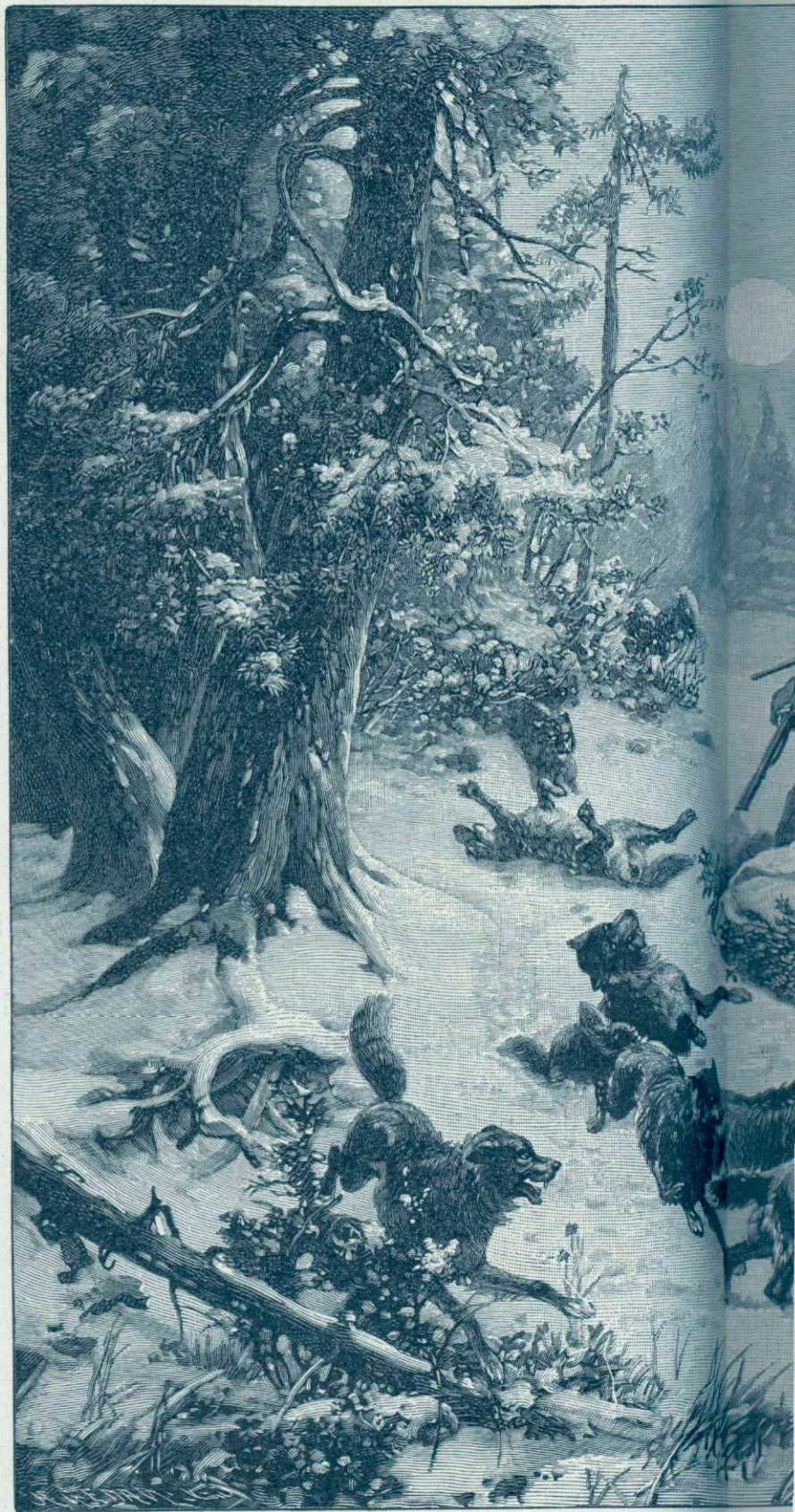
„Glej, Gizela, koliko lepih ur mi je poteklo tukaj — in zdaj . . . nobena več!“ . . .

Njen glas je bil tih in žalosten. Gizela jo je izkušala tolažiti.

„Mira, saj boš še zdrava, Mira, in še bodo nama tekle prav tukaj vesele urice ljube mladosti, Mirka! . . .“

Šli sta po travnati stezi ob cesti, in ljudje, ki so šli mimo, so se ozirali po bledem Mirinem obrazu.

„Kaj me vsakdo tako začudeno gleda? . . .“

POGREB V RUSIJI.

„Nič ni, Mira!... Dolgo te niso že videli!...“

Mira je opazila, kako ji Gizela vse prikriva, in kako se ljudje čudijo nji, ki je bleda in prepadena in ne učka nobene pomladi več... Obšla jo je skrita žalost, in na tihem je zaželela, da bi se končalo

vse še tisto uro: na večer bi ležala na odru, in v dveh dneh bi uživala tam med grobovi večni pokoj...

Bila je že vsa trudna od hoje in z robcem si ji obrisala pot z obraza.

„Pojdi nazaj, Gizela, jaz sem že obnemogla, in log je še tako daleč!... Glej,

FRITZ VON DER VENNE.

nikoli več ne bom hodila po zelenem mahu! . . .“

Šli sta nazaj, in v sobi se je zgrudila Mira vsa trudna v naslanjač. A ostala je pokoncu do mraka. Sedela je pri oknu in gledala vun, kako pač polje nad vso krajino bogato poletno življenje, in kako se ga vse veseli. K vsem prihaja veselje, prihajajo upi in nade, zanjo pa ni več ničesar . . . Koliko dni še — in zaprle se bodo njene oči in odprle se ne bodo nikoli več . . . Prišla bo jesen, prišla bo zima, prišla bo spet pomlad, ljuba pomlad s pisanimi rožami in žametnimi travicami, ali ona je ne bo videla nikoli več . . .

Spomnila se je minulih dni, in prišel ji je na spomin Dobravnik, ki ji je pisal hladno in kratkobesedno pismo. Kje so tisti majniški večeri, ko so se gubili v večerne daljave zadnji glasovi šmarničnih zvonov, in je prihajal na polje in trato večerni mir. — Kako je vse minilo, kako je minila ljubezen, kako je umrlo vse, in tudi ona — še toliko in toliko dni! . . .

Zaželela si je, da bi samo še enkrat govorila z Dobravnikom. Rada bi poslušala njegove prijazne in pristrčne besede in gledala v njegov ponosni obraz, visoko čelo, goste in temne obrvi in uljudni izraz krog ustnic . . . Želela mu je pisati dolgo pismo: kako se je z njo samo šalil, ona pa mu je verjela; da jo je zavrnel kakor droben cvet izmed spomladanskega bogastva . . . ali vseeno, ona ga ne sovraži — ona blagoslovlja njegova pota in mu želi sreče . . . Tako mu je hotela pisati, ali bila je preponosna, da bi odgovarjala na tako hladno in kratkobesedno pismo. Rajši si je obrisala solze iz oči, vse vroče in boleče . . .

Po tisti nedelji pa ni vstala več. Preležala je vse ostale poletne dni in prečula v svoji bolezni vse dolge, težke noči. Njena postelja je stala tako, da je Mira lahko gledala skozi okno. To okno je bilo obrnjeno na vrt, in videl se je tam za polji gozd, ves senčnat in popolnoma temnozelen . . . Ob zgodnjih jutrih je prosila, da bi odgrnili zaveso: „Naj gledam jutranjo zoro in solnce,

ki vstaja tam za gozdnimi vrhovi!“ . . . In ob večerih je prosila, naj ne zagrnejo tistega okna: „Rada vidim mrak, kako prihaja, tih in neopažen . . . In potem pride noč z zvezdami. Prva je večernica, ki zasveti tam nad gozdovi . . .“

Poletje je prehajalo v jesen, in noči so postajale hladnejše in hladnejše. Prvo listje je pričelo padati, in tuintam je pridihala hladna sapa in se igrala z njim in ga podila semintja. Utihnile so vesele pesmi, in tako je ugašalo gozdno življenje mirno in polagoma. Po poljanah in tratah so še cvetele mnogobrojne rože, ali to niso bile spomladanske rože, sveže in bogate, to je bilo žalostno cvetje prve jeseni . . .

Na sobotni večer je bila Mira za trenutek sama v sobi. Bila je gorko odeta, in okno je bilo široko odprto, zakaj zaželela si je, da bi še enkrat videla večerno nebo. V sobi ni bilo luči: lunin svit je trepetal na njenem bledem in upadlem obrazu. Od mesta sèm so prihajali baš ob tisti uri sentimentalni glasovi mestne godbe. Mira jih je poslušala s čudovito pozornostjo. Kakor bi ji prinašali nove moči, tako je bila vsa pozorna nanje, da se ne bi izgubil kateri izmed njih . . . Njene oči pa so strmele v večerne daljave brez jznega cilja. Tedaj se ji je zazdelo, kakor bi se bilo nekaj zgenilo tam na zofi. Obrnila je tja svoj pogled in je videla koščeno ženo, kako je sedla tja in podprla glavo z roko, vsa zavita v belo haljo in udratih oči . . . Viknila je glasno, vsa preplašena in vznemirjena, da je prihitela mati v sobo . . . Takrat je opazila Mira, kako je vstala tujka v beli halji, se dvignila od tal in odplavala popolnoma mimo nje skozi okno. Zunaj pa se je ustavila in se za sam trenutek ogledala po njej: voščene ustne so se nasmehnile, in koščena roka je zamahnila . . .

„Kaj je, Mira? . . .“

Mati je vsa presenečena stopila k njeni postelji.

„Nič hudega več, mama! A baškar me je bilo tako strah! Smrt je bila v sobi, a zdaj je že odšla!“ . . .

Glas ji je nalahko trepetal, in mati je zaprla okno in prižgala luč.

„Nič ni bilo, Mira! Samo zdelo se ti je...“

Mati je bila vsa nemirna, dozdevalo se ji je, da se približujejo zadnje ure.

„Ne, mama! Jaz sem jo videla natančno. Pri oknu se je ozrla po meni in se mi nasmehnila!...“

Od tistihdob ni bila Mira nikoli več niti za trenutek sama. Kadar jo je pa kdo izmed znancev obiskal, ji je bilo težko. Sicer je prišel redko kdo, zakaj vsakdo se je bal bolezni in smrti. Tako je vladalo po vsem učiteljevem stanovanju popolnoma mrtvo življenje. A Ozbilnik je prišel pogostokrat. Početkoma ji je bil tudi on zoprni, a končno se je privadila njegovih obiskov in nekoč ga je vprašala, ko ji je vstopivši ponudil roko: „Ali se ne bojite smrti?...“ Takrat pa so se uprle vanjo njegove globoke oči, in senca je legla po njegovem obrazu. „Mira!“ je dejal: „svojo smrt za Vaše življenje!...“ Miri so zatrepetale ustnice, in solze so stopile v njene oči. Gizela pa je menila: Moj Bog, na smrtni postelji, in vzprejemati poklone...

Ozbilnik je torej pogostokrat obiskoval učiteljeve v tistih dneh. Bil je pri železnici baš v tistem kraju. Stanoval je v hiši nasproti šoli. Tedaj je bil že popolnoma drug človek in težko je bilo spoznati v njem nekdanjega Ozbilnika, ki je hodil okrog brez cilja in z mračnim obrazom. Bil je točen in skrben v službi in pripravljal se je z marljivostjo za izpite; o prostih urah pa se je ukvarjal z literaturo. Pri sebi je imel svojo mater, ki je okrevala in zopet skrbela zanj v vsej materinski ljubezni. Bil ji je ves dobrosrčen in ji je hotel posladiti, kar bi mogel, zadnje dni njenega življenja.

Tisto popoldne je prišla mati k njemu s tihimi in pridržanimi stopinjami in ga je poklicala z ljubečim glasom: „Florijan!“

On je sedel pri mizi in pisal pismo Dobravniku.

„Tako, mama!“

Odšla je zopet s tihimi in pridržanimi koraki in skrbnimi potezami na obrazu, in

Ozbilnik je pisal dalje o Miri, ki umira počasi od dne do dne in neko jutro ugasne.

„Včasih se je polotijo temna domnevanja in vsa preplašena pripoveduje, kako je prišla k nji smrt v beli halji in z nasmehom krog ustnic. Včasih leži cel dan čisto mirnega obraza, voščene roke na odeji. Nekoč je zaželela, da bi hodila po gozdnem mahu, ali do gozda ni prišla. Tistikrat je bila vsa potna od napora in vsa utrujena in od tistihdob ni vstala več... O Tebi govori samo še ob večerih s svojo sestro, ki je na Te vsa nejevoljna. Nekoč se ji je sanjalo o Tebi in takrat je gledala ves dan čudovito pozorna na vrata v prepričanju, da jo prideš obiskat...“

Ozbilnik je končal pismo, naredil naslov in ga zapečatil. Nato je vstal in odšel iz sobe k materi, da vidi, česa želi.

„Kaj bi radi, mama?“

Ozrla se je po njem z ljubečimi očmi in vse polno skrbnih potez na obrazu, in Ozbilnik se je na tihem vzradostil nad njeno vdanostjo. Ničesar ni želela: klicala ga je le njena ljubezen.

VII.

Po prečitnem Ozbilnikovem pismu se je Dobravnik zamislil in je hodil po sobi z enakomernimi koraki. Včasih je ustavil stopinjo sredi sobe ali tam pri oknu in se pogladil po licu. V mislih so mi bili tisti stavki o Miri, ki ni več upanja zanjo... „Nekoč se ji je sanjalo o Tebi... Ves dan je gledala na vrata v prepričanju, da jo obiščeš... V zadnjih dneh se Te ne spominja več...“

Pomišljal je, kako je Mira vsa mlada in dobra, in ni zanjo več upanja. Postalo mu je žal za tisto hladno in kratkobesedno pismo in začutil je očitajočo vest: kot da je on pomogel k njeni rani smrti... Ali opravičil se je pred samim seboj. „Ure tečejo mimo nas, in mi jih ne vidimo...“ Zbudila se mu je želja, da bi šel k njeni smrtni postelji: „Mira, ti mi oprosti!... Pot do tebe me je vedla čez vroča bratska srca, ki bi pritekla kri iz njih pod mojimi nogami... In jaz nisem mogel...“

Nekdo je potrkal. Dobravnik je postal in se odzval. Vera je stopila v sobo, popolnoma na pot pripravljena, in mu ponudila roko:

„Odpotujem k stricu! Na svidenje jutri popoldne!“

Dobravnik se ji je nasmehnil s čisto ponarejenim smehom.

„Na skorajšnje svidenje, in včasih se spomnite name!“ . . .

Pogledala ga je z vdanimi očmi in odšla je z drobnimi in veselimi stopinjami. Dobravnik pa je hodil spet po sobi ves zamišljen; ali to niso bile več tiste njegove sanje iz prejšnjih dni in let. To so bile misli popolnoma same na sebi, lepo trezne in resne.

Drugo dopoldne po tistem dnevu je sedel Dobravnik v pisarni pri svoji mizi in pisal uradne stvari z vso marljivostjo. Po sobi je bil razlit pisarniški mir: peresa škrtajo po papirju, tuintam podrsa kaka noga, in brzojavni stroj se oglašča v neenakih presledkih.

Kar se odpro pisarniška vrata. Brzojavka za Dobravnika. „Pridite, Mira Vas pričakuje nebeško-mirna. — Gizela.“ Vznemiril se je nad tem kratkim stavkom, vstal je in hodil po sobi istinito presenečen. Obrazi nad ostalimi mizami so se ozrli po njem in se mimogrede začudili. On pa je hodil z naglimi koraki in v tistem trenutku ni mogel urediti svojih misli. Bilo mu je jasno, da je Mira na mrliškem odru, in sklenil je, da jo obišče še zadnjikrat. Stopil je v inspektorjevo pisarno in prosil dva dni dopusta.

Odpeljal se je še isto dopoldne in v kupeju je sedel ves premagan in utrujen od misli, ki so se podile po njegovi glavi, tuje in mračne. Bil je kakor junak, ki pričakuje zadnjega akta temne žaloigre: vsi so mrtvi, in zdaj je prišla vrsta do njega . . .

Zunaj je bila že jesen, in polja in njive in drage in travniki — vse je bilo prazno in mirno. Hladna jesenska sapa je pihala nad zapuščeno krajino, in svinčeni oblaki so viseli nad njo. Kakor bi vse pričakovalo smrti, ki pride z mrzlimi stopinjami in v

beli halji in se ustavi sredi široke poljane in zamahne s koso.

Listi so padali od vej polagoma in drug za drugim: komaj čuten šum, in list je ležal med tovariši. Včasih je sedla na vejico tožna ptica in se oglasila z žalostnim vzklikom; tedaj je odpadlo vse polno listov, šum se je pomnožil, in ptica je odletela vsa preplašena . . .

Proti mraku se je pripeljal Dobravnik v svoj domači kraj. Šel je v mesto sam in nepoznan, in ko je došel do šole, se je bil storil že trden mrak. Po ulicah in hišah so že gorele luči, in tuintam je srečal neznanca, ki je šel mimo s tujim obrazom in mirnimi stopinjami.

Stopil je v sobo, kjer je ležala Mira na mrtvaškem odru. Bila je vsa obdana od jesenskih rož in vsa zakrita od bogatih vencev s širokimi trakovi, ki so nosili zlate, mogočne črke. Krog nje so gorele sveče v visokih svečnikih, in trepetajoči plameni so razsvetljevali njen blede obraz. Žalostni in mrzli kodri so ležali na njenem belem čelu in njenih sencih. — Dobravnik se je ozrl po njenem obrazu in krog njenih ustnic je opazil posebno potezo: kakor bi se hotela nasmehnuti svojemu življenju, ki se je poslovilo . . .

V sobo je stopila Gizela, in Dobravnik je storil korak proti njej: hotel je izreči žalostno misel . . . Ali ona je stala pred njim z resnim in mirnim obrazom, kakor izklesanim od marmorja. Proti odru je stegnila levico in uprla vanj svoje temne oči: „Vaše delo, gospod Dobravnik!“ . . .

Njen glas je bil docela rezek in tuj, in Dobravnik se je prestrašil njenih mrzlih besed. Hotel je govoriti o sebi, kako ni on kriv, ali Gizela je odšla vun — vsa ponosna in užaljena. Tudi Dobravnik je odšel iz sobe in je stopal naravnost doli po razsvetljenih stopnicah. Zunaj se je za trenutek ustavil in obrnil svoj korak proti Ozbilnikovemu stanovanju, za katero so mu povedali. A Ozbilnik je bil baš napravljen z doma. Srečala sta se pred hišo.

„Zdrav, Florijan!“

„O — daj mi roko, Dobravnik!“

Dobravnik mu je stisnil roko in skupaj sta odšla proti mestu. Stopila sta v gostilno, in Ozbilnik je izvedel, kako je prišel Dobravnik tako naenkrat in nepričakovano.

„Ni mi bilo mogoče govoriti, in časa nimam, da bi poiskal prilike jutri. Ti jim reci, Florijan, kako je čudno prišlo, in da jaz nisem kriv!“ . . .

Dobravnik je govoril z glasom, ki se je poznalo v njem žalostno vznemirjenje.

„Da, Feliks, jaz jim pojasnim vse . . . Ti nisi kriv ničesar. — Bog te živi, Dobravnik, ti si dober človek!“ . . .

Ozbilnik je nagnil kozarec dobrega vina, in polotevalo se ga je mehko čuvstvo.

„Meni je žalostno“, je ponavljal, „da je umrla . . . Zdaj je minilo vse . . . Kakor mati, ko ji umira zadnji otrok . . . Daj, izprazni kozarec, Dobravnik, na Mirin spomin!“ . . .

Dobravnik se je odpeljal še tisti večer. Ozbilnik ga je spremljal prav do kupeja. Tam mu je segel zadnjič v roko in se poslovil.

V kupeju je Dobravnik zagrnil luč in sedel v mračni kot k oknu. Vlak se je pričel pomikati skozi temno in hladno jesensko noč. Vse je molčalo daleč naokoli, nikjer ni bilo zaznati življenja. Smrt je razpenjala in razgrinjala svoja mračna krila nad vso nedogledno krajino, vse je bilo mrtvo . . .

Dobravnik ni zatisnil oči celo noč. Sedel je v poltemnem kotu zavil v suktnjo in premišljal je zadnje, težke dni svojega življenja. Videl je, koliko lepega je prišlo k njemu, koliko mladostne lepote, in videl je, kako je vse minulo z žalostnimi spomini. Zaželel je, da bi že prišel iz ozkih in negotovih stezic, po katerih je hodil do tistih dni, na ravno in primerno pot, ki pelje v mirnosti skozi življenje. Zahrepenel je po pokoju in po mirnih dneh, po tihih in srečnih urah, ki tečejo, in srce jih je veselo . . . Spomnil se je Vere . . .

Zgodaj zjutraj je stopil Dobravnik v svoje stanovanje in legel takoj k pokoju. Bil je ves utrujen od dolge vožnje in kmalu se je zazibal v mirnih sanjah.

Pozno popoldne je vstal in obiskal Vero, ki se je bila že vrnila z obiska pri stricu. Dobravnik je sedel h klavirju in igral priljubljene domače pesmi čudovito ljubeznivo in gorko. Vera ga je poslušala vsa pozorna in pomagala s svojim prijaznim glasom:

Bom šel na planince,
na strme goré —
pa bom slišal od daleč
zagorske zvoné . . .

In ko sta bila pri koncu, je zaprosila Vera vsa navdušena in čudovito ljubeznivih oči:

„Ah, še enkrat, gospod Feliks!“

In Dobravnik je igral, in čutiti je bilo, kakor da so vsi tisti toni tako gorki in iz srčnih krajev. Vera pa je pela, pela . . .

V sobo je pričel prihajati mrak, videlo se je, kot da bi se zbiral od vseh kotov in se plazil skozi okno popolnoma ob kraju . . .

„Verica, glejte, kako lep in tih večer je danes! Jaz bi umrl na tak večer, in Vaši drobni prstki bi zaprli moje oči . . .“

Dobravnikov glas je bil ves pregret od srčne gorkote, in njegove besede so bile prisrčne in ljubeznive. Prve njegove stopinje so se že poznale na žametnih travicah ravne in primerne poti, ki tečejo na nji tihe ure, in srce jih je veselo . . .

„Verica, kaj so se začudile Vaše oči? . . . Glejte, moja ljubezen je prišla k Vam, in Vaše oči se ji čudijo? . . .“

Vera je v resnici opazila, kako je prišla k nji njegova ljubezen. Čutila je, kako je plavala povsod nad njo in v njenem srcu in ni se je bala. Vsa soba je je bila polna, in tudi teta jo je opazila, ko je stopila v sobo. In blagoslovila jo je s skrbnimi rokami, in njene vele ustne so šepetale nad njo gorko molitev . . .

VIII.

Odtistihdob je postalo Dobravnikovo življenje spet veselo in kratkočasno. Videl je namreč, kako stopa po ravni in primerni poti, njegove stopinje so se gubile v ža-

metnih travicah, in sladke urice so tekle v tihi mirnosti . . . Zaželel je zime — in zima je bila pri kraju, zahrepenel je po pomladi — in rože in tičke so ga opozorile nanjo v vseveselem majevem jutru. Hodil je okrog veselega obraza in z lahkimi koraki. Vsepovsod ga je obdajal veseli in prostodušni smeh Verin, in njene oči so ga pozdravljale na vsakem kraju. In njega je veselilo, kadar jo je zazrl pred sabo, vso dobro in ljubeznipolno.

Tako je zopet prišla k njemu radost, in dozdevalo se mu je, da se žalost ne povrne nikoli več: oddaljila se je tako daleč, da je več ne dosežejo njegove misli . . . Pri srcu mu ni bilo več težko, in bodočnost je ležala pred njim vsa lepa, ljubezni vredna in kakor na dlani: po tej poti dalje, in tukaj so cilji . . .

Tudi Vera je bila vsa radostna, zadovoljna in srečna v svoji ljubezni. Hodila je po sobi na tihem prepevaje, z veselimi očmi in zadovoljnostjo na obrazu. Čutila je pri srcu mehko milobo in čudovito lahkoto: sedla bi na kelih lilije kakor spomladanski metuljček, in lilija se ne bi nagnila . . . Radost in zadovoljnost sta zavladata po celi hiši, in tudi siva teta ju je opazila: spomnila se je svoje mile mladosti, ki je minila in se ne povrne nikoli več . . .

Zima je že potekla, in pomlad je zopet prišla v deželo. Maj je trosil svoje cvetje daleč naokoli: polja so cvetela in trate, in drevje je cvetelo vsepovsod. Prebudile so se sanjajoče loze, in spomladansko življenje je vstalo. Zašumeli so temnovejni hrasti, in drobni gozdni prebivalci so ubrali spomladansko pesem . . . Ljudje so občutili veselje nad bogatim življenjem, prišle so k njim vse ure s prijaznimi dogodki, in obrazi so se razjasnili . . .

Dnevi so potekali lepo mirno in naglo, in nastopile so poročne ure Verine in Dobravnikove. Vse se je dogodilo popolnoma natihem, in mlada poročenca sta občutila srečo, kako ju obsiplje z bogatimi rokami . . . Na dan po poroki sta se odpeljala na svatbeno potovanje, in Dobravnik je povedel Vero v

svoje domače kraje. Ko je sedela pri njem v kupeju, je bila ves čas vsa polna odkritosrčnega veselja in včasih ga je prijela za roko, in njene oči so ga poljubile.

„Glej, Vera, ta zlata in plodonosna polja!“ je razkazoval on. „Vidiš tam, kako se vije ozek potoček, ves srebrn od solčnih žarkov? . . . Glej, tista dva zelena in strma holma, vsa porastla od senčnatih dreves, in širok potok v globoki dolini, ki se vije v mnogoterih ovinkih tam med obema! . . . Ali vidiš oni gradič? . . . Bela, peščena pot vođi do njega, in ob obeh straneh so visoki, nebotični jagnjeti . . . Glej, in tam so vinske gorice . . . Čakaj, pokusila bodeš dolensko kapljico!“ . . .

In ona je opazovala vse z vidno pozornostjo in vdanostjo.

Na večer istega dne je slonela Vera na oknu, in poleg nje je stal Dobravnik. Stara sorodnica je že legla k pokoju, zakaj bilo je že pozno zvečer, in nočne ure so prihajale. Vera je slonela na oknu in gledala doli po temni in tihi Krki. Zunaj je bilo vse mirno in jasno, poznovečerna tihota je plavala nad vso široko krajino. Na nebu so gorele zvezde, in mesec je plaval med njimi kakor srebrn čoln. Njegov svit je bil razlit po naravi in je trepetal na temni krški gladini, ki jo je valovil lahen vetrič majevega večera.

„Glej, Verica, kako se svetlikajo valovi, in kako so nemirne zvezde v krških globčinah!“ . . .

Vera je opazila in občutila to tiho in molčečo lepoto. Valovi so se svetlikali, prihajali iz dalje in se gubili za ovinkom, zvezde so se zibale vse nemirne, in vse je molčalo kakor zadržano od skritih rok . . .

Drugo jutro po tistem večeru je peljal Dobravnik Vero v hosto, ki se širi pod mestom na desnem bregu Krke. Vedel je, da še ni hodila vse svoje življenje po gozdu, ki ga je zgradila narava, in se ga niso doteknile človeške roke.

Stopila sta pod vejevje prvih dreves, in prijazen gozdni hlad jima je pridihal naproti. Vera se je razveselila vonja, ki jo je

obdal kroginkrog, in začudila se je bogatemu življenju, ki se je razlivalo vsepovsod.

„Ah, Feliks! Po takih krajih še nisem hodila nikoli!“ . . .

Vera se je razradostila nad tem tihim in tako lepim krajem. Stopila je tja med rosne cvetove, potegnila je z drobno roko po belih glavicah in prekrizala je Feliksov prijazni obraz, vsa prevzeta od te tihe lepote, z roso gozdnih cvetov:

„Z roso gozdnih rožic!“ . . .

Solnce je stalo že nekoliko višje nad gorskimi vrhovi, ko sta se vračala. Šla sta roko v roki mimo šole, in pri tej priliki se je Dobravnik na tihem začudil . . . Skozi okno, skozi tisto okno, ki mu je bilo še v spominu, je gledal popolnoma tuj in nepoznan obraz. Polotilo se ga je začudenje in lahka vznemirjenost ga je izpreletela. Vera je to opazila: ozrla se je po njem, in njene oči so ga vprašale: „Kaj je, Feliks?“ . . .

On se je vznemiril še enkrat, in vse je bilo končano.

„Nič ni, Verica! . . . Svoje dni je stanoval tukaj znan učitelj — zdaj so tu sami tujci . . .“

Popoldne se je že nagibalo, ko sta šetala Dobravnik in Vera po mestnem drevoledu, ki se boči čez velik in položen holm. Ob obeh straneh so stala močna in temna debela košatih in senčnatih kostanjev, ki so zgrinjali svoje veje in delali prijazno senco. Dobravnik je opozoril Vero na Krko, ki teče spodaj v dolini in pada v glasnem šumu čez jez.

„Glej, Vera, tukaj se poslavlja Krka od mesta, in Kette je pel o njej, kako se vije —

„ . . . kot mlada nevesta
krog ženina, ljubo ga objemaje,
ko mora proč od nje na tuje kraje . . .“

V globočini mirne reke so sanjali popolnoma mirno temnovejni bori in visokorasle smreke, ki so rastle na nasprotnem bregu. Solnce se je zrcalilo v nji, in njegovi žarki so se igrali po njeni gladini. Vsepovsod je bila po nji razlita tista lepa in lahka rdečica, ki jo opazimo na prosoj-

nem in temnocekinastem cvetu spomladanske rože . . .

„Vera, povej, ali niso to lepi kraji?“ . . .

In Vera je spoznala vse to in čudila se je tej naravni lepoti.

„Resnično, Feliks, tvoji domači kraji so lepi!“ . . .

A nekoga je še pogrešal Dobravnik — Ozbilnika. Tudi Vera ga mora poznati! . . . No, dobili so se. Ozbilnik je šel iz urada. Stopil je k njima, ves razveseljen in prijazen, in skupno so se napotili proti mestu. Vera se je zelo čudila prijateljevi zgovornosti in prijazni zabavnosti: Ozbilnik je govoril ves čas o kratkočasnih stvareh z nasmehom krog ustnic in s prijaznimi očmi.

Prišli so v mesto in se napotili na vrt znane krčme. Tam so sedli okoli okrogle mize pod senčnatim kostanjem, in natarica je prinesla vina. Ozbilnik je bil ves kratkočasen, in zabaven in tudi Dobravnika in Vere se je polotilo veselje.

„Bog te živi, Dobravnik, ti si dober človek! Dobil si mi službo, in tako sem postal pameten človek: še dva meseca in sem uradnik! . . . Živela tvoja soproga — ljubeznjiva gospa Vera — živela!“ . . .

Ozbilnik je dvignil čašo, in tudi Vera in Dobravnik sta dvignila svoji in trčila z njim. Ozbilnik je nagnil kozarec do dna in pravil je Veri o svojem življenju.

„Svoje dni sem hodil okoli — človek brez cilja, ki mori svoje lastno življenje . . . Vidite, zdaj je vse tisto minilo: omejil sem svojo pot, kakor mi je bilo težko in nepristopno. In zdaj grem lepo naravnost dalje, in pred menoj je vse lepo jasno; in z veselimi očmi pogledam vsak čas v bodočnost.“

Tedaj pa so se oglasili v daljavi prijazni glasovi šmarničnih zvonov, in Ozbilnik jih je čul. Na pamet mu je prišla mladost in nekdanji majniški večeri in mladenka bledih lic, črnih oči in par kodrov na čelu . . . Zamislil se je . . .

„Kam ste se zamislili, gospod Ozbilnik?“

Vera ga je prašala s prijaznim naglasom, in Dobravnik je natočil kozarce.

„Nič ni, milostiva! . . . Včasih mi pride v spomin trenutek iz mladosti, ki je ni več . . .“

Ozbilnik je pil mnogo ta večer, in polotila se ga je mehkoba. Dobravnik ga je prašal po učiteljevih.

„On je šel v pokoj z novim letom ves od boleznj oslabljen. Pravijo, da jo je dobil od Mire: vse zadnje noči je presedel pri njeni postelji in zrl v njen polmrtvi obraz . . .“

Dobravnik se je za hip zamislil. Ali trajalo je sam trenutek in prašal je popolnoma z mirnim glasom:

„Ali si povedal o meni?“ . . .

„Da! Vse sem jim pojasnil, in težko jim je bilo: umolknili so vsi, in začudenje se razlilo po obrazih . . . Gizela se je poročila z Evgenom in tistikrat je rekla, da se gotovo še kdaj srečata v življenju, in pri taki veseli priliki ti ponudi roko sprave . . . Vidiš, tako se je vse končalo . . .“

Vera se je ozrla z vprašajočimi očmi v Ozbilnika, in po njenih licih se je razlilo začudenje . . .

IVO DANIČ:

PESEM ZAPUŠČENEGA.

Moja pesem gre čez polje,
gre čez gore v tuji kraj,
da zgubi se v zemlji tuji,
se ne vrne vekomaj . . .

To je pesem o mladosti,
o veselju sladkih dni,
o bogatih srčnih rožah,
ki jih v mojem srcu ni.

To je pesem o pomladi,
ko budi se cvet dehteč,
o ljubezni, skriti sreči,
ki za mene ni je več.

To je pesem o mladenki,
ki je pela v sladkih dneh:
rože so v laseh cvetele,
plaval ji na ustnih smeh . . .

ZVORAN:

K ROJSTNI KOČI.

Ko mi je težko srce,
moje misli v blede noči
spejo k tihi rojstni koči,
v malo selo pod goró . . .

Tamkaj pômlad mladih dni
pričakuje me vesela,
da me vzljubi v lica vela,
da odbegne žalost vsa . . .

K. SOJANOV:

IZZA KULIS ŽIVLJENJA.

ČRTICE.

II.

Vizite.

Ne hodite v vizite, dasi vas morda vabijo, uljudno vabijo rodbine, katerim se pridevajo lepi naslovi „občespoštovana“, „veleugledna“, „dobroznana“ i. t. d. Če vas opomnijo, da ste pozabili svoje obljube, da jih posetite, tedaj se kar lepo opravičite: „Oprostite, stokrat oprostite, milostiva gospa ali gospodična, da sem tako pozabljiv . . .“ Ako pa vendarle že morate iti v to ali ono „odlično“ hišo, nateknite si rokavice, mehke in usnjate, osobito ako se vam roke poté, da ne umažete finih, alabastrsko-belih rokic, ki vam jih ponudijo pri vzprejemu. Obujte lahke čeveljčke, da tiho stopate; sicer utegnete razburiti živce nervoznih ljudi, in za plačilo bi vas doletela morda psovka . . . Da ne pozabim! Preden si pokrijete visoki cilinder na glavo, preštejte v mislih vse člane družine, katero nameravate obiskati. Kolikor jih je, toliko obrazov vzemite s seboj. Ako vam kdo pripoveduje bedarije s smešnim navdušenjem, držite se modro, kakor da poslušate največjega demagoga; kadar pa konča, recite svečano: Prijatelj, iz Vas govori modrost — —

* * *

„To je dražestna družba, ta Kornova obitelj!“ Tako si je zagotavljal domov grede poštni asistent Hramnik.

Dr. Korn je bil njegov prijatelj, vsaj takega se mu je delal. Vabil ga je večkrat, naj ga obišče. Šel je Hramnik k svojemu prijatelju v posete ali, kakor gosposki ljudje pravijo, v vizite. Tako domače-prijazno sta ga sprejela dr. Korn in njegova sestra Tilka, da je asistent vsako neodkrito uljudnost pri njihju kar izključil.

Ko se je malo bolj vdomačil pri Kornovih, je bil skoro sleherni dan pri svojem prijatelju.

„Da Vas snoči ni bilo, ko smo se tako izborno zabavali! Bil je dr. Remek, izboren tenorist, in davčni adjunkt, in potegnili smo jo do dveh.“

„Obžalujem, gospodična.“

Hramnik tega ni govoril z lažnjivim obrazom niti med priklanjanjem. Bil je človek, ki se ni znal hliniti, marveč je povedal vsakemu v oči, kar je mislil. Poleg te moderne „napake“ je še nekaj jemalo Hramniku priljubljenost, osobito med ženskim spolom: neresnične hvale ni pel nikomur.

Dr. Remek je kar pesmice skladal na čast Tilkinemu sopranu; davčni adjunkt pa tudi ni zaostajal, kadar je bilo treba delati poklone njenim očem, glasu, itd.

Hramnik je zinil semintja kako besedo; a da bi tako redoma, tako sladko lagal, kakor Remek in adjunkt, tega ni mogel. Tilka pa je bila užaljena, da se Hramnikov hrbet noče pripogibati pred njo, da ga ne omagajo njene oči, da bi ga vodila na vrvi, kakor pohlevno jagnjiče.

Na pustni večer so se sešli h Kornovim stari znanci. Prišel je davčni adjunkt, nekaj drugih znancev, in tudi tenorist dr. Remek.

„Gospoda moja, to je možato, da ste izpolnili obljubo!“ je pozdravljal dr. Korn goste.

„Dobrodošli!“ je hitela ognjevita Tilka; „celo vi, g. Hramnik, nas niste pozabili“, je frazirala dalje.

Zabavali so se izborno. Muškatelj je jih razgrel, in govorilo se je vsekrižem kakor na trgu.

Dr. Remek se je pomeknil bliže Tilke, s katero sta bila soseda, ter poltiho zapel:

Da te ljubim, ti je znano . . .

Tilka pa je vpirala svoje velike, ogljasto-
črne oči v doktorjeve ter odgovarjala:

Da me ljubiš, dobro vem . . .

Davčni adjunkt pa se je zibal na stolu
semintja; glava mu je omahovala kakor
maku, kadar zaveje veter.

„Bog živi domovino in njene sinove,
osobito take, kakor je dr. Korn!“ je čenčal
adjunkt, ter izkušal držati kozarec tako, da
ne bi polival soseda.

Vstal je dr. Remek in govoril dolgo na-
pitnico dr. Kornu in njegovi sestri Tilki.

Hramniku se je zdelo Remkovo pretira-
vanje neprebavljivo. Kar nehote se mu je
prikradel na usta smehljaj, ki je nekako
hotel reči: Prijatelj, lagati znaš izborno! —
Vsi po vrsti so napijali Tilki, drug bolj
pesniško od drugega. Le Hramnik je ob-
sedel. S Tilkinimi očmi so se večkrat sre-
čale njegove, in zdelo se mu je, kakor da
ga vprašuje, kdaj se on dvigne.

Tilka je šepnila dr. Remku, naj pride za
njo, vstala s sedeža ter odšla iz sobe.

„Nekam slabo mi je“, je potožil Hramnik
Kornu in kmalu tudi odšel iz sobe.

Zunaj na hodniku je bila gosta tema.
— Komaj je zaprl duri za seboj, kar se
odpró vrata nasprotne sobe, in Tilka stopi k
njemu. Ker je bil po postavi zelo podoben
Remku, in ker je slednjemu rekla, da naj
pride za njo, je menila da govori z Remkom.

„Ti“ —

Že je hotel vprašati, če se morda go-
spodična ne moti, a ona je hitro nadaljevala:

„Izborno se zabavamo! Samo ta Hra-
mnik je strašno kisel človek. Saj doktor ga
tudi ne mara, pa se tako vsiljuje.“

„Hvala lepa, gospodična“, jo je prekinil
Hramnik.

„O!“ je prestrašena vzkliknila Tilka in
zbežala v sobo k družbi.

Asistent ji je sledil. Vzel je klobuk in
palico, opravičevaje se, da mu je slabo, ter
odšel domov. — — —

* * *

„Zakaj pa asistent Hramnik več ne za-
haja k vam?“ je vprašala sodnikova Milica
Tilko, ko sta nekoč šetali po aleji.

„Neuslišana ljubezen“, se odreže Tilka.
„Vedno je moledoval okoli mene, jaz pa
sem se naveličala tega poštarja . . .“

„Aha! — Kaj pa brat pravi?“

„Doktor se ga je že sam izkušal izne-
biti; pa kartako ga odsloviti, bi bilo preveč.
Potem bi nas ljudje obrekovali — — —“

Tilkine prijateljice so pridno trosile njeno
laž dalje med svet, in kmalu so vedele vse
„boljše“ družine, kako je asistent Hramnik
neusmiljeno pogorel pri Kornovih.

* * *

Davčni adjunkt je naletel na Hramnika
v kavarni. Bil je „dobre volje“ in zahotelo
se mu je, da bi si asistenta malce privoščil.

„Ha, Hramnik, ali si jo skupil? V temi
na hodnikih ne smeš odkrivati ženskam svo-
jega srca.“

„Človek, kaj česnjaš?“ — Asistent je
planil pokoncu in izbulil oči.

„No, menda me ne misliš ubiti?“ se je
norčeval adjunkt, ki se je pa v resnici bal
za svoje koščice.

„Povej, kaj si prej hotel povedati z onim
stavkom?“

„Ljuba duša Hramnikova, jaz sem le
odmev tega, kar govoré drugi o tebi.“

„Kdo? — kaj?“ je sikal asistent.

Začel mu je kvasiti Tilkino izmišljotino.
Ko mu je adjunkt pripovedoval, kako je
klečal pred Tilko, da, celo jokal pred njo,
mu je planila kri v glavo, žile na sencih so
mu močno utripale, po životu pa se je tresel,
kakor mrzličen človek.

„In kdo je tebi pravil?“

„Ne spominjam se več, kje sem čul.“

„Lopovi!“ je kričal asistent. Plačal je
svojo kavo ter odšel.

Doma se je vrgel na divan ter pre-
mišljal, kaj se človeku lahko primeri, ako
hodi v vizite k „občeznanim“ in „veleugled-
nim“ rodbinam.

(Dalje.)

DR. FR. KOS:

ROKOPIS SIMONA JENKA.

(DALJE.)

Vila Zlatinka.

(Ajdovska deklica.)¹⁾

(Str. 46, 47.)

Vila Zlatinka na gojzdu prepeva,
Od jutra, da ugasne luč belega dneva,
Na svilenih rjuhah cekine prešteva.

Zagleda na gori pastir jo na paši,
Močno se neznane podobe ustraši;
Al' ona mu reče: „Nikar se ne plaši!

Nič hudega jaz ti ne bodem storila,
Le eno dobroto bi te poprosila,
Gotov' ti ostala ne bo brez plačila.

Glej žarki mi solnčni pripekajo lice;
Prinesi mi z verčem prehladne vodice,
Ki teče spod skale tik goste gorice.“

Mladeneč je storil, kar ona mu reče,
Verč vzame, po gori navdoli jo steče,
Do tjekaj, kjer voda iz zemlje priteče.

Ko lice si v hladni je vodi oprala,
Ga ajdovska deklica tak je prašala:
„I kaj za plačilo nek bodem ti dala?“

„Če, kar bi te prosil, mi bodeš storila,
Naredi, da (dosti mi bode plačila)
Ne bova se z materjo nikdar ločila.““

Da prošnja spolnila se bo, mu obljudi.
Podati domu se trenutka ne gubi
Povedat veselje to materi ljubi.

„Povedat' vam, mati, 'mam čuda neznane!““
Tak kliče i v hišico z radostjo plane:
Pa mati na postelji nič se ne gane.

Ko materne vidi on lica že blede,
Serce nezrekljiva mu žalost zasede,
I več mu iz ust ni nobene besede.

Čez postljo so bledega našli ležati,
I materne v svojih ročicah deržati;
Mertva sta oba bila, on in ino mati.

I v zemljo globoko so jamo skopali,
I skupej so mater i sina v njo djali,
Tam skupej ostanki so njujni ležali.

¹⁾ Prvotni naslov tej pesmi je bil „Ajdovska deklica“. Pozneje je pesnik ta naslov prečrtal ter zapisal nad njim „Vila Zlatinka“.

O vila Zlatinka, kar si obljubila,
Natanko, preveč si natanko spolnila:
Pokriva obadva le ena gomila.

15. avgusta 1854.

Löb Baruh.

(Str. 113—115.)

Na Dunaji, v cesarskim mestu
Gospode žlahtne zbor sedi,
Vsak 'z družih krajev je Evrope,
Vsak družga roda i kervi.

I ko sede krog dolge mize
I ko jim teče vinca slast,
Se bratov eden s čašo dvigne:
Izpij ga vsak na doma čast!

I dvigne vsak se s čašo v desni
Izprazni kupico do dna,
Le eden je, ki se ne gane,
Ki stermo zre pred se na tla.

„Priatelj k nam se v društvo siliš,
Pa se ne ganeš, le molčiš,
Ko se ime nar slajši sliši;
Nesvet ti zbor saboj gerdiš!“

Kri Izraelcu v lice sili,
Trepot po udih mu zleti:
Se strastno dvigne, čašo zgrabi,
Očes solznih tak govori:

Moj narod nima domovine
Nemirno klati se okrog,
Al rodil je mož slavevrednih —
Le-te naj živi večni Bog!

15. februarja 1855.

Součenci.

(Str. 123—125.)

Bril.

Bril je bodeč;
Kar bi skor rekel,
Koj bi se spekel,
Koj bo preveč.

Merhar.

Če bo na sodni dan
Natanko Bogu pravil
Kol'kokrat se je zaljubil

Jaz bi glavo zastavil,
Da Bog čas bode zgubil
Da sodbo bi odpravil,
Preden bo dan končan.

Tušek.

Sicer ga Bog ni zanemaryl,
Serce le babje mu je vstvaril.¹⁾

Skubic.

Celo potrebo za hišo imaš;
Kaj ti pomaga, k' je zidať ne znaš?²⁾

Stritar.

Da ni od naše baže
Beseda vsaka kaže:
Kar bo za tebe belo,
Se černo mu bo zdelo.³⁾

Sajovic.

Da psičkov brez repov ni
Zmirej sem sodil;
Pa Sajovic me uči,
Da sim se zmotil.

Osenar.

Da glavo na pravi konc bi spravil,
Tebe, Tonče, nanjo bi postavil.

Otoničar.

Na smertni še postelji vrag
Imel ž njim veliko bo silo,
Če bode še vedno enak,
Saj vmret' se ne bo mu ljubilo.

Corona plebis.

Na vas druge epigram iskati,
Pravi se: Komarje podkovati.

Voglar.

Če potreb'vali bi v šoli drevarja,
Svetujem vam, izvolite Voglarja.

Starè.

Spoznanja drevo
Prineslo je zlo
Med revne ljudi,
To kažeš nam ti.

? julija 1855.

Tabaku.

(Str. 86.)

O rajska roža, herba nicotiana
Ki si čez sinje morje se podala,
V Evropi naši stari zasijala,
Kot svitla zvezda, pred nikdar poznana.

Še s tabo z lica kislica se pana;
Amerikanska moč ti ni ostala,
Da s svojimi oblaci bi odgnala
Z obraza sitno muho i muhana.

Da vender ljubim, tak te ljubim vroče,
Da serce mi v perst černo preoberni;
Ali namest' tega mu drugo vstvari;

Popred pozabit' te mi ni mogoče,
Saj tebi, preden v postljo v zemlji černi
Bom djan, veljal bo zdihlej: Bog te obvari!

29. marca 1855.

Sveti Nikolaj.

(Str. 77 79.)

Branjevec.

Kupujte, kupujte odpustikov zlatih,
I jabelk dobiti vam boljih ni moč;
Miklavžev rudečih i belobradatih
Ponujam vam parkeljnov černih kot noč;
I tukej poglejte je leskovo olje,
Za spridene včasih sinove nar bolj.

Ded.

Jô, kakšen hrup i kakšno mergolenje!
Glej, kaj razstavljen'ga se vse dobi!
Pa kaj? igrača nam je vse življenje,
Dokler prihodnost bolj nas ne zuči.
Pa kdo bi nevošljiv jim hotel biti?
Jaz ne, ampak raj koj pogledat' čem,
Kaj vnukom nar bolj bi bilo kupiti,
I koj, da pred iz te druhali grem.

Gizdelin.

Kdo vraga bil mislil, da dans lepotije
Ljubljanske skazale se bodejo vse;
Le glej jo le uno, kak moško jo vije,
Al' uno, kako našopirjena gre.
Na uno stran gredem, kjer veči je gneča,
Ker vije se komaj telo ob telo,
Tam nije drugači, da vsaka me sreča,
Od blizo lepote pogledam lahko.

Mož.

Le hitro, moja, nakupiva,
Sej dosti več potreba ni;
I potlej ročno umakniva
Iz gneče sitnih se ljudi.

Žena.

Jaz le ne vem, kaj tak te žene
Čimu mudi se ti, ne vem:
Če le rad domu spravil mene,
Le idi ljubček, koj za tabo grem.

1) Glej Jenkove pesmi, izd. Gangl, str. 100.

2) Ravno tam.

3) Ravno tam; „Kres“ VI, str. 8.

Duhovnik.

Slabost človeška je zares velika,
Da k dnevu tak visocega svetnika
S'cer kupiti vsak ima kakor stvar,
Pomenk navade pa jim c'lo ni mar.
Da ta večer bi zbudil jim občutek,
Da vsako ljubo uro, vsak trenutek,
Na nje izliva večno dobri Bog
Darove svojih milostljivih rok!

Pavliha.

Miklavž, kar tukej je ljudi,
Pa vendar tvoj vsakteri ni;
Le čuj i primaruha kmalo,
Kaj mojih je, se bo skazalo;
Treré, treré, Ljubljana bela!
Treré, treré, Ljubljana cela!
Le glej jih, tebi vkljub za mano
Treré jih žene skoz Ljubljano.

Gospodična.

Miklavža sem zbrala, kupila sladčic,
Kupila sem parkeljna dimastih lic,
Kar mojim sestricam Miklavž bo podelil:
Še zalih Krajničic bom eno kupila,
Ki sim jo pa družimu kom' odločila,
Z njo ljubega mojega bo razveselil.

Druga gospodična.

Le šali, le šali, pa z zalo Krajnico
Mu dala na zadnje boš svojo ročico.

Perva gospodična.

Ti jezik hudobni, ne misli, kaj pravi,
Od svoje ročice raj kaj mi povej —
Pa hiti, Krajnice 'scer pred nama spravi,
Kot medve kupiti vtegnile bi kaj.

Branjevec.

Kupujte gospoda, ker čas potekuje,
Kupujte gospoda, res zadnji je čas;
Miklavž že po celi Ljubljani daruje,
Močno se je bati, da zgrešil bi vas.

Konc. 1854.

Pa nobenega ne.

(Str. 149.)

Trije me ljubijo,
Trije me snubijo.

Prvi je bogat kmet,
Oču bi bil ljub zet.

Drugi je priden bolj,
Materi bolj po volj!

Tretji je mlad soldat,
Jaz bi ga tla jemat'.

Pa mi je glas prišel,
Da bo na vojsko šel.

Ktere mi silijo,
Mi jih ne usilijo.

Kter'ga pa jaz želim,
Tist'ga pa ne dobim.

Jaz pa že rekla sim,
Da bom odrekla vsim.

2. aprila 1856.

O b r a z 9.

(Str. 182.)

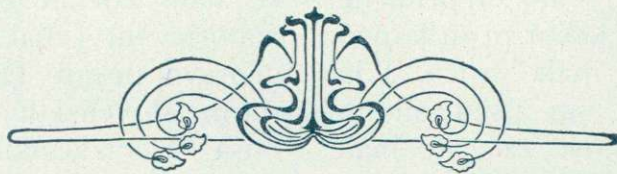
Kukavica skrita
Med veje zelene
Po širocem logu
Veden kuku žene.

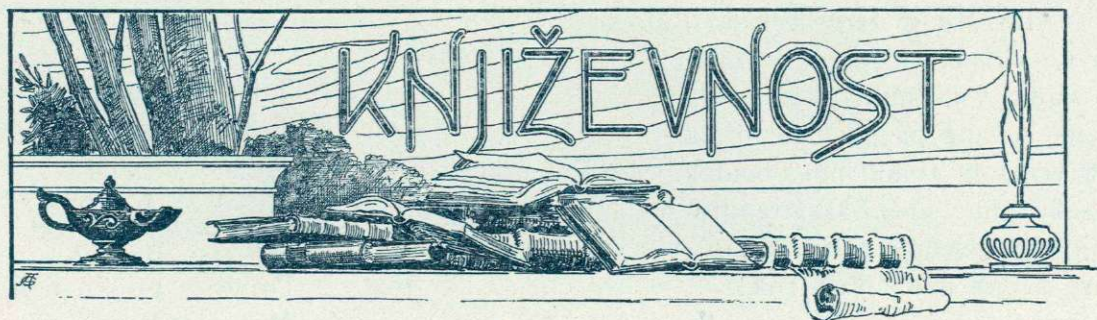
Kakšna se zgodila
Tebi je krivica
Da nenehom tožiš
Temnosiva tica?

O saj vem, zakaj se
Žalostno oglašáš;
Čula prej si mene,
Zdaj me oponašáš.

9. junija 1857.

(Konec.)

SLOVENSKA.

Koledar „Družbe sv. Mohorja“ za navadno leto 1903. Str. 144—180. 40. — V svoji stari obliki je „Koledar“ za tekoče leto nastopil pot med širne sloje našega naroda, ki vsako leto kar težko pričakuje tega lepega slovstvenega daru. Kakor druga leta nudi tudi letos svojim bravcem mnogo zabavnega, kratkočasnega in koristnega berila. Morda bi kazalo, da bi odbor „Družbe sv. Mohorja“ preskrbel prihodnjemu „Koledarju“ nekoliko pripravejšo in ličnejšo obliko. To je sicer le neka zunanja stvar, pa je le dobro, če dandanes računamo tudi ž njo.

„Koledar“ je urejen tako, kakor druga leta. Na prvem mestu je popis cesarske rodbine; kakor lani, lahko pogledaš, kako vreme bo v juliju bodočega leta, če misliš iti ta čas kam na popotovanje, in kakor lani so svetniki vsak na svojem mestu bolj ali manj debelo tiskani. Po kratkem, a zanimivem „Pogledu po svetu“, kjer bi pa želeli nekoliko več besed o petindvajsetletnici Leona XIII., nas privede „po dolgi vrsti meglenih jesenskih dni žalibog prerano umrla odlična pisateljica Pavlina Pajkova“, kateri je g. Jos. Rozman v „Koledarju“ napisal kratek nekrolog v spomin, v svojo povest „Življenja križi“. Pisana je zelo zanimivo, le nekatera mesta so premalo opiljena. Med leposlovnimi spisi je najlepši in najboljši Meškov „Stari Gašpar“. A s pravim užitkom ga bo čital le bolj naobražen bravec. Meško je res pravi mojster, on zna iz čisto preproste stvari ustvariti krasno umetnino. Peter Bohinjec nam je v povesti „Na nepritrjenih mostnicah“ dobro opisal izprijenega, lahko-miselnega dijaka, ki je bil vse, samo kaj prida ne. Povest je v začetku boljša, kakor proti koncu. „Zavoljo denarja“ je sicer mala črtica, a ne brez leposlovne vrednosti, in pseudonimni pisatelj kaže lepo nadarjenost za take male črtice. S poljudno razpravico „Sveti Kum“ nam je g. Fr. Orožen obogatil domačo zgodovino. Dr. Rado Kušej nam je pa podal „važnejše podatke o najlepših mestih Gorenje Italije“.

Spis pojasnuje lepo število krasnih slik. Marsikdo bo z zanimanjem čital, kako so začeli na Ruskem žganje kuhati, in tudi o misijonih preteklega leta bo marsikoga veselilo kaj izvedeti. Med spise je potresenih tudi nekaj malih pesmic, večje in manjše vrednosti, in proti koncu je pridejanih še nekoliko kratkočasnih dogodbic. Taka je letos ta naša najpriljubljenejša ljudska knjiga.

P. N.

Listi nabožno-slovstveni, katere je v prid „Družbi sv. Cirila in Metoda“ zbral Ivan Vrhovnik. (Knjižnica „Družbe sv. Cirila in Metoda. XIV. zvezek.) V Ljubljani 1902. Tisk J. Blasnikovih naslednikov. Str. 68. — Gospod Vrhovnik je zbral v tej knjigi pet slovstvenozgodovinskih člankov. Najprej popisuje jezuita Jerneja Basarja, ki je izdal l. 1734. svoje slovenske pridige. V njem spoznavamo svetega in delavnega misijonarja, govornika in pisatelja. L. 1738. je bil slovenski pridigar v ljubljanski stolnici. — Nato sledi življenjepis jezuita Jožefa Hasla, ki je deloval podobno kakor Basar. Bil je šolnik, načelnik „Marijinim družbam“, služboval je v sirotišču, v kaznilnici, v javnih ječah, pridigal, vodil duhovne vaje za ljudstvo itd. — V rokopisu je zapustil štiri tečaje slovenskih duhovnih vaj, ohranjen je samo tretji tečaj iz l. 1769. L. 1770. pa je izdal knjigo „Sveti post“, prevod iz latinskega po Hevenasiju. Isto leto je izdal prevod iste knjige Gašker Rupnik. Vrhovnik daje prednost Haslovemu jeziku ter ga brani tudi proti Pohlinu. — Tretji je ljubljanski duhovnik Maksimilian Redeski, ki je znan posebno po svojih nabožnih pesmah. Bil je Pohlinovec v jeziku in pisavi. Da bi bila samo vsled protireformacije izginjala narodna junaška pesem, se nam zdi neverjetno. Kajti boj protireformatorjev ni veljal epski junaški pesmi, ampak nenravni pesmi. Da bi bila „Lade in Poberina, starih slovenskih božanstev, polna narodova duša še v začetku 17. stoletja“ (str. 40.), se nam zdi pretirano, dasi priznavamo, da so bile takrat razširjene različne prazne vere v precejšnji meri. — Primerjajoča studija je „Tomaz Kempčan v slovenski obleki“. Pisatelj

nas seznanja z zgodovino in z jezikom raznih slovenskih prevodov te znane nabožne knjige. Prevedli so jo: O. Andrej Jankovič l. 1664., o. Hipolit l. 1719., Paglovic l. 1745., katerega prevod je redigiral Anton Conti l. 1778.; Janez Zalokar l. 1820., katerega prevod je popravil Bedenčič l. 1825.; mariborski bogoslovci l. 1873. in Andrej Kalan l. 1888. — Slednjič podaje pisatelj kot jezikovni zgled slovensko propoved iz l. 1755., katero je našel v rokopisu.

Početek protialkoholnega gibanja na Slovenskem. V Ljubljani. 1902. Založila „Slovenska krščansko-socialna zveza“. Tisk „Katoliške Tiskarne“. Str. 46. — Resnične so besede Gladstonove, da zahteva alkohol več žrtev, kot kuga, lakota in vojska skupaj. Doslej se je vršil boj proti pijančevanju edino le v cerkvi, a nezdrave socialne razmere so zakrivile, da ta boj ni bil le brezuspešen, ampak da se je to pogubno zlo celo razširilo v strašni meri. Zlasti kranjska dežela silno trpi vsled alkoholizma: Gospodarstvo peša, nrvnost gine, in rod nazaduje tudi fizično. Zato z veseljem pozdravljamo dejstvo, da se je zbrala odločna četa, katera izkuša omejiti to zlo. Prvi sestanek protialkoholikov je bil dne 17. septembra prošlega leta v Ljubljani. Tu so poudarjali škodljivost alkoholizma in iskali sredstev, s katerimi bi ga mogli omejiti. Oglasilo se je takoj tudi precejšnje število popolnih abstinentov. Kakor slabi zgledi najbolj razširjajo pijančevanje, tako ga naj zgledi zdržljivosti omejujejo. Ker je na svetu toliko popolnih pijancev, naj bo tudi mnogo popolnih abstinentov!

Ta prvi sestanek ni bil pripravljen, ampak samo improviziran. Zato tudi to poročilo podaje le bolj splošne podatke in nasvete. Upamo pa, da se to gibanje organizira in nam kmalu v prihodnjem poročilu pokaže kaj sadov svojega napora. „Slov. kršč.-socialna zveza“ pa si je zaslužila našo hvaležnost, ker je razširila svoje delovanje tudi na to polje.

Dr. E. L.

Odgovori na ugovore proti sv. veri.

Francosko spisal Abbé de Ségur. Prevel A. M. Samozaložba. Ponatisk iz „Zgodnje Danice“. Tisk. „Katol. Tisk.“ Dobiva se v prodajalnici „Katol. tisk. društva.“ Str. 114. — Ugovarjati je lahko, ker kdor samo nasprotuje, ne potrebuje mnogo misli. A težje je odgovarjati. Sicer ni ugovora proti katoliški veri, katerega bi ne hilo mogoče rešiti, a redkokdo zna to storiti takoj, kratko, precizno, tako da kar sapo zapre ugovarjavcu. Ségur je zbral najpogostejše ugovore proti veri ter podaje tu duhovite, kratke odgovore. Knjiga je na Francoskem in

Italijanskem postala jako popularna. Upamo, da bo tudi Slovencem dobro došla, saj — to pač smemo reči — izvorni tudi ugovori naših nasprotnikov niso. Priporočamo knjigo zlasti dijakom.

Lurški čudeži. Francosko spisal Henrik Lasér. Poslovenil Frančišek Marešič, župnik lipoglavski. Nadaljevanje in drugi zvezek bukev „Lurška Mati božja“. V Ljubljani 1902. Tisk „Katoliške Tiskarne.“ Založba prelagateljeva. Str. 463. — Zanimiva knjiga! Lasér je vesten, natančen preiskovavec. Njegova kritika sega v tajnosti fiziologije ravno tako kakor v dušeslovne globine osebe, katere popisuje. Od začetka, ko je strmeči svet poslušal z nevernim dvomom čudežne vesti o dogodkih lurških, do one dôle, ko so že neštivilne množice iz celega sveta v pestri družbi klečale okoli skale massabielske, je stal Lasér ob čudežni votlini, opazoval, zapisoval, premišljeval. Navadno se čudežni dogodki pripovedujejo tako površno, da hitro izgine njih vtisk, in da ostaja še vedno v dejstvih vrzel, skozi katero se vtihotaplja dvom. A tu je vse do zadnje pičice natančno preiskano. Hladni razum razsojevavca in vroča ljubezen do najdene resnice se spajata pri Laséru s točnostjo očividca. Zato so se njegovi spisi čudovito razširili.

Prevajavec, rajni gosp. Marešič, je slovenil počasi in z veliko skrbnostjo. To je njegovo zadnje delo. Ko je zagledala knjiga beli dan, je gledal on že svetlobo večnosti. Njegov jezik je prav poseben; izlikal si ga je z veliko natančnostjo iz ljudske govornice in primerjajoče slovenske slovnice. Natančen je do zadnje črke, krepek v slogu, trmast v pravopisu. Knjige nam ni treba priporočati: razširila se bo sama.

Dr. E. L.

HRVAŠKA.

Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva. Organ arheološkoga odjela narodnoga muzeja v Zagrebu. Nove serije svezka VI. 1902. Urednik dr. Josip Brunšmid. Leksikalna oblika, str. 258, cena 6 K. (Členi „Hrv. arheol. društva“ plačujejo na leto 4 K., a dobivajo „Vjesnik“ zastonj.) — Ko je l. 1892. ravnatelj zagrebškega arheološkega muzeja, profesor Šime Ljubić, stopil v pokoj, je prenehalo izdavanje društvenega časopisa, dokler ni začel l. 1895. izhajati enkrat na leto v prenovljeni obleki pod uredništvom sedanjega ravnatelja dr. Brunšmida. „Vjesnik“ prinaša sedaj razen strokovnih arheoloških razprav tudi manjše

zgodovinske razprave ter si je v kratkem času pridobil mnogo prijateljev in razbistril marsikatero vprašanje na polju hrvaške arheologije.

Ravnokar izišli šesti zvezek „Vjesnika“ je prav zanimiv in skrbno sestavljen. Na prvem mestu je priobčil prof. V. Klaić: „Gradju za topografiju ličko-krbavske županije v srednjem vijeku“ ter dokazal, da so bile ondi v srednjem veku sledeče „župe“ ali „knežije“: brinjska, senjska, podgorska, gacka, buška, lička, otučka, odorjanska, krbavska, unška, lapačka, nebljujska in del drežniške. Mnogo bode vsakemu čitatelju koristila Brunšmidova razprava: „Nahodjaji bakrenoga doba iz Hrvatske i Slavonije i susjednih zemalja.“ Pisatelj je naštel razne dobe v kulturnem razvitku človeškega rodu in potem bolj podrobno opisal bakreno dobo in predmete iz nje, kateri so se našli na Hrvaškem in v sosednjih deželah. V večjem številu so našli bakrenih predmetov samo na dveh krajih: v Brekinski (l. 1872.) in v Bečmenu (l. 1901.). Nadalje je isti pisatelj popisal in s slikami pojasnil zanimive „prehistorijske predmete iz srijemske županije“. Prav izviren je članek prof. dr. Jožefa Florschütza: „Stridon i Zrin“, kateri govori o rojstnem krajn sv. Hijeronima. Znano je, da se je o Stridonu mnogo pisalo; neki mislijo, da je stari Stridon ležal v Dalmaciji na Grahovem polju nad Glamočem, drugi so ga postavili v Štridovo v Medjumurju, tretji hočejo, da je stal v Sdrinju (Sdregna) v Istriji, četrti, da je bil v Štrigovu na bosenski meji, a prof. Florschütz dokazuje, da je bil v Zrinju, kjer je bil kasneje grad grofov Zrinjskih. Težko je povedati, ali je pisatelj zadel pravi kraj, vendar je njegovo dokazovanje prav zanimivo. Prof. V. Celestin je opisal v članku: „Epigrafski priloz iz Murse“ spomenike, katere so pred kratkim našli v Oseku. Učeni duhovnik dr. Luka Jelić je pa opisal „Spomenike grada Nina“ v Dalmaciji, tamkajšnjo stolno cerkev in škofijsko palačo, mestne cerkve, dvor starohrvaških kraljev in nekatere druge znamenitosti. Svoj rojstni kraj, trg Vinkovce, je proslavil dr. Brunšmid s tem, da je pod naslovom: „Colonia Aurelia Cibalae“ opisal njeno najstarejšo zgodovino, za katero je že dolgo zbiral podatke. Numizmatike zanimal bode njegov članek: „Nekoliko našašča no-

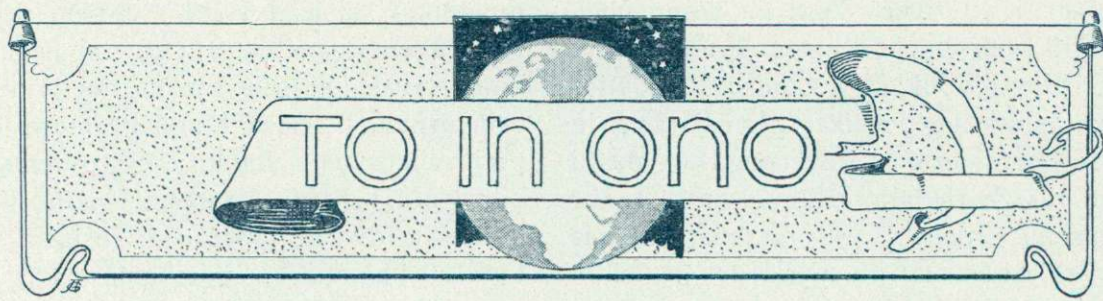
vaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji“, a za domačo cerkveno zgodovino je važen spis župnika Lj. Ivančana: „Crkva Svih Svetih u Stenjevcu“, kateri je pisatelj sam zasledil temelje. Muzejski kustos dr. V. Hoffiler je opisal: „Thračkega konjanika“, relief iz Siska, kakršnih so že mnogo našli posebno na Bolgarskem, a E. Laszowski je priobčil zgodovino: „Trga kod Ozlja.“ Manjih člankov ne omenjam, kakor tudi zanimivih izvestij muzejskih poverjenikov in prijateljev. „Vjesnik“ se ozira tudi na arheološko in zgodovinsko literaturo; moramo mu priznati, da je zares spretno in porablljivo urejen. Toplo ga priporočamo vsem prijateljem domače arheologije in zgodovine!

Janko Barlè.

Gj. Janeković: **Ulomci**. — 80, str. 142, cena 1 K. — Mlad pisatelj je stopil s to zbirko črtic prvokrat pred hrvaško občinstvo. Pozna se mu, da je mlad, vendar mu teče pero gladko, neprisiljeno in iz njegovih odlomkov utriplje vroče srce, in gleda bistro oko za lepo božjo prirodo. One črtice, katere je vzel iz prirode in v katerih je opisal prizore iz kmetiškega življenja, so se mu prav posrečile. V „Ulomku bez naslova“ je dovršeno opisal žetev in jo zasladi s kratko pripovedko starega Luka. Tu ni gostobeseden, kakor je v „Priči dušnoga dana“, katera je najdalja, a tudi najslabša v celi zbirki. Iz te pripovedke veje prav malo življenja; ona dva prijatelja sta nerazumljiva, pripovedovanje utrudljivo. To bo pisatelj gotovo kmalu tudi sam izprevidel, saj ima obilo zdravega duha, kateri se bo iznebil takih bolestnih, sanjarskih junakov v svojih povestih, katerim bi se, ko bi v resnici živeli, čudili, a jih ne bi pomilovali. Pod naslovom „Sultan“ opisuje dokaj šaljivo nekoliko dogodkov iz življenja starega ciganskega kljusetja, katerega je našel na počitnicah pri svoji babici. Tudi črtica: „O zvuku večernje pesme“ je lepa; a bila bi še lepša, ko bi bila pesem njegovega pastirja res narodna. Knjižico završuje opis potovanja v Hrvaško Primorje in na Plitvička jezera, katera je obiskal kot dijak. Pisatelju moramo priznati, da piše lahko in dobro, ter upamo, da se bomo z njim še vkratk srečali na hrvaškem književnem polju.

Janko Barlè.

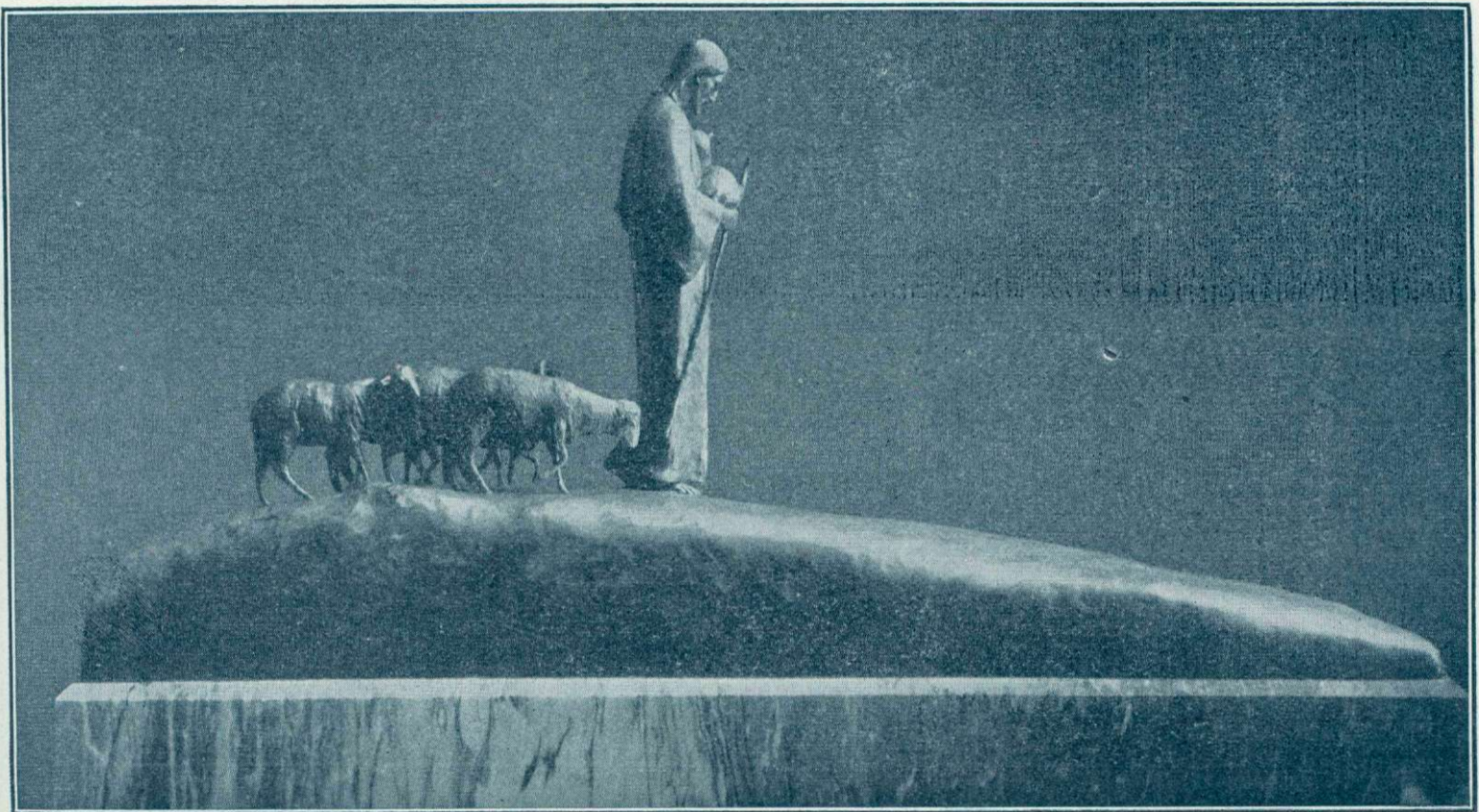

Naše slike.

„Sodoma in Gomora“ (str. 137.) slavnega poljskega slikarja Siemiradzkega (gl. „Dom in Svet“ 1902, str. 572.), katerega je prištel g. Žmitek ruskim umetnikom, ker se je med njimi izobraževal, nam kaže vso velikansko fantastično silo tega izrednega

ver Meško (str. 140.) S ponosom prinaša „Dom in Svet“ podobo tega svojega izvrstnega sotrudnika, in gotovo je bodo prav posebno veseli naši čitatelji. Iz njegovega življenja le par podatkov: Rojen je bil 28. okt. 1874 pri Sv. Tomažu ob Ormožu. Gimnazijo je študiral v Ptujju od l. 1886.—1890. ter v Celju od 1890—1894. Po treh letih bogoslovja v Mariboru

„DOBRI PASTIR.“ JUBILEJNI DAR CESARJA FRANCA JOŽEFA PAPEŽU LEONU XIII.

duha. „Življenje in efekt“, to mu je bilo geslo. Z višine pada ognjeno žveplo in z grozno, pol temno, pol ognjeno lučjo razsvetljuje strašni prizor. Zemlja se odpira, in celo mesto se pogreza v globino. Nebo in pekel sta se odprla, da skupno uničita pregrešno prebivalstvo. Poslopja se rušijo, in pod težkim kamenjem umirajo zmečkana trupla. Tuintam gledajo strti udje izpod razvalin. Še nekaj trenutkov — in vsi, ki zdaj v smrtnem strahu drvijo brez uma, nevede, kako bi se rešili — vsi bodo mahoma zdrobljeni, zasuti, požgani. Ali je mogoče bolj živo in strašno naslikati smrtno grozo? — Frančišek Ksa-

je šel v Št. Pavel k oo. benediktincem, kateri so ga hoteli poslati na univerzo študirat slavistiko. Toda ker bi bil moral do ordinacije po statutih čakati še tri leta, je že za malo tednov rajši vstopil v 4. leto bogoslovja v Celovcu, kjer je bil l. 1898. posvečen za mašnika. Potem je kapelanoval v Škocjanu in na Sv. Višarjih, bil provizor v Knezovem, v Grebinjskem Kloštru in pri sv. Danielu, kjer je zdaj (od 21. januarja 1902) župnik. — Mlad je še naš Meško (hvala Bogu!), a veliko krasnega je že ustvaril v našem slovstvu. Ni tu mesto, da bi se obširneje bavili z njegovimi deli. V „Katoliškem Obzorniku“ l. 1900. je

pod zaglavjem „Za novimi cilji“ spisal lepo, obširno studijo o njem Fr. Ks. Grivec. Tudi mi bomo imeli še priliko, govoriti podrobneje o njegovih umotvorih, katere karakterizuje globokost v zamisli, čudovito-umetna tehnika, slikovita plastika, pesniški slog in krasen, nad vse bogat jezik . . . Ne daj Bog, da bi umetnik Meško res že gledal odprt svoj grob, kakor to pravi v denašnji črtici . . . Bil bi tedaj ves naš narod tisti človek, ki bi stal ob njegovem grobu in plakal . . . — „Pllaščanica“ pomenja v ruskem jeziku mrtvaški prt. Slika V. Vasnecova, katero vidijo naši čitatelji na strani 153., nam kaže Jezusa, ležečega na mrtvaškem prt. Koliko nežnosti, koliko verskega duha je v tej sliki! Rusko cerkveno slikarstvo se dolgo ni moglo razviti, ker je bilo vklenjeno v spone bizantskega okornega formalizma. Kakor je zahtevala starodavna tradicija, ravno tako in prav nič drugače se je smelo in moralo slikati. Ko je na zapadu katoliško slikarstvo svobodno procvitalo, so bili ruski razkolni slikarji navezani še vedno na čudno zarisane, mnogokrat anatomske in zgodovinsko napačne, umetniško pa nazadnjaške oblike. Vasnecov je znal tega starega tradicionalnega ruskega duha združiti z moderno tehniko. Mehko sanjavost ruskega značaja in njega globoko vernost je kot pravi umetnik uvedel v rusko cerkveno slikarstvo. Kdorkoli pogleda našo sliko, mora priznati, da se mu je to izredno posrečilo. Zgoraj v voglih vidite znake štirih evangelistov, spodaj pa plakata dva angela. V okviru so spojeni motivi iz ruske narodne ornamentike z verskimi znaki, na širokem pasu so z umetno stilizirano cirilico napisani izreki iz svetega pisma. In v sliki sami — kakih obrazi! Vsa čuvstva od najstrastnejše bolesti do mirne molitve in do nebeškega miru je izrazil slikar na teh obrazih. — „Pogreb v Rusiji“ (str. 168—169.) Umrli je. Naložili so krsto na voz, da jo popeljejo k župni cerkvi in pokopljejo mrliča. A čujte tuljenje lačnih volkov! Izza grmovja se pripodi cela tolpa in naskoči voz. Pogrebci morajo braniti svoje lastno življenje. Strelj pokajo, in tuintam se zvali gladen volk na sneženo pot . . . — „Dobri pastir“ (str. 185.) Letos praznuje Leon XIII. šestdesetletnico svojega škofovanja, petdesetletnico kardinalstva in petindvajsetletnico papeževanja. Tudi mnogo Slovencev se je šlo poklonit svetemu Očetu ob tej priložnosti. Slavnost papeževih jubilejev pa je nagnila tudi avstrijskega cesarja Franca Jožefa, da izkaže z dragocenim darilom svojo vdanost duhovnemu vladarju na stolici sv. Petra. Lepo in pomenljivo darilo je to: Na visokem, sicer silno dragocenem, a čisto preprostem podstavu stoji skupina „dobrega pastirja“ in poslušnih ovčic, ki gredo za njim. Plemenit mir je razlit nad celo skupino. Res, cesarsko darilo!

Dr. Karla Štreklja, profesorja slavistike v Gradcu, je imenovala „Russkaja Imperatorskaja Akademija Nauk“ za dopisujočega člana.

Fran Naval - Pogačnik. Eden onih slovenskih umetnikov, ki je dosegel svetovno priznanje, je naš rojak Fran Pogačnik, kot operni pevec znan z imenom Naval. Letošnja sezona mu je prinesla velikanskih uspehov. Rojen Ljubljančan, se je posvetil najprej učiteljskemu stanu, a njegov krasni tenor mu je odprl pot v hram glasbene umetnosti. Že kot član dunajske dvorne opere je dosegel velike uspehe. Letošnje umetniško potovanje pa je bilo zanj nad vse častno. Na švedskem in rumunskem dvoru je očaral poslušalstvo in dobil od vladarjev visoka odlikovanja. A njegovo slovansko srce je užilo največ odkritega priznanja v zlati Pragi, kjer ga je češko

Fran Naval-Pogačnik,
slovenski operni pevec.

občinstvo obsipalo z dokazi priznanja in ljubezni. Tudi v Kijevu in v Moskvi so Rusi navdušeno priznali njegovo visoko umetnost.

Arhitekt Jožef Plečnik, naš rojak-Ljubljančan, je dobil od dunajske „Leonove družbe“ v dogovoru s c. kr. ministrstvom za uk in bogočastje prvo nagrado za načrt božjega groba.

Domača umetnost. Gosp. A. Koželj je razstavil ženski portret. Gdčna Kobilca je izgotovila od škofa Strossmayerja naročeno sliko za mestno dvorano v Ljubljani.

Frančišek Marešič,
župnik in slovenski pisatelj.

Frančišek Marešič je bil eden onih mož, ki ga spoštujemo, če ga poznamo, vzljubimo, če ž njim govorimo, čislamo, če nam je znana njegova delavnost, ga želimo posnemati, če vidimo njegov značaj.

Ta mož je prvič zajokal na svetu dne 26. novembra l. 1846. v Kostanjevici na Dolenjskem. Stariši mu niso mogli rezati ravno velikih kosov, zakaj bogatini niso bili. V svojih prvih letih je pasel konje po kostanjeviških planjavah. Bil je čvrst deček. Rad je pravil, kako je celo k božični polnočnici šel bos, ker mu stariši niso mogli napraviti potrebnega obuvala. Da se mu njegovi tovariši niso smejali, je šel na kor, kjer je v mrazu privzdignil zdaj eno nogo zdaj drugo, da se je nekoliko ogrel.

Že v otroških letih ga je veselila knjiga, zato so ga spravili v šolo v Novo mesto. Kot dijak se je odlikoval. Po izvrstno končani maturi je vstopil v ljubljansko bogoslovnico in bil v mašnika posvečen dne 31. julija 1871. Edina podpora v njegovem dijaškem in bogoslovnem življenju mu je bil njegov stric Marešič, duhovnik na Šmarni gori. Pa tudi ta podpora fje bila precej pičila. Saj je moral iti še kot bogoslovec v trdi zimi k svojemu stricu na Šmarno goro v samem poletnem svršniku. Na tej gori, v Marijinem svetišču, je bral tudi novo mašo, kakor je dejal, pri dveh svečah in brez petja. Trda mu je šla.

Prva njegova kapelanijska služba je bila pri Svetem Duhu na Dolenjskem. Ko je šel na svoje prvo mesto, je pač lahko dejal: „Omnia mea mecum porto!“ Vso svojo imovino je imel zavezano v dveh višnjevih rutah; tamošnji župnik pa mu je posodil eno mizico in en stol. Te trde razmere so v njem zlikale tudi trd, resen značaj, ki ni poznal omahljivosti. K tej resnosti njegovi je pač gotovo mnogo pripomogla tudi bolezen, ki ga je v presledkih mučila malodane vse življenje: želodčni katar, ki mu je v poznejših izcimkih tudi vzel življenje. Morda bi bil že davno počival pod rušo, da ga ni rešil slavni škocijanski zdravnik Pavel Varavn, kateremu je potem iz hvaležnosti posvetil svoje lepo delo „Lurška Mati božja“. Pozneje je služboval kot kapelan v Šmihelu pri Novem mestu, na Brezovici, v Šent Vidu nad Ljubljano, v Višnji gori in v Sostrem, odkoder je šel za župnika na Lipoglav, kjer je umrl dne 10. decembra 1901.

Na Lipoglavem je Marešič služboval dvanajst let. Kaj je bil Marešič ljudstvu kot duhovnik, mi ni treba na široko popisovati; dovolj bo, če pokažem iz večera njegovega življenja eno samo epizodo. Nekaj tednov pred svojo smrtjo je stopil v pokoj. Ko je čutil, da ne bo več dolgo, je hotel iti v Ljubljano v bolnico, da bi tam počakal smrti. Ko to izve ljudstvo, se zbere dvanajst mož, in gredó k Marešiču s prošnjo, naj jih ne zapusti. Marešič jim je od-

govoril: „Če ste mi tako vdani, naj pride vas dvanajstero pome, da me prinesete mrtvega nazaj v svojo sredo.“ Tu se je pokazala v vsi luči ona ljubezenska vez, katero pozna malokdo v današnjem sebičnem svetu. A Marešič je to ljubezen zaslužil.

Slavno je tudi Marešičevo pero. Že kot bogoslovec je pod različnimi psevdonimi spisal marsikak sestavek v domači semeniški list „Lipica“, katero je tudi dalje časa urejeval. Tudi časniki, posebno „Novice“, so prinesle marsikaj izpod njegovega mladega peresa pod imenom „Kostanjeviška muha“. Kot kaplan pa je spisal več premišljenih in duhovitih polemiških člankov, katere je pošiljal v „Slovenca“ s podpisom „Kaulus“ in s katerimi je odgovarjal na nasprotne članke v „Narodu“, pod kojimi je bil podpisan neki „Saulus“. Novinarji so s silnim zanimanjem brali te Marešičeve bistre članke, ki so bili pravi odsev njegovih bistrh oči. Pozneje pa je polemiko popustil, zakaj razburjanje je slabo vplivalo na njegovo rahlo zdravje.

Lotil se je mirnejšega dela, intenzivno je študiral slovanske jezike, poslovenil več krajših čeških povesti, posebno spisov Václava Kosmáka, in pozneje ocenjeval slovansko slovstvo v „Dom in Svetu“.

Pri vsem tem pa moramo reči, da je bil Marešič zlasti nabožen pisatelj. Sestavil je več molitvenikov „za dečke“, „za deklice“, znan pa je zlasti „Molitenik za dijake“. Zaslovel je po svojem prevodu Lasérjeve knjige „Notre-Dame de Lourdes“ — „Lurška Mati božja“, ki je po Francoskem delala upravičudeže v izpreobrnjenjih, pri nas pa je vsaj marsikomu potrdila versko prepričanje. Na Francoskem je doživela ta znamenita knjiga v prvih sedmih letih (nekako do l. 1881.) 142 izdaj, in danes je predstavljena skoro v vse moderne jezike, da, celo v arabščino. Tudi po Slovenskem se je malo knjig bralo s tako vnemo in tolikim zanimanjem, kakor ravno ta Marešičev prevod. Tudi Lasér sam je prosil Marešiča, naj mu pošlje dva izvoda svoje prestave, kar je le-ta storil. In sedaj sta tisti dve slovenski knjigi v neki znameniti pariški knjižnici.

Pozneje je Marešič to tvarino še enkrat predelal in jo izdal kot šmarnični „Lurški majnik“, ki ima v svoji stroki malo zanimivejšega. Pri tem se je nekoliko naslanjal na francosko knjigo „Mois de Marie de Notre-Dame de Lourdes“, ki jo je tudi spisal slavni pariški jurist Henrik Lasér in ki je bila v prvih sedmih letih izdana v francoščini nad štiri-desetkrat.

Ob Marešičevi smrti pa se je tiskalo nadaljevanje „Lurške Matere božje“, katero je tudi Marešič poslovenil, pod naslovom „Lurški čudeži“. To knjigo bi bil srčno rad videl dotiskano. Delal jo je v manjših presledkih celih dvanajst let na Lipoglavem. Pisal je in popravljal v svoji bolezni tako marljivo, da bi bil lahko dejal, kakor Montesquieu, o svojih spisih: „Preberete jih lahko v nekoliko urah, pa zagotovim vas, da sem imel ž njimi dela do osivelosti.“

Cele knjige ni videl tiskane, zakaj Bog je hotel, da je prej zatisnil svoje oko, in da naj delo, katero je on započel, vendar končajo drugi. Koncem lanskega leta smo dobili „Lurške čudeže“ dotiskane v roke. Lep nagroben spomenik!

Marešič pa je bil tudi marljiv jezikoslovec. Kdor bi pregledal njegove slovarje — stare in nove, kako je malone vsaka beseda opremljena z opazkami, bi moral dejati: Marešič je bil železno priden in marljiv. In tak je tudi bil. Dopisoval je z vsemi znamenitejšimi jezikoslovci. Izvrstno je znal francosko, laško mu ni bilo tuje, Shakespearea je bral v izvorniku, slovanske jezike pa je znal vse, tudi staro-slovenščino. Bil je marljiv nabiratelj narodnega blaga. Nekaj zbirk je priobčil v „Dom in Svetu“, v rokopisu pa je imel cele knjige narodnih izrazov,

Fr. Marešič.

katere si je skrbno zapisoval, občujoč s preprostim ljudstvom. Če je šel v kako hišo, je imel navadno pri sebi svinčnik in papir, in če je v pogovoru zasledil kako zanimivo besedo, jo je hitro zabeležil. Valjavčevo delo „Prinos k naglasu“ je preštudiral kakor malokdo. Škrabčevih „platnic“ je vedno komaj čakal. — V knjigi je Marešič živel, zato je bila tudi njegova knjižnica, da si jo moral občudovati. Bil je Marešič mož, kakršni so bili v dōbi, ko se je jela živahno probujati slovenska narodnost.

Resne razmere, resno delo in povrhu še bolezen so ga skovale v jeklen značaj. Njegova beseda je bila modra, previdna, premišljena. Govoril ni mnogo, a kar je govoril, je bilo jedro. Ako si ž njim občeval, ti je imponiral, spoštoval si ga, in iz tega spoštovanja se ti je morala roditi do njega ljubezen.

V tem možatem značaju je počivalo milo srce. Rad je pomagal ubogemu, če pa je bil pomoči potreben dijak, je bila njegova roka gotovo široko odprta. Ves je gorel za nove katoliške zavode v Šent Vidu, kjer je nekoč kapelanoval. Pozabil jih ni ob svoji smrti.

Slave Marešič na svetu nikdar ni iskal, zato pa zasluži, da mu jo damo mi, ki uživamo njegovo delo!

Anton Skubic.

Dr. Stjepan Ilijašević.

„Čas se je odmaknil, in tudi meni bo kmalu udarila ura, da ležem v grob. Toda ne bode mi težko, ker vidim, da bode v vas, ki ste zbrani okoli mene, živel oni duh, plamtela ona ideja, za katero sem dihal in živel celo svoje življenje.“

Tako je Nestor naših slavnih Ilircev, varaždinski prošt dr. Stjepan Ilijašević govoril združenim hrvaškimi narodnim zastopnikom pred desetimi leti. Dne 2. januarja letos je res legel v grob kot devetinosemdesetleten starček.

Rojen je bil na novega leta dan 1814 v Oriovcu. Bogoslovne nauke je dovršil v Budim-Pešti, kjer se je seznanil s Strossmayerjem, Topolovićem in drugimi hrvaškimi domoljubi, ter l. 1836. dosegel bogoslovni doktorat in bil posvečen v mašnika. Pod zagrebškim škofom Alagovićem je bil ceremoniar in podbilježnik, pod Haulikom pa bilježnik skozi devet let. L. 1843. je bil imenovan za veroučitelja in pridigarja na kr. akademiji v Zagrebu, potem pa za profesorja bogoslovja v semenišču. Ban Jelačić ga je že l. 1849. imenoval za svētnika v cerkvenih zadevah pri tedanjem banskem svetu, a kmalu je šel na Jelačićevo priporočilo kot hrvaški zaupnik v učno ministristvo na Dunaj. Tu so ga leta 1851. imenovali za c. kr. šolskega svetnika in nadzornika realnih in ljudskih šol v Zagrebu. Takrat je vlada z vso silo germanizirala na Hrvaškem, in Ilijašević je imel jako težke boje ž njo. Ker se ni mogel sprijazniti s ponemčujočimi vladnimi nakanami, se je zahvalil za uradne časti ter bil imenovan za kanonika čazmanskega kaptola v Varaždinu.

Velike zasluge ima dr. Ilijašević za hrvaško šolstvo. S modro svojo besedo in s premišljenim delovanjem je položil temelj hrvaški narodni prosveti; te zasluge ostanejo v hrvaškem narodu nepozabljive. Po njegovem trudu sta bili osnovani realki v Zagrebu in Varaždinu.

Za ljudske šole je napisal sledeče knjige: „Obuka malenih, ili katehetika za porabu učiteljem i svećenikom“ (Zagreb, 1850). „Pismovnik“ (Trst, 1851 in Dunaj, 1857), „Obrana obuke malenih“ (Zagreb, 1850) i „Čitanka za 2. razred viših pučkih učiona“ (Dunaj, 1855), ki se je posebno odlikovala s svojim lepim in pravilnim jezikom in z dovršeno obliko.

Dr. Ilijašević je bil od svojih mladih let velik prijatelj pesništva, posebno vzvišene in didaktične smeri. Njegove prve pesmi so bile prigodne v latinskem jeziku, kakor je bilo tedaj v navadi časa. Prvo pesem je zložil l. 1829. v slovo svojim sodrugom z gimnazije požeške, a l. 1835. je kot bogoslovec v peštanskem semenišču priobčil latinsko žalostinko v spomin smrti cesarja Franca I.

Ko je začel Ljudevit Gaj buditi hrvaški narod, se mu je precej izpočetka pridružil tudi Ilijašević z vso gorečnostjo mladega rodoljuba. Začel je zlagati pesmi v hrvaškem jeziku ter jih dal tiskati v raznih časopisih. Kasneje so prišle na svetlo v štirih zvezkih: „Izabrane pjesme“ (Zagreb, 1876), „Nove pjesme“ (Zagreb, 1876), „Šala i satira“ (Zagreb, 1892) in „Zimzelen“ (Zagreb, 1901).

V prvi zbirki je posnemal Ilijašević klasične rimske pesnike, katere je natančno poznal. Te pesmi so zložene v raznih verzih; hotel je z njimi dokazati, da se z ozirom na naglas v hrvaškem jeziku more rabiti klasična mera, ki posebno odgovarja ilirskemu navdušenju.

Ilijašević je bil kot pesnik in pisatelj v zvezi z vsemi odličnejšimi hrvaškimi pesniki in književniki; posebni prijatelji so mu bili Pavel Stos, Vjekoslav Babukić, Matija Topolović, Anton Mažuranić, Vladislav Vežić, in pred vsemi Peter Preradović, s katerim si je mnogo dopisoval. Preradović, Vežić in Ilijašević so se večkrat sešli v Varaždinu, kjer so izkresali marsikatero koristno in narodno osnovo.

Ko so vrnilo ustavo tudi Hrvatom, so ga poklicali med prvake hrvaškega naroda leta 1860. za bansko konferencijo. Tu je živo deloval na to, da se podelé Hrvatom vse stare pravice na narodni podlagi. L. 1861. je zastopal svoj kaptol v saboru, a kasneje je zopet sodeloval v banskih konferencah l. 1866. in 1868.

Pokojni dr. Ilijašević je bil poln idealizma ter je čvrsto veroval v zmago hrvaške narodne stvari. Ta idealizem ga je spremljeval od zgodnje mladosti in mu bil trajni sodrug pri njegovem delovanju do roba hladnega groba. Ní bilo v celi Hrvaški narodnega in prosvetnega podjetja, kateremu ne bi bil on pomagal bodisi duševno ali pa gmotno. Hrvatje so mu priredili krasen pogreb. Na grobu sta doktor Avgust Harambašić v imenu „Matice Hrvatske“ in Milan Grlović v imenu „Društva hrvatskih književnika“ proslavljala njegove zasluge.

„Jugoslavenska akademija“ je izbrala za prvega tajnika dr. Fr. Vrbanića, za arhivarja Tadija Smičiklasa, za knjižničarja dr. Avgusta Musića. Predsednik je T. Smičiklas, drugi tajnik dr. Fr. pl. Marković. Za častnega člana je izbrala pesnika fra Grga Martića, za dopisnika pa prof. dr. Luka Jelića.

„Slavjanski Glas“ se imenuje nov bolgarski časopis, ki izhaja vsakega četrta leta ter objavlja razprave o medsebojnem razmerju raznih slovanskih narodov. Urejuje ga S. S. Bobčev, znani bolgarski publicist, kateri izdaja že jako razširjeno „Bolgarsko Sbirko“. Med sodrugniki sta tudi znani pesnik Ivan Vazov in lingvist prof. Conev.

„Manes“, društvo čeških umetnikov, katero je s svojo razstavo v dunajskem „Hagenbundu“ doseglo veliko umetniško zmago, so pozvali Poljaki, da razstavi svoja dela tudi v Krakovu in v Varšavi.

Češko gledišče v Brnu. Med tem, ko je „Narodní divadlo“ v Pragi slavilo svojo štiridesetletnico, se je začelo med moravskimi Čehi živahno gibanje za ustanovitev češkega gledišča v Brnu. Denarne zbirke so takoj izpočetka dosegle že precejšnje vsote.

Praga se zdaj hitro modernizira. V Starem mestu je zopet izginila hiša Grönnova poleg „radnice“ in stare utrdbe padajo druga za drugo. Pri tem pa skrbe Čehi, da se zgovovinski značaj praškega mesta ohrani vsaj v popisih in slikah. Fr. Ad. Šubert je v „Máju“ popisal „Valdštynské náměstí“, dr. Luboš Jeřábek je objavil v „Lumíru“ „Pražské pohledy“ in bo izdal knjižico o starem mestu.

Ostanke J. Kollárja, pesnika „Slavy dcere“ bodo prenesli z Dunaja v Prago. Mestna občina praška je sklenila, da bo poravnala vse stroške za prenešenje. Vnukinji Kollárjevi, gdčni. Ljudmila in Frida Schellenbergovi v Weimarju, sta že privolili v to, in kmalu bo ležal Kollár poleg Šafařika, kamor prenesó tudi Palackega iz Lobkovic.

K. A. Kocor. V Lužici so slavili prošli mesec 80letnico prvega lužiškega skladatelja K. A. Kocora. Največ zaslug si je pridobil z nabiranjem narodnih pesmi.

Nova zgradba češke slikarske akademije. Utemeljitelji češke slikarske umetnosti so bili vzgojeni v temnih prostorih starega „Klementina“. Od tam se je preselila umetniška šola v nepraktično zgradbo na Rejdišti. Zdaj pa je dogotovljena krasna in veličastna palača na Letni v Pragi, polna svetlobe, prirejana z vsemi novodobnimi tehničnimi pripomočki.

Češki pesnik Jaroslav Vrchlický je praznoval dné 17. febr. petdesetletnico svojega rojstva. Čehi so proslavili ta dan z izrednimi literarnimi slovesnostmi. Vrchlický je pesnik ogromne tvorne sile. Njegovi zbrani spisi obsegajo danes že knjižnico 180 zvezkov. On je kot lirik jako refleksiven, krepak epik, umeten dramatik, poleg tega pa izvrsten prelagatelj iz svetovnih literatur: iz italijanščine, francoščine in španščine. Bivanje v Italiji ga je, kakor nekaj Gotheja, nagnilo k antiki in k renesanci. Tega duha je zanesel v češko slovstvo z njegovimi dobrimi in slabimi stranmi. Čeh — Vrchlický — Zeyer — to je triumvirat, ki vlada v moderni češki književnosti. Vrchlický obdeluje mnogokrat verske in modro-

slovne nazore. Nagnil se je najprej na pesimistično stran Schopenhauerjevo, a postal pozneje s Hugonom panteist in pozneje naturalist, a se zopet vrnil k pesimistični strani. Stalnih verskih in modroslovnih nazorov sploh nima. Povsod vidi le poezijo. Zdaj se zamisli v vero starega puščavnika, zdaj slavi duha vnebokipeče gotike, a kmalu živi zopet v starem poganstvu, slavi nagoto, obožuje prirodo, fantazira o bajeslovju in se naslaja ob erotiki. Sijajna pesniška oblika Vrchlickega je bila zmagonosni prapor, za katerim je šla vsa mlajša generacija. Ozrli se bomo še natančneje na dela tega znamenitega pesnika.

Eliza Orzeszkowa.

Med najslavnejšimi literarnimi imeni poljskimi se slavi ime Elize Orzeszkowe. Rojena je bila l. 1843. v Milkowszczyzni pri Grodnu. Oče ji je zgodaj umrl, in dali so deklico v samostanski penzionat, kjer je dobila vzgojo in pouk. Šestnajst let staro so omožili z bogatim posestnikom, s katerim pa ni imela sreče. Kmalu udovela, se je stalno naselila v Grodnu ter popolnoma posvetila pisateljstvu.

L. 1879. je ustanovila v Vilni knjigarno, a kmalu ji jo je ruska vlada zaprla in ustavila trgovino s knjigami. Takrat so na Ruskem z vsemi silami hoteli potlačiti zburjenje narodne zavesti poljske. Pisateljico so postavili celo pod policijsko nadzorstvo. Vendar so se njeni spisi silno priljubili poljskemu ljudstvu, in danes so svetovno znani.

Svoj prvi spis je priobčila že leta 1866. v „Tygodniku illustrowanem“. Prvi večji roman „Ostatnia miłość“ je izšel leta 1868. Odslej je Eliza natančno proučevala socialno življenje poljsko, katero je mojstrsko opisala v povestih „Dziurdziowe“ (1885) in „Cham“ (1888). Izmed mnogoštevilnih književnih del Elize Orzeszkowe omenimo posebno: „Eli Makower“ (1875), „Rodzina Brochwiczów“ (1876), „Meir Ezofowicz“ (1878), „Z różnych sfer“ (1881 — 1882), „Sylwek cmentarnyk“, „Widma“ (1881), „Nad Niemrem“ (1888), „Ascetka“, „Bene nati“ (1892), „Dwa bieguny“ (1893), „Australczyk“ (1895), „Melancholicy“, „Pieśń przerwana“ (1896), „Iskry“ (1898), „Argonauci“ (1903) in „Chwile“, zbirka najnovejših novel.

Spisi Elize Orzeszkowe se danes prelagajo na vse jezike, celo v hebrejščino. Poleg Sienkiewicza in Tetmajerja jo štejejo med prve sedanje pisateljske sile poljskega naroda.

Koliko knjig so izdali lani Poljaki. Lansko leto je izšlo 1716 poljskih knjig in brošur brez zapisnikov, cenikov itd. Zabavnih spisov so izdali Poljaki 358, med njimi 118 izvirnih romanov in povesti in 64 preloženih, 100 pesniških zbirk, 76 dramskih iger. Bogoslovnih in nabožnih knjig je izšlo 176, matematičnih, prirodoslovnih 116, zdravilskih 111, mladinskih 90, publicističnih 81, ljudskih 24, kole-

darjev in praktičnih spisov 140. Največ knjig je izšlo v Varšavi, ki je zdaj središče poljskega literarnega življenja. V Lvovu in Krakovu je lani izšlo primeroma manj knjig Ameriški Poljaki, katerih je do 1 1/2 milijona, v književnosti le neznatno delujejo.

Slovenci na severu. Kakor znano, se imenujejo Slovaki „Slovence“ in svoj jezik „slovenski“. Da bi nas ločili od Slovakov, imenujejo Čehi nas „Slovince“. A „Slovinci“ so tudi visoko zgoraj na severnem Nemškem pod prusko vlado. Štefan Ramušt, zaslužni preiskovavec Kašubov, je izdal nedavno statistiko kašubskega naroda v severnem Pomeranskem, in tu pripoveduje, da se imenujejo Slovani v gardenskem in smoldzinskem okraju „Slovince“, svoje narečje pa „slovinski jazyk“. Prvič se nahaja to ime na nekem katekizmu iz l. 1586., v katerem pravi izdajatelj Krofej, da je preložen „w Wándalski ábo Słowięski, to iestá z Niemieckiego jazyká w Słowięski wystáwion y ná jáwnosc wydan“. V knjigah Floriana Cejnova pomenja „slovinski jezik“ isto, kar kašubski jezik, ne le v Pomeraniji, ampak sploh po zapadnem Pruskem. V svoji slovnici piše (str. 75.): „Kašébi je naše přezvistko, chtère poelscí kanonik Bogufal v Poznańu dlô nas véméslêť, ale Slovince je naša, starodôvnô, pravdzévô nazva, jak mé są samy ješ poedzisdzień nazévômé“. To se pravi po naše: „Kašubi“ je naš priimek, katerega si je poljski kanonik Bogufal v Poznanju za nas izmislil, a „Slovinci“ je naše starodavno, pravo ime, kakor se mi sami še danes nazivamo.“ Temu nasproti trdi Ramušt, da je ime „Slovenci“ v rabi samo v imenovanih dveh okrajih. Tudi Hilferding je tega mnenja. Pač pa imenujejo v Luneburškem Wendlandu ljudje svoj jezik tudi „slüvenstji“, kar je pač isto, kar „slovenski“. Vseh Slovincev-Kašubov skupaj našteva Ramušt 13.880 (8424 katoličanov in 5560 protestantov). Iz navedenih zgledov se vidi, da je njihov jezik najbolj podoben poljščini.

Dr. E. L.

Vasilij Andrejevič Žukovskij.

Dne 7. aprila 1852. je umrl v Peterburgu ruski pesnik in pisatelj Žukovskij, katerega smo že omenili, ko smo se spominjali 50 letnice smrti Gogoljeve. Žukovskega sicer ne smemo prištevati k zvezdam prve veličine v ruski literaturi, vendar je po svojem značaju, po svojih zvezah z visokimi krogi in po svojem pisateljskem delovanju, zlasti kot prelagatelj angleških in nemških klasikov, znamenit v ruskem slovstvu in v ruski zgodovini, posebno še kot odgojitelj cara Aleksandra II. Osvoboditelja. Mladost njegova je bila temna. Kot nezakonsko dete je pogrešal one toplote in svetlobe, ki otroku dohaja po očetu in materi v srce, in tega vse življenje ni mogel pozabiti. V družinskem življenju ni imel sreče. Neveste,

ki si jo je izbral — bila je vnukinja njegovega očeta, ni mogel spremi pred oltar, ker tega ni dovolila njena mati. Pozno v starosti pa se je oženil z deklico štirideset let mlajšo od sebe. Jasno je, da tudi sedaj ni mogel biti posebno srečen, zlasti ker je bil silno mehkega in čutečega srca; toda kar si je naložil, je junaško nosil, išoč v molitvi in potrpežljivosti srčnosti in moči in trdno zaupajoč, da previdnost božja vse prav vlada, ravnal se je po svoji devizi: „Vse v žizni — k velikomu sredstvo!“ Vse v življenju je sredstvo k velikemu, o čemur pa odločuje Največji in Najvišji.

Pesniti je začel že zelo zgodaj in kot 12-leten deček je spisal dramo „Kamiel, ili osvoboždenije Rima“. Izmed mnogih elegij in balad, ki jih je zložil, je omeniti zlasti: „Seljskoje kladbišče“, „Ljudmila“, „Svjetlana“, in „Majskoje utro“; najboljše delo njegovo pa je brez dvojbe pesem „Pěvec vo staně ruskikh vojinov“, ki jo je zložil pred bitko pri Tarutinu. Še bolj, kakor z lastnimi proizvodi, je povzdignil rusko slovstvo z izbornimi prevodi, ki jih je izvršil po delih najraznovrstnejših pisateljev svetovnega slovstva; prevajal je iz Byrona, Scotta, Graya, Homerja, Vergilija, Rousseaua, Chateaubrianda, Kotzebuea, Halma, Wielanda, največ pa iz Schillerja in Göttheja, ki sta mu segala izmed vseh drugih najbolj v srce.

Žukovskega smemo imenovati prvega ruskega romantika: s svojimi deli je razdrobil zastarelo stavbo mrzlega klasicizma, ki se je takrat šopiril po Rusiji in držal v sponah rusko slovstvo, da se ni moglo svobodno razvijati dalje; ž njim je sekal pot, po kateri so stopali drugi ruski literatje naprej, in žetev, ki jo je sejal, ni mogla boljše obroditi, kakor v Puškinu in Lermontovu. — Iz vseh njegovih pesmi odseva blaga, z lahno melanholijsko nadahnjena duša; v svojih delih ne proslavlja nikdar propalosti, marveč zbira le to, kar je najlepše; njemu sta življenje in poezija isto. A tudi v formalnem oziru pomenjajo njegove pesnitve velik napredek, kajti odlikujejo se po blagoglasju in krasoti jezika, kakršnega ni dobiti pred njim v ruskem slovstvu.

Ob času, ko je Napoleon nameraval zadati Rusiji smrtni udarec, tedaj je vzplamtel tudi v srcu Žukovskega plamen domoljubja. V pesmih je vnel narod za boj proti francoskemu nasilniku in tudi sam je prijel za orožje. Celo carica je čitala te njegove pesmi. Opozorile so jo nanj, da ga je po srečno dokončani usodni vojni z Napoleonom poklicala na dvor, kjer je kmalu dobil nalog vzgajati prestolonaslednika. To važno postojanko je Žukovskij vestno izrabil ne sebi, tembolj pa Rusiji v slavo in v korist vseh, ki so se nanj obračali. V tem času se je tudi seznanil z Gogoljem in ga rešil propada. Na dvoru, kjer so tedaj večinoma govorili le francosko, je bil glasitelj lepote ruskega jezika ter se je trudil, da so ga praktično oveljavili na ruskem dvoru. Posebno važen vpliv je imel kot vzgojitelj velikega kneza

prestolonaslednika. Kot tak je mnogo potoval ter proučeval razne vzgojeslovce, posebno Pestalozzi-ja, da bi si napravil jasen in bogat načrt za vzgojevanje velikega kneza Aleksandra. To svojo nalogo je smatral Žukovskij za zelo vestno in važno; prepričan je bil, da bo vzgoja mnogo vplivala na poznejšega vladarja. Trudil se je posebno zato, da bi pri tej vzgoji ne bile prve vojaške vaje, marveč blaženje srca. Človekoljubje je hotel vcepiti Žukovskij velikemu knezu v srce in zato ga je na raznih potih večkrat tudi spravljaj v najožjo dotiko z ruskim narodom. Poznejši dogodki in vlada Aleksandra Osvoboditelja spričuje jasno, da je to delo Žukovskega bilo blagoslovljeno z lepimi uspehi. — Malo dni pred smrtjo je naročil svoji hčerki: „Pojdi in povej materi, da jaz plovem v ladji in da ji pošljem prvega goloba — svojo vero; drugi moj golob je — trpljenje, ki premine z menoj.“ — „Žukovskij“, piše „Žurnal dlja vseh“, „je veroval, ljubil in razumel vdejestvovati svojo ljubav ne samo v pesniški besedi, marveč tudi v življenju. V velikih preosnovah, katere je Rusija doživela za carstvanja Aleksandra II., je vel duh Žukovskega, njegovega vzgojitelja, plemenitega idealista in delavnega kristjana.“

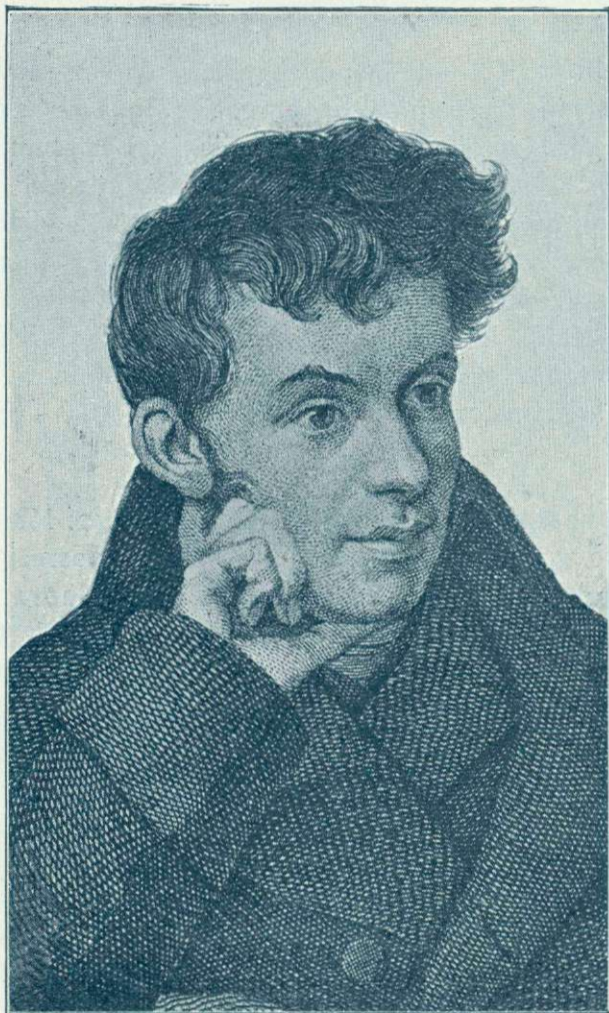
—n.

Dvestoletnica ruskega časnikarstva. Mnogo nad so gojili ruski časnikarji, da se jim posreči ob slovesni dvestoletnici ruskega časnikarstva povzdigniti glas za svobodo tiska. V zapadni Evropi je tisk v marsikaterem oziru prost do skrajnosti — bolj, nego je prav — v Rusiji pa čuva nad njim še vedno absolutistična cenzura. Časnikarji so nameravali pri banketu skleniti tako svobodomiselnostno izjavo. A ko je vlada izvedela za to nakano, jim je najostreje prepovedala vsako politično izjavo. Zato se je tudi vnema za proslavo precej ohladila. Dne 20. januarja je bilo slovesno časnikarsko zborovanje v Odesi. Tam so si časnikarji že sezidali velik dom za stare in onemogle časnikarje („Ubêžišče nemoščnih tružennikov pečati imeni A. S. Puškina“), in tu so zborovali pod predsedstvom P. A. Zelenega. Politične izjave niso sklenile nobene, pač pa so — brzojavno izrazili svojo vdanost častnemu članu odeškega pisateljskega društva, velikemu knezu Konstantinu Konstantinoviču . . .

Nikolaj Aleksejevič Nekrasov (1822—1876). Dne 27. decembra se je izpolnila prva petindvajsetletnica po smrti tega pesnika, katerega struna je pevala žalost, obup in maščevanje. Trpki spomini na otroško dōbo in težki boji za obstanek v mladeniških letih, katera so mu potekala deloma v pesniškem sanjarstvu, deloma v vsakdanji službi dnevnega časnikarstva — vse to se je družilo v njegovem značaju v grenko in temno nezadovoljnost. Potomec plemenite in nekdanj bogate rodbine, je videl sužniško življenje ruskega ljudstva, kot mladenič je pa v mestu

živel proletarsko življenje gladu in ponižanja. Zato pa je postal tudi pesnik proletarcev in ljudske nezadovoljnosti. Ta tendenca vlada v vseh njegovih političnih in pesniških spisih. L. 1847. je ustanovil z J. Panajevom časopis „Sovremennik“, kateri je bil do l. 1866., ko ga je vlada zatrla, najvplivnejši ruski mesečnik. Ravno tako je povzdignil „Otečestvennyja zapiski“. A publicist Nekrasov je tako vplival na pesnika Nekrasova, da je duh politične tendence popolnoma zmagal tudi v njegovem umetniškem delovanju. A ravno zato so bile njegove pesmi od leta 1850. do 1870. najodličnejši izraz tedanjega javnega

Vasilij Andrejevič Žukovskij.

mnenja. Svojo poezijo imenuje sam „maščevalko“, iz nje vpijejo „prepadi temnih sil, težkega dela in glada“. Posebno so hvalili njegove „Korobejnike“, daljšo epično pesem, v kateri popisuje selsko življenje. Iz zadnje dōbe je pa znana pesem „Komu na Rusi žitj horošo?“. Z zagrizenim sarkazmom biča slabosti ruske družbe. Tudi ko je bilo že odpravljeno robstvo ruskega kmeta, je še vedno ostro bičal vladni zistem.

Antonij Baranovskij. Ruski „Žurnal ministerstva narodnâgo prosvêščenja“ prinaša v zadnji šte-

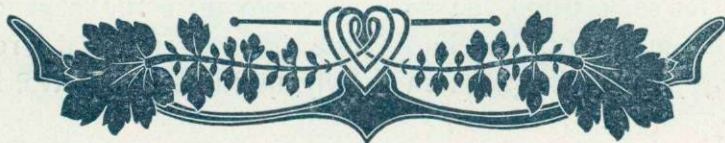
vilki lep nekrolog rimsko-katoliškemu škofu Antoniju Baranovskemu, ki je bil eden najboljših litovskih pesnikov, propovednikov in narodnih jezikoslovcev. Njegova pesniška nadarjenost mu je naklonila dobrotnikov, ki so dali ubogega mladeniča v višje šole. Ko je v Vorni končal semenišče in v Peterburgu „Duhovno akademijo“, je šel v Monakovo in v Rim v „Gregorijanski koleg“, kjer je poslušal predavanja Ballerinija, Perroneja i. dr. L. 1865. je postal profesor bogoslovja v Peterburgu. L. 1884. so ga posvetili v škofa. Krasne so njegove lirične pesmi v litovskem narečju, n. pr. „Su diev Lietuva“, „Giedu dainele savo giesmele“; v znameniti pesmi „Anykszcziu szilelys“ (Onikštenska planjava) pa je proti sovražnikom litovščine pokazal velikanski besedni zaklad tega jezika in njega lepoto v opisovanju prirode. Ta pesem je bila večkrat kritično natisnjena, in znameniti učenjaki so jo rabili za proučevanje litovščine. Napisal je Litvinom mnogo praktičnih knjig v njihovem jeziku, a tudi v ruščini je pisal učene jezikoslovne razprave o svoji materinščini.

Shod slavistov v Peterburgu. „Imperatorskaja akademija nauk“ v Peterburgu je sklenila, da priredi septembra meseca l. 1903. shod vseh profesorjev slovanske filologije. Izbran je že odbor, ki sestavlja vzpored za posvetovanje. Tu mislijo rešiti razna, za razvoj slavistike jako važna vprašanja: Kako bi se izdala naučna bibliografija vse slavistike, enciklopedija slavističnih ved, podrobni etnografski in lingvistični zemljevidi posameznih slovanskih rodov, itd. Razpravljali bodo tudi o tem, kako organizirati slovanska semenišča, njih knjižnice in muzeje.

Louis Léger, profesor slavistike na pariškem vseučilišču, je praznoval nedavno petindvajsetletnico svoje učiteljske delavnosti. Pariško vseučilišče ima že dolgo svojo slovansko stolico. L. 1839. je profesor Eichhoff izdal razpravo: *Histoire de la langue et de la littérature des Slaves* in naslednje leto že je minister Cousin ustanovil stolico za slavistiko ter poklical slavnega poljskega pesnika Mickiewicza za prvega profesorja. Léger je njegov tretji naslednik.

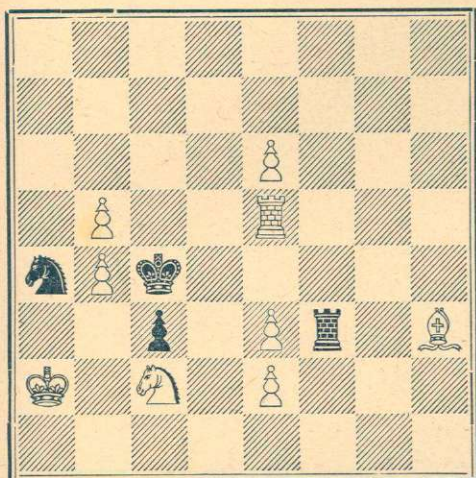
Poleg mnogih po raznih listih priobčenih člankov so sledeči njegovi najvažnejši spisi: „Chants héroïques et chansons populaires des Slaves en Bohème“ (1866); v tej razpravi se bavi posebno s „kraljedvorskim rokopisom“; „La Bohème historique, pittoresque et littéraire“ (1867), „Cyrille et Méthode“, „De Nestore, rerum russiarum scriptore“, „Le monde slave“ (1873), „La Bulgarie“ (1885), „Grammaire russe“ (1886) in „La mythologie slave“ (1901).

Šah.

Naloga št. 56.

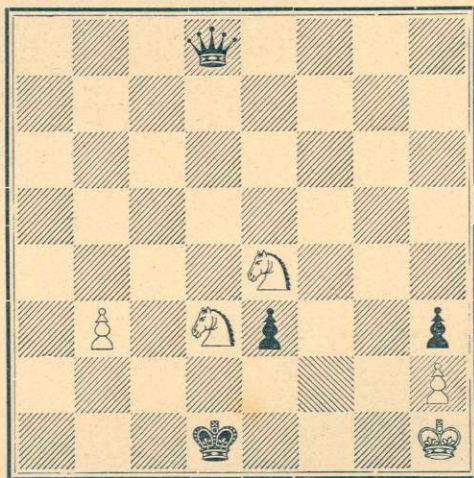
† A. Bayersdorfer.

Mat v tretji potezi.

Naloga št. 57. (Original)

Aleksander Wagner (Stanislav),
c. kr. železn. inženir.

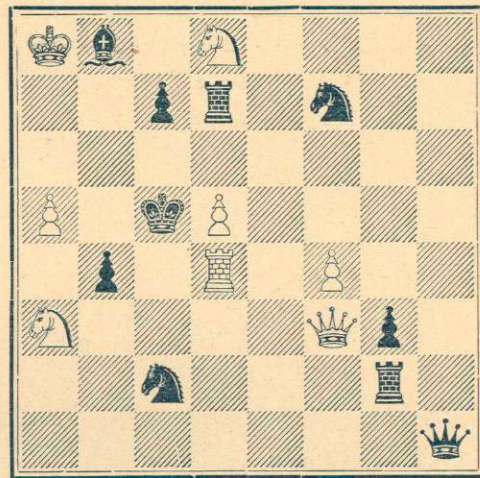

Mat v tretji potezi.

Naloga št. 58.

Andr. Uršič. Orehek.

Original.

Mat v drugi potezi.

Črna dama h1 nt statist!

Naloga št. 59.

Dr. Galitzky (Suna.)

Beli: Kh7, Da7, Sd2h5, Le6, pd3d5.

Črni: Ke5, Tg3, Sb3d6.

Mat v drugi potezi.

Naloga št. 60.

O. Jeviecki (Jurjevo.)

Beli: Kc7, Db3, Tf3, Sg7, pc3d3e6g3.

Črni: Ke5, Tf2, pc5e7e3

Mat v drugi potezi.

Naloga št. 61.

De Barbieri (Odessa.)

Beli: Kb2, Df8, Sb5 c3, pf2.

Črni: Ke5, Sf3, Ld1, pc4e6.

Mat v drugi potezi.

Rešitev nalog v 11. št. 1902. Nal. 41. 1. Db8 ♖. 2. D, L mat. — Nal. 42. 1. b3 — Kd5; 2. Te3 — Kb5. 3. Te5 mat. — Naloga 43. Kg4! ♖. 2. L, D, S mat. — Nal. 44. 1. Lc6 — Ke4; 2. Sf6+ itd. 1. . . Kc4. 2. Sb6+ i. t. d. 1. . . De6; 2. Db4+ i. t. d. — Nal. 45. 1. Sc2 ♖.

2. S, T, D mat. — Nal. 46. 1. Lf2 ♗. 2. D, T mat. — I. Colpa. 1. Tb4 ♗. 2. D, S, T mat.

Opombe in novice.

Današnja nalogo št. 56. podajamo iz knjige: „Zur Kenntnis des Schachproblems.“ Št. 57. (original) nam je poslal g. Al. Wagner, inženir drž. železnice v Stanislavu (Galicija)! Lepa hvala! Se priporočamo še nadalje! — V mednarodnem turnirju „Wędrowiec“-a v Varšavi tekmuje 75 trozložk!

Književnost šahovska. „Wiener Schachzeitung“ (Wien, IX/3 Währingerstrasse 24) izhaja letos pod uredništvom čilega mojstra G. Marco (kakor prej) z večjo vsebino. Cena 8 K na leto. Oddelek za naloge ima dr. Mazel, poznan problemist in kritik. Pri uredništvu se dobi knjiga (trije zvezki) H. Bauerreis: „Anleitung zum Lösen von Schachproblemen“ I. in II. del po 96 h, III. 1 K 20 h. Znesek treba poslati naprej ali proti povzetju. Knjiga je jako lična in praktična! Bodi šaholjubom priporočena! Mogoče prinesemo prihodnjič kaj iz nje.

Popravek: V nalogi 49 (št. 1. 1903) sta izostala na b6 in c5 bela pešca. — V nalogi 55 (št. 2. 1903) je izostal beli kralj na a1, a naloga 54 „Naposled“ se žal ne dá rešiti! Upamo, da jo komponist popravi in — reši.

P. S. Mednarodni turnir v Monte Carlo se je začel dne 10. februarja; Lasker se ga ne udeležuje, ker je dobil mesto docenta za matematiko v St. Louis (Amerika).

Listnica uredništva. Zvoran. Kakor vidite: ena Vaših „drobnih“ je že našla milost . . . Dal Bog, da jih pride za njo še več in — še boljših! — Budislav. Hvala Vam za poklon našemu listu! Vaše pesmi se skoro vse še nekako dobro začenjajo, a konec pri vsaki tako nekam prazno izzveni. Zadnji akordi treba da so navadno najkrepkejši! Blagohotno Vas tudi opomnimo, da izrazi kakor: „pok srcá“ in „srce nemirno skače — in joka pokajoč . . .“ niso pesniški. Zmožnosti pa Vam ne odrekamo — morda nam pošljete kmalu kaj boljšega. — Jernejev. Prešeren je lepše „na strune udarjal“, in „Savico“ je v svojem „krstu“ vse drugače opel, kakor Vi . . . Sicer pa kažejo Vaši stih, da ste dobro vešči slovenščine, in to je nekaj, na kar ste lahko ponosni, zlasti še, ker živite v deželi, v kateri, žal, zamira naša lepa govorica. Bog Vas živi! — Mara. Kvečjemu ona druga, krajša — bi bila. Trebalo bi ji le malo poravnati obleko. Morda o priliki. — Svobodin. Stare misli v slabi obliki! Non possumus! — Adrislavojan, Franovna in nekateri drugi: Še nismo utegnili natančneje pregledati. Oprostite!

NARODNO BLAGO.

Pesem od ‚antverharjev‘.

V Št. Vidu na Planini zapisala Julika Zakošek.

Vselej se pri vin'
največ stvari zve,
zato pa zdaj nekaj
k vam govorim:
Vsak človek na svet',
če ga Bog pusti ž'vet',
mora svoj antverh imet'.

Šušter to st'ri:
Na stolu sedi
na širok' roke vleče
in se veseli:
Mal lon bo prejev,
vseglih ga bo piv
in bližnjem' kak škorenj zašiv.

Žnider — gospod
mu prav'jo povsod,
visoko za mizo
svoj antverh pelja;
mal antverh ima,
vseglih mu velja,
on gvant ko en šribar ima.

Kaj pa zidar?
V nevarnost' vsikdar
'ma vel'k zaslužek,
pa Bog ga ob'var:
Če se vdere ta zid,
še mrtev zna bit'
no, kaj mu pomaga ta d'nar!

Tkavc se veseli,
ker lan obrodi;
naj dela pri pavrih,
al' dela doma,
pa mu je vse glih;
če dela ta cvilh
še večje plačilo ima.

Kaj pa kovač?
Je tud' za pomoč:
On dela tem pavrom
in dela priroč;
bo lahko bogat,
zna dobro kovat',
če mu le Bog srečo 'če dat'!

Tišler pa v'sel
'ma najlepš' del':
On dela vse sorte
za shran'ti blago;
zato pa večdel
pri mestih 'ma del',
oj, tam, ko za d'nar ni hudo.

Mlinar bogat,
če 'če žito prodat',
al' vendar je težko
ta antverh peljat':
Po zimi je hudo,
ko je dosti ledu,
on mora le zmiraj klepàt'!

Glažarski ksel'
so žihar vesel,
sam krajcar to dela,
k' so v'lik' zaslužil'.
So en zauber ljudje,
pa plesat vsak gre,
so veselje za muzikante.

Kaj pa muzikant?
'ma d'narje, 'ma gvant,
zato se večdel
le s „kunštjo“ živi,
zato pa večdel,
ko vzame štrument,
'če ročno plačilo imet'.

